

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

МЕСЕЧНО СПИСАНИЕ ЗА ПРОГРЕСИВНО ОБРАЗОВАНИЕ И ВЪЗПИТАНИЕ

ГОД. XVII

КНИГА 4 и 5

Редакторъ: Д. ПРАВДОЛЮБОВЪ

Тая книжка е повече дѣло на бивши
и сегашни училищни инспектори.

ИЗДАВА
СТ. АТАНАСОВЪ — СОФИЯ
ул. Неофитъ Рилски, 36

СЪДЪРЖАНИЕ:

I.

ОТЪ ТЕОРИЯТА ЗА ПРАКТИКАТА:

1. Цв. Спасовски — Дѣлото на учителя	217	8. Вълчо Вълкановъ — Детската литература въ образователния процесъ	239
2. Вас. п. Нешевъ — Честита нова година	219	9. Антонъ Поповъ — Класни библиотеки	241
3. Йорд. Кръстевъ — Моитѣ завети	220	10. Петъръ х. Сотировъ — Конструктивна работа при смѣтането	244
4. Първанъ Заимовъ — Повече яснота	222	11. Аспарухъ Крайчевъ — Условие за правилната постановка на ржчната работа	253
5. Борисъ Марковъ — Повече въра въ одареността на българското дете	227	12. Богданъ Н. Богдановъ — За съчиненията по картини	253
6. Д-ръ Георги Ефремовъ — Тайната за всѣки успѣхъ	230	13. Ст. З. Златевъ — Разузнавателската възпитателна система	264
7. Б. Върбановъ — Кукленъ театръ	236		

II.

УЧИТЕЛИ-ПИСАТЕЛИ:

1. Николай Вълевъ — Александъръ Спасовъ	268

III.

БЕЛЕТРИСТИКА:

1. Асенъ Босевъ — Стариятъ учителъ	272
2. Александъръ Спасовъ — Таласъмъ	273

IV.

ИЗЪ ПРАКТИКАТА ЗА ПРАКТИКАТА

1. Георги Сребровъ — Изъ практиката ми по пѣние въ I-во отдѣление	275	7. Никола Хараламбиевъ — Молитвата на българина (мелодия)	294
2. Д. Правдолюбовъ — Проектъ: Зима дойде	277	8. Вас. П. Нешевъ — Молитви, Предъ нова година, Рождество Христово (мелодии)	295
3. Ат. Чешмеджиевъ — Намираме половинката на числата	284	9. Кир. Н. Панталеевъ — Коледарска пѣсенъ	295
4. Хр. Георгиевъ — Левски	287		
5. Д. Цонковъ — Бързо умножаване	290		
6. Методий Н. Мариновъ — Драматиченъ опитъ по христоматия	292		

VI.

ИЗЪ УЧИЛИЩЕТО И ЖИВОТА:

1. Александъръ Земний — Учителътъ въ баланскиѣ селца и колиби	297	2. Коста Финджиковъ — Професионално съзнание	299
		3. П. Д. Тимневски — Пенсия по болестъ	301

VI

УЧИЛИЩНИ ПРАЗДНИЦИ:

1. Василь Стоицевъ — Чарътъ на художествената наслада	304	3. Калчо Х. Миневъ — Новогодишна речъ	307
2. Василь Стоицевъ — Литературна програма за коледно утро	305	4. Иванъ П. Андреевъ — Възпитание и въздържание	309

VII.

КНИЖОВЕНЪ ПРЕГЛЕДЪ:

1. Дешка Райнова — Писмата на единъ ученикъ отъ Никола Моновъ	315	3. Христо К. Мичевъ — Какъ да работимъ въ часъ по тѣлесно възпитание при лошо време отъ Ст. Добревъ	318
2. Дешка Райнова — Ржководство по чертане и писане въ I отд. отъ Райна Шарова и пр.	316	4. Д. Правдолюбовъ — Детска сценка отъ Вас. И. Пеневъ	319

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

МЕСЕЧНО СПИСАНИЕ ЗА ПРОГРЕСИВНО ОБРАЗОВАНИЕ И ВЪЗПИТАНИЕ

Цв. Спасовски — Пловдивъ,
училищенъ инспекторъ

Дълото на учителя

Велико, благородно и свято е дълото на поета — пъвецът на всевъвчната любов, правда и истина; на художника — ваятельът на възвишената красота и доброта въ живота; на скулптора — който състрието на длетото търси да открие тайната на човъшкия прогресъ; на великия музикантъ — който затрогва човъшкитъ сърдца и кара душитъ да тръпнатъ, упоени отъ сладостния чаръ на вълшебната музика; на артиста — който съ своята игра на сцената дири да разкрие живота въ всичкитъ му гънки...

Велико и пресвято е дълото на такива творци!...

Голъма и високоценна е заслугата на лъкара — стражъ надъ народното и човъшко здраве; на агронома, който направлява прогреса и съвършенството на родното ни стопанство; на архитекта-инженеръ, строителът на родния ни домъ, пътъ и селище; на работника, занаятчийята и стопанина земеделецъ — строители на роднитъ землени блага и богатства...

Голъма и неоценима е заслугата на такива дейци!...

Велико, високо благородно и свято е и дълото на офицера-воинъ, пазител на родната чест, имотъ, родъ и държава...

Неоценимо и пресвято е дълото на ония родни служители — крепителитъ на родната ни въра и посредници между насъ и Бога...

Превелики сж всички тѣ! Пресвято е тѣхното дълго!

Но кой бѣ първиятъ, що запали творческата пламенна искра въ душитъ и сърдцата на всички тѣхъ? Кой пръвъ под-

храни вдъхновението на поета; съзерцанието на художника; живата пластика у скулптора; вълшебният симфонии на музиканта; творческия драматизъм у артиста?...

Кой първи разкри предъ лъкара тайната на лъчещото изкуство? Предъ агронома — скритият земни блага и богатства? Предъ архитекта-инженеръ — формулитъ на най-съвършената техника и строителство?

Кой пръвъ вдъхна въ сърдцето и душата на българския воинъ чутковната смъртостъ, любовъ до саможертва предъ Родния Олтаръ? Кой първи одухотвори учението Христово предъ духовния взоръ на Божия служителъ — свещеника?

Кой е този безименъ, въ едно и сжищо време поетъ и художникъ, артистъ и музикантъ: ученъ и строителъ; легендаренъ воинъ и на върата крепителъ, презъ чиито ръце сж минали и минаватъ вериги поколѣния отъ дейци и творци на родната ни земя за родната ни култура?

Този тъй незнаенъ, великъ труженикъ е скромниятъ български учителъ — творецътъ на живиятъ творци!

Отъ детското огнище до университета чакъ непрестанно се носи тихата и скромна пѣсенъ на неговия трудъ. Тя отеква дълбоко въ душитъ и сърдцата на подрастващото племе, въ плътта и кръвта на цѣлъ народъ, презъ много поколѣния, презъ много въкове, и непрестанно зове грядущето и младо и старо поколѣние къмъ златни родни върхове...

— Велики сж всички тѣ; голѣма и свята е заслугата отъ тѣхнитъ дѣла!... Но най-великъ е този — тѣхния първоучителъ, и неговото дѣло е неоценимо — свято сега и всегда!

Затова, сторете дълбокъ поклонъ предъ святиятъ му дѣла! Смирено застанете предъ великия незнаенъ творецъ на народността на сѣдба! И... въздайте му почетния дълъ и заслуженото мѣсто сега и на вѣчни времена!

1. Родителитъ добиватъ децата си отъ рая, а учителътъ ги пращатъ въ рая.

2. Училището е тъкмо такова, каквѣто е и учителътъ. Поставенъ възпитателъ при благоприятни условия, той безкрайно ще умножи талантитъ и добродетелитъ на гражданитъ, а заедно съ това и благоденствието на държавата.

3. Невежеството е лудъ конь, който всѣка минута може да хвърли ездача си.

Вас. П. Нешевъ,
с. Шишени, Кулско

Честита Нова година!

Мои свидни колежки и колеги,

Изтъркули се още една година въ вѣчността и ние, изпълнени съ нови надежди, съ свѣтла вѣра въ бждещето посрѣщаме Новата година.

Ние, народнитѣ просвѣтителѣ, творцитѣ на духовна култура, прѣснати навсѣкжде изъ нашата Родина — въ колиби, села и градове — и днесъ съ завидна всеотдайностъ и себеотрицание продължаваме дѣлото на нашитѣ просвѣтителѣ Кирилъ и Методи, на нашия първоучителъ Климентъ, на нашитѣ велики учители отъ възраждането: Паисий, Неофитъ Рилски, Каравеловъ, Славейковъ, Левски, Ботевъ и др.

Ние и сега сме преизпълнени съ народностния духъ на нашитѣ възрожденци — учители и будители народни, които работиха, бориха се и умрѣха за просвѣщението, освобождението и обединението на нашето племе.

И ние нѣма да измѣнимъ на нашитѣ първоучители. И днесъ сме въ челнитѣ редици за национално, политическо, стопанско и културно-просвѣтно издигане на Родината. Намъ се дължи могщиятъ разцвѣтъ на българското кооперативно, читалищно и въздържателно движение и на редъ други родолюбиви и културно-просвѣтни организации.

Но надъ всичко, нашата плътъ и кръвъ е: любовъ и беззаветно служене чрезъ децата на народъ и Родина. Ние раздаваме на онѣзи, всрѣдъ които и за които живѣемъ, най-скъпото си — душата и сърдцето си.

Така, ние следваме заветитѣ на нашитѣ първоучители и възрожденци, на нашитѣ национални водачи и работимъ като тѣхъ за напредъка и благополучието на нашия народъ. И твърдо вѣрваме въ свѣтлото бждеще на нашата Родина, защото презъ училището минава пжтьтъ, който води къмъ свѣтлитѣ простори на националната и общочовѣшка култура, къмъ материалното и духовно благополучие, къмъ напредъка и щастieto.

При настѣпването на Новата година, нека си пожелаемъ, но нека пожелаемъ и на цѣлия български народъ:

— Повече работа!

Всѣки въ своята областъ трѣбва да положи много трудъ. Така плодоветѣ отъ общитѣ усилия ще напълнятъ общата съкровищница, въ която има доста брилянти отъ близкото и далечно минало. Нека пожелаемъ упоритъ трудъ, постоянство, търпение и твърда вѣра въ свѣтло бждеще.

Нека щастие огрѣе всички български земи. Нека всички българи се обединятъ за общъ националенъ възходъ.

Нека Новата година донесе напредъкъ и разцвѣтъ въ педагогическата мисль, въ професионалното усъвършенствуване, въ литературата и въобще въ изкуствата.

Нека пожелаемъ и на нашето любимо списание „Педагогическа практика“ все повече приятели да печели и все по-широко разпространение да добива.

Прочее, нека Новата година бжде щастлива за всички. Нека донесе повече материални и духовни блага — здраве и щастие, миръ и любовъ между хората.

Честита Нова година!

Йорданъ Кръстевъ,
бившъ учил. инспекторъ

Моитѣ завети

До г. г. учителкитѣ и учителитѣ отъ Врачанска административна околия (Врачанска и Мездренска учебни околии).

Народни учителки и учители,

Двадесетъ и една учебни години бѣхъ между Васъ, като околийски училищенъ инспекторъ. Нѣкои отъ Васъ бѣха деца, когато съ бацитѣ Ви работѣхме на просвѣтното поприще, а его вече години наредъ и съ Васъ работиме. И тая ни работа, особено интензивна презъ последнитѣ 4—5 години, струва ми се, че остави една дълбока бразда въ просвѣтата на нашия Искърски край, а сжщо и изобшо за културния му и стопански подъемъ.

Драги просвѣтни ратници,

Двадесетъ и една година! Нѣколко думи, може би, безъ съдържание за мнозина. Но като прекарамъ на филмъ презъ съзнанието си всички села и училища, цѣлия персоналъ за толкова години (надъ 2500 души учители), десетки хиляди деца — ученици, балканскитѣ усои и зжбери, полскитѣ калища, снѣжнитѣ виялици, които бѣха мои спжтници, и безбройнитѣ други несгоди при носене службата, — азъ самъ се удивлявамъ, какъ всичко това е понасяно толкова дълго време. Пъкъ и колко лоши убийствени бѣха училищнитѣ условия, при които работѣхме нѣкога? Близко четвъртъ въкъ бѣхъ свидетелъ, какъ мнозина изъ Вашитѣ редове станаха жертва на тѣзи условия. Но имаше въ миналото и единъ мораленъ гнетъ върху духа на учителя, пъкъ и на ржководителя. Това бѣ безогледната партизанщина, на която често ставаха жертва добри учители. Считалъ съмъ за свой служебенъ и приятенъ дългъ по силитѣ си да защита онѣзи, които не сж били провинени, но не всичко е било и въ моитѣ възможности.

И, народни учители, когато говоримъ за работата въ миналото, за да бждемъ справедливи, трѣбва да признаемъ, че съ ваше сътрудничество въ материалнитѣ условия за работа има грамадни постижения: вмѣсто нѣкогашнитѣ училища — кошари и бордеи, днесъ на много мѣста имаме училища — дворци. Сжщо трѣбва да добавимъ, че презъ последнитѣ 4—5 години учителството бѣ оставено да ра-

боти самостоятелно и съ вдъхновение. На партизанщината крилетъ бѣха прерѣзани, пораженскитѣ духъ изъ училището бѣ изгоненъ, и менъ се струва, че точно презъ тѣзи години работата на учителството бѣ въ духа на възрожденцитѣ и будителитѣ отъ предосвободителната епоха. Повикътъ за повратъ къмъ миналото, за опазване българския мощенъ духъ и традиции, за поука отъ миналото бѣ повсемѣстенъ и той овладява все по-широки кръгове. И въ това направление работата на учителството днесъ е ново месиянство. Безъ него никаква обнова на нашата общественостъ и никакъвъ напредѣкъ не може да има. И азъ съмъ гордъ, че въ такава професия и между такива ратници работихъ, които бѣха готови всичко да дадатъ за другитѣ, нищо да не запазятъ за себе си.

Говорейки за дѣлото на учителя, не мога да не припомня за самоотвержеността на по-старитѣ отъ Васъ, съ която тѣ изпълниха дълга си къмъ Родината презъ военнитѣ години на фронта. Не мога да не подчертая преданността и на българската учителка къмъ родното дѣло, като майка, възпитателка и общественичка. Има картини и спомени отъ такава ентузиасирана дейностъ, които никога нѣма да забравя. У менъ е дълбоко отпечатана мисълта, че Прометеевиятъ огънь пламти само въ учителовитѣ гърди, че въ низинитѣ на нашата общественостъ, въ села, махали и колиби, има едно свѣтило, което вѣчно проправя пътя къмъ прогреса и истината, — това е учителтъ.

И когато, народни учителки и учители, ще трѣбва да се раздѣля съ Васъ, това го правя не безъ огорчение, не безъ вълнение и мъка. Огорчението идва отъ тамъ, че изпитани партизани и сега не сж престанали да правятъ пристѣпи и противъ менъ, и противъ мнозина, които не мислятъ като тѣхъ. Вълнението и мъката ми иде отъ тамъ, че моята служба и дружба съ Васъ ми стана втора природа и безъ родното школо не мога да живѣя; безъ общественитѣ работи не мога да дишамъ; безъ ентузиазъма на учителя се чувствавамъ самотенъ и съмъ като птичка безъ криле. Нима мислите, че мога да забравя 29. XI. 1936 год., когато мимо волята и желанието ми устройхте 30-год. юбилей, който остави дълбоки следи въ цѣлия край, като погледъ на културнитѣ постижения за цѣла епоха. Нима ще забравя какъ съ почти половината отъ Васъ кръстосахме България и се поклонихме на Оборище, Шипка, Костина, Плиска, Патлейна, Батакъ, Брацигово, Перушица, Клисурса, Карлово, Сопотъ и другаде? И ето ме съ васъ на Бѣласица и Маказа, отъ гдето съзерцавахме Бѣломорието! Ето ни до мжтния Тимокъ, сжщо до сребрилата р. Резва въ Странджа!

Народни учители, не ще забравя пламтящитѣ очички на децата, които искрящи ме посрещаха и изпращаха и съ усърдие искаха менъ да се харесатъ, васъ да отсрамятъ! Не ще забравя безброй пѣти минатитѣ отжпкани пѣтеки изъ дебритѣ на Балкана, по Веслешкитѣ ридове, по брѣговетѣ на Голѣмия и Малкия Искъръ, по Дунавската равнина и храня надежда, че тѣзи пѣтеки и следъ менъ не ще буренясатъ вече! Дано и просвѣтната нива бжде вѣчно ровка и дава обилни плодове — свѣтлитѣ надежди на бждещото! Дано и младото поколѣние, което минава презъ родното школо, може да разчисти

окончателно „гнилото“ въ нашата действителност, за да бждатъ ид-
нитѣ дни по-добри и хората по-човѣчни!

Азъ ви моля, драги учители, да си спомните думитѣ и завета,
които Ви отпразвихъ отъ билото на Бѣласица на 17. V. 1936 год.:
„Живѣйте съ заветитѣ на миналото, работете за идеалитѣ на нашето
жилаво племе, което даде Шипка, Оборище, Батакъ! Укрепвайте не-
сломимия, нестихващъ и неуловимъ български духъ!“ Ако Вие така
ентусиазирано враждате себе си за бждещето, това ще бжде не
само моя утѣха, но и ваша гордостъ, като преденъ отрядъ въ бор-
битѣ за културно превъзможване и възвисяване на племето ни, на Ро-
дината ни.

До колко моята дейностъ презъ повече отъ три десетилѣтия въ
тоя край е била резултатна, оставямъ обществото и Вие обективно да
прецените. Изказвамъ голѣмата и сърдечна благодарностъ на всички
за творческата ви работа и ценното сътрудничество, което ми ука-
захте. Сжщо благодаря на общинскитѣ и други власти, съ които
службата ми е била въ допиръ, и сж съдействували на просвѣтното
дѣло въ околията.

На Васъ пожелавамъ здраве, сили и бодростъ за дълга и ползо-
творна работа съ декларацията, че физически съ Васъ се раздѣлямъ,
но духовно — никога. Моля тѣзи духовни връзки и Вие да поддър-
жате, за което ще ви бжда признателенъ.

Сърдечно стискамъ ржцетѣ Ви и Ви поздравлявамъ.

П. Заимовъ — Парижъ

Повече яснота!

(Статия III).

Защо не е хуманитарно?

Писахме вече: и при 100% часове за „хуманитарнитѣ“ предмети,
образователниятъ резултатъ пакъ не ще бжде „хуманитаренъ“. Защо?
Бихме могли да се позовемъ на множество обективни обществени при-
чини*). А като се знае огромното влияние на обществото за „хума-
нитарното“ възпитание, цѣлата отговорностъ би могла да се прехвърли
върху обществото. Ние не ще си послужимъ съ такова бѣгство отъ
отговорностъ и затова ще оставимъ общественото влияние, безъ да
го отричаме, на спокойствие, за да разберемъ отговорността на самото
училище. Защото това последното би могло да изиграе достатъчно
решителна роля за насаждане на „хуманитарно“ възпитание, ако, за
съжаление, не притежаваше редица недъзи, които направо отвеждатъ
къмъ антихуманитарни резултати. А ако пишемъ за това, то е, защото
съзнанието за отговорността на училището почти липсва!

Често се спори: „Възпитава ли днешното училище, или не?“
Нѣкои сж наклонни да отговорятъ утвърдително! Може въ нѣкои

*) Виж. върху това, напр., и хубавата студия на г. Цв. Петковъ:
„Извънучилищни противовъзпитателни фактори“. София, 1938.

отношения това и да е тъй! . . . Но изцѣло погледнато, трѣбва да се отговори съвсемъ решително: *Днешното училище не само че не възпитава, но направо разрушава множество устои на нравственото и обществено възпитание; като създава и редица навици на съвсемъ антихуманитарно поведение и действие*. Причинитѣ за това трѣбва да се търсятъ главно въ организацията на училището и въ начинитѣ на провеждане на самото образование. Ще обосновемъ това наше схващане, като почнемъ съ най-проститѣ елементи на „хуманитарното“ възпитание, за да достигнемъ до най-общитѣ му идеологични основи.

Има цѣла верига най-елементарни човѣшки добродетели, нѣкои отъ които сж превърнати и въ библейски заповѣди. И децата знаятъ, напр., десеттѣ библейски заповѣди: Не лжи! Не кради! и пр. Училището прави редица съзнателни усилия; за да насажда тѣзи добродетели . . . но само на теория! . . . Не сж, разбира се, рѣдкостъ дълбоко раздвижващи преживявания около тѣзи добродетели въ часове по въручение, правоучение, литература, история, етика и пр. Но колкото отиваме на горе — въ системата на образоването — *теорията и преживяванията* се разрѣдватъ все повече и започва да се сгъстява ежедневната *практика, чрезъ която се образуватъ и развиватъ навици* *къмъ* лъжа, кражба, измами, доносничество, лицемерия, притворство, клеветничество . . . и какво ли не още?! . . . Нека учителитѣ, особно гимназиалнитѣ, се замислятъ, какво става въ почти всѣки учебенъ часъ, особно когато ще се изпитва. Още преди часа се организиратъ цѣли апарати за измамване бдителността на учителя: кой ще „бѣга“ и какъ ще се прикрие „бѣгството“, кой и какъ ще подсказва, съ какви срѣдства ще се отвлича вниманието на учителя и пр. Изобретателността въ тѣзи насоки понѣкога е поразителна: най-невинни движения, действия, звуци и пр., образуватъ сложенъ речникъ на измамническия апаратъ. Много често учителътъ никакъ и не подозира този апаратъ, който носи „спасение“ отъ слабъ успѣхъ и сигурни морални опустошения. Направете откровена анкета преди и следъ класни упражнения, за да се убедите, каква опустошителна буря е рушила най-елементарнитѣ човѣшки добродетели. Проникнете въ сложнитѣ мрежи отъ хитроумия и лъжи, които се строятъ за оправдаване едни или други простѣнки, дръжте списъкъ на „измрѣлитѣ“ и „разболѣли се“ презъ годината близки и роднини на ученицитѣ — срѣдство за извиняване на отсъствия, неподготвеностъ и слабъ успѣхъ. Направете анализъ и проучване на мотивитѣ, съ които ученицитѣ се извиняватъ за неподготвени уроци. Но не е само това! Измами и лъжи се трупатъ около неизвършени или направо преписани домашни упражнения! Успѣхътъ на ученицитѣ е сжщо една лъжлива верига: следъ като бждатъ „изпитани“ и силни, и слаби, и посрѣдствени ученици, или не готвятъ вече уроцитѣ си, или само преглеждатъ повърхностно! Много ученици, съ специална система на отсъствавания и извинения, успѣватъ да се измъкнатъ само съ по нѣколко научени урока за срокъ. За да се узнае всичко това, не е нужно да си учител — достатъчно е да си билъ ученикъ въ гимназия или да си въ близостъ съ днешнитѣ ученици. Не липсватъ и курйози при днешното образование. Единъ ученикъ, напр., не знае десеттѣ Божии заповѣди, но му шушнатъ:

„Не кради!“ Ученикътъ повтаря, — учителътъ слуша и пакъ пита: „Други?“ Ученикътъ пакъ откъдва: „Не лъжи!“ И т. н. Даже когато се „изпитва“ знаенето на тѣзи основни добродетели, — пакъ се създаватъ *навици* къмъ противоположното на тѣхното съдържание.

Ние питаме следъ това онѣзи, които искатъ още и още часове за „хуманитарнитѣ“ предмети: достатъчни ли ще имъ бждатъ всичкитѣ часове въ нашитѣ училища, за да поправятъ само до тукъ изброенитѣ морални опустошения на училището? Защото, ако тѣхъ успѣятъ да поправятъ, за следващото едва ли ще намѣрятъ време!

Надникнете само въ взаимнитѣ отношения на ученицитѣ, плодъ на днешната организация на образованието. Не е необходимо да се доказва, че въ множеството случаи „бележката“ е отъ случаенъ характеръ. Несправедливостта на „бележката“ чувствуватъ най-много самитѣ ученици: „Ето: . . . Азъ му подсказвахъ . . . отъ менъ преписва домашни, преписа и класното . . . само зубри и нищо не разбира . . . и пр., а той има 5, азъ — 4, х — 3, у — 2 и т. н.“ На тази почва кипятъ постоянно недоволства, клевети, лъжи, доносничества, завистъ и пр., между ученицитѣ. И не само на тази почва: оценкитѣ за поведението, отношенията на учители спрямо ученици, ограничената възможность за лични прояви въ часъ, при беседи, рефератъ, утра, тържества и т. н., създава една широка основа за разгаряне на завистъ, злоба, клевети, гнетъ, доносничество и пр. А всичко това отвежда до създаването на една крадлива, лъжлива, завистлива, дребнава, скрита, лицемѣрна, озлобена, клеветническа . . . съ две думи — *нравствено опустошена* — интелигенция, за която нѣма нищо свето, човѣчно, достойно и пр.; щомъ то се явява като преграда за личенъ успѣхъ, материални придобивки, низкъ карьеризъмъ и жажда за злопоставяне!

Древността, чрезъ философията на стоицитѣ, и особено пъкъ чрезъ християнската религия, ни завеща най-възвишени формули на човѣчностъ и човѣшки отношения. Цененето на човѣшката личностъ стигна до себеотрицанието и самопожертвуванието за съчовѣка. Максимата за равноценността на съчовѣка („Не прави на другитѣ това, което не искашъ да ти се прави!“) премина и въ новитѣ етици, ту като основенъ нравственъ постулатъ, ту като върховенъ принципъ, ту като категорически императивъ и т. н. Съвременното училище на *християнски* народи е, обаче, още безсилно да създаде навици за ежедневна практика на християнскитѣ добродетели. Напротивъ, и поради лошия начинъ, по който е организирано образованието, ние създаваме вмѣсто навици къмъ взаимно уважение и ценене, привързаностъ, любовъ, доблестни прояви и саможертва, — навици къмъ мразене, завистъ, злъчна отмѣстителностъ, клеветене, злопоставяне. . .

Точно въ гимназиитѣ ученицитѣ свикватъ не да обичатъ съчовѣка и да се радватъ на успѣхитѣ му, а *школуватъ навици* къмъ взаимна умраза, злорадство, клеветничество, подлости, измами и т. н. Учимъ на теория: „Любете другъ друга!“, а на практика създаваме навици съ най-недостойно съдържание: мразете другъ друга, стѣпчи съ най-низки сръдства всѣки, когото можешъ, наслаждавай се на чуждитѣ нещастия, на победата на лъжата и кражбата, на пораженията за завистъта и клеветата! . . Та не се ли учи ученикътъ да

мрази и ненавижда преди всичко своя учител? Та кажете, ще се научи ли човѣкъ да обича и уважава, да цени *човѣка* и добродетелитѣ му, да гледа съ страхопочитание и благоговение на съчовѣка, ако всичко това не може да прояви поне къмъ своя учител? . . . А то — лошата организация на образованието пакъ е основна причина за изпѣлването душата на ученика съ гнетъ и умраза къмъ учителъ, училище, наука и изкуства, добродетели и човѣчностъ. . . Къмъ това водятъ пъкъ и множество грѣшки на учителя, поради липса на достатъчна обща и педагогическа култура!

Чудно ли е следъ това, че единъ отъ нашитѣ писатели се бѣше изплашилъ и очакваше раждането гения на завистъта? Не знаемъ дали този гений не се е вече родилъ, не знаемъ сжщо дали нашиятъ писателъ още чака раждането му, но едно положително знаемъ: съвременното „хуманитарно“ образование, съ лавини отъ грѣцки и латински езици и съ грамади отъ хуманитарни предмети и чужди на българския животъ знания, буди не благородни пориви, а само гнетъ, негодувания и умраза, и затова е на пътъ да погребе напълно всѣка човѣчностъ, доблестъ и творческа устременостъ даже тамъ, гдето трѣбва да бжде храма на хуманността! Защото на всѣка стѣпка се шири вече нравствено обезвѣряване, чрезъ всѣкому известната теория на антихуманността. Недавна единъ виденъ приятелъ употребѣи голѣми усилия, за да ме убеди, че хуманността е една човѣшка измислица, че свѣтътъ е лошъ и черенъ, че човѣкътъ е жестокъ и алченъ: „Ти го учишъ, а той гледа да те измѣсти, ако може. А може ли, ще ти вземе и хлѣба, и облѣклото, и жената . . . и всичко, което може да се вземе!“ Такъвъ билъ човѣкътъ! . . . А може ли да се възрази нѣщо на тази „теория“, следъ като самото училище посѣя и продължава да сѣе толкозъ много морални опустошения?! . . . Въ възпитателно отношение днешното училище е единъ „педагогически блѣфъ“, ни заяви преди нѣколко дни единъ нашъ професоръ! . . .

Народътъ често казва: „Ученитъ развалиха свѣта!“ . . . Народната мъдростъ доста често прозира фактитѣ по-дълбоко. Отъ наше гледище, тази мъдростъ много правилно изразява и моралното разрушение, причинено отъ зле организираното образование.

Объяватъ ни нѣкон, че виждаме нѣщата по-черни, отколкото сж! . . . Ние възразяваме: „Казваме истини, прости като яйцето на Колумба!“ . . . Защото, ако все пакъ продуктътъ на гимназиитѣ не е точно такъвъ; ако малка частъ отъ въ зпитаницитѣ на гимназиитѣ изпѣкватъ съ чисти пориви и възвишени действия и стремежи; ако и най-порочниятъ се стреми да скрие животинскитѣ си инстинкти и мизернитѣ си действия, това се дължи не на възпитателната работа въ гимназиитѣ! . . . Дълбоко въ човѣка стоятъ заложенѣ силни обществени инстинкти, които тукъ или тамъ могатъ да се наложатъ надъ всички морални опустошения! Освенъ това, въ много пъкъ случаи въздействието на минала и настояща духовна култура може да се окаже по-силно отъ разрушителното въздействие на обичайната гимназиална практика. Но изключенията само потвърждаватъ правилото, а то пъкъ е съвсемъ отрицателно за днешната организация на образованието!

Можемъ сега пакъ да запитае нашитѣ „хуманитари“: Съ още колко часа латински и грѣцки езици смѣтате, господа, да опустоша-

вате още човѣчността въ нашето училище? И мѣчно ли е да се разбере, че и нуждата отъ „хуманитарно“ образование крещи за просвѣтни реформи? Нуждни сѣх организационни и методични реформи, чрезъ които да се спре противопологането и умразата между учители и ученици. Трѣбватъ реформи, за да престане буденето на гнетъ и негодувание, завистъ и озлобление, мѣка и страдание. Трѣбватъ реформи, за да не бѣде вече училището — „мѣчилище“, учителитѣ — „мѣчителѣ“, а наукитѣ — непотрѣбна „схоластика“. Трѣбватъ реформи, чрезъ които натрапеното разбиране и заустяване да се измѣсти отъ трескаво изследване и творческо увлѣчение! Когато самото образование се превърне въ разгрѣщане на творческа мощъ и изследвателски гений, низкитѣ и недостойни пориви ще се замѣстятъ съ благородни устрѣми, а лѣжата и клеветата ще заглѣхнатъ въ жаждата къмъ изследване истината и създаване красотата!

Другаде сме очертали основитѣ на тѣзи реформи. Тукъ само ще подчертаемъ, че реформи се налагатъ не само за нуждитѣ на „хуманитарното“ възпитание. Поискаме ли да разгрѣщаме творческа мощъ и предприемчивъ духъ — реформи се налагатъ! . . Поискаме ли да погребемъ бездушния интелектуализмъ — пакъ реформи! . . Поискаме ли разгрѣщане на индивидуални заложби — пакъ реформи! . . Поискаме ли да спремъ фабрикуването на еднообразни, безинициативни автомати, обрани отъ всѣка предприемчивостъ и творчески пориви индивиди — „канцеларски плѣхове“, каквито днесъ въ изобилие доставятъ нашитѣ гимназии — пакъ реформи! . . И пр.

Въ следващата пѣкъ статия, следъ изясняване на негодното въ днешната учебна организация и методи, ще посочимъ, че реформата е особно наложителна, ако искаме чрезъ училището да упражнимъ едно или друго идейно влияние, а тукъ, за да приключимъ, ще подчертаемъ: *сегаашното училище не може вече да задоволява новитѣ нужди на живота! . . Кждето и да се обърнемъ, винаги зпѣятъ празноти — изправени сме предъ необходимостта отъ основни реформи въ духа, въ организацията, въ образователнитѣ съдържания, въ методитѣ и целитѣ на днешното училище! . . .* Не може вече да се отлага крещящата нужда отъ тази реформа съ приказки за пресиленa критика и уронване прѣстижа на училището! . . Загубениятъ си вече прѣстижъ училището ще завоюва отново, като стане достойно за прѣстижъ! . . *Още по-малко трѣбва да се отлага реформата съ крѣсъци противъ педагогия и педагози! . . .* Защото реформата ще бѣде дѣло на масово творчество на учителитѣ, но ще бѣде дѣло и на педагогия и педагози! . . Днешното време налага вече, всѣки учителъ да се превърне въ педагогъ! . .

Деца та съ четири очи посрѣщатъ училищнитѣ ваканции и съ тѣга ги изпращатъ. Тоя фактъ, достатѣчно познатъ на учителитѣ, е най-тежката и мѣлчалива присѣда надъ днешното статично училище.

Борисъ Марковъ,
учил. инспекторъ

Повече възравъ одареностъта на българското дете

Въ основното ни училище се прибиратъ на общо; безплатно и единно образование децата на българския народъ. Предълната възраст е 14 години — едно голѣмо завоевание на нашия училищенъ напредъкъ, което ни слага въ преднина отъ много други европейски и балкански народи: Франция едвамъ отъ 1 година прибира и 14 годишнитѣ си деца; въ Югославия нѣма задължително прогимназиално обучение и пр.

Българскиятъ учителъ въ наши дни, следъ като съ много усилия напълно приложи принципа на общонародното и задължително образование, вече има едно увлѣчение къмъ подобрене качеството на работата въ училището.

Тукъ могатъ да се отбележатъ неуморнитѣ търсения на народния учителъ изъ областъта на педагогическата мисль и образователното дѣло. По тая посока на неспиренъ полетъ на размисъла и практиката на учителя може да се видятъ много и много не само новаторства, но и реална и резултатна работа на отдѣлни училищни дейци. Нека посочимъ само голѣмия брой педагогически списания, чието излизане се чака съ трѣпка отъ учителството, ожаднѣло предъ своя свежъ изворъ на общокултурнитѣ си интереси.

Въ схлупенитѣ, кални, но благословени и звездни български села, често отъ нѣкоя учителска квартира мъждука сякашъ свѣтлината на Паисия. Тамъ, обронилъ глава, съ грѣйналъ погледъ надъ книгата, учителътъ търси упование, надежди и окриляне на неговия дългъ.

Но отъ тукъ иде едно друго отрицателно, бихме го нарекли, явление, което е отражение на лошо разбраното и добре непроумѣното отношение къмъ способноститѣ и моженето на българското дете, и то най-много около голѣмия проблемъ за подбора всрѣдъ интелектуалната възраст на детето. Доста пакости се правятъ при опредѣлянето интелигентността или одареностъта на нашия ученикъ.

Така, неотдавна, единъ иначе твърде осведоменъ и голѣмъ нашъ педагогъ изкара при едно обобщение приблизително $\frac{1}{3}$ отъ младитѣ сили на нацията малоумни и ненормални.

И статистиката отъ учебнитѣ 1934/1935 и 1935/1936 година ни дава една огромна цифра на повтарящи и останали на поправителенъ изпитъ ученици. Ето: презъ 1934/1935 г. при 847,410 ученика имаме 207,793 слабо подготвени; следващата учебна година — 1935/1936 при 847,210 ученика имаме слаби 205,036.

И наистина, една армия отъ 200,000 ученици, неподготвени и съ лошъ успѣхъ, е цифра колкото голѣма, толкова и печална за нашата малка страна.

Тая цифра бележи за едно неопитно око и за едно прибързано заключение, че въ България се шири слабоумие и явна неподатливостъ къмъ образование.

Ние, обаче, вѣрваме въ гения на нашия народъ, далъ култура, просвѣтенъ и исторически животъ на 250,000,000 славянство, и смѣтаме, че ученицитѣ на българската нация искатъ по-друго отношение къмъ тѣхъ, една по-голѣма вѣра въ тѣхното дарование, ученолюбие и образователенъ успѣхъ.

Не случайно ние въ Европа първи слагаме начало на чисто народни училища. Нашиятъ народъ има и е давалъ културни първенци презъ всички времена и епохи, особено презъ школата на патриархъ Ефтимий. Много колиби и села и сега даватъ свидни чеда. расли подъ схлупенитѣ си башини стрѣхи.

Трѣбва да се види стопанската предприемчивостъ и просвѣтнитѣ интереси на „простия“ селянинъ, за да ни стане ясно, колко много има да се учимъ ние и цѣла Европа, както това го потвърди скоро единъ чужденецъ, отъ общия стопански и културенъ напредѣкъ у насъ, който не би билъ възможенъ при единъ безнадеждно опростялъ и съ лошъ училищенъ успѣхъ народъ.

Излишно е да говоримъ за гения на българския народъ, изразенъ въ народното творчество, въ което блика най-много истинска културностъ и богата творческа интуиция. А да се спираме ли върху духътъ на българина, проявенъ въ бранъ и миръ?

Изобщо, когато пристѣпваме да учимъ народа си, необходимо е да вѣрваме въ неговата обща възприемчивостъ и голѣма наклонностъ къмъ наука и обществено строителство.

Въ никакъвъ случай не бива да нареждаме въ своитѣ отделения и класове редици отъ изоставени и отредени само за двойки ученици и отъ друга страна — отборъ на подаващи се на образование такива. Не бива да има утѣха оня учителъ, който е направилъ изборъ между слабитѣ и силни ученици въ българскитѣ народни училища.

Ние отидохме много далечъ и, смѣтащи се осведомени около сложения проблемъ за подбора на ученицитѣ, почнахме съ спокойна съвѣсть да отреждаме страшна угнетяваща сѣдба на децата си.

Учебно-възпитателната практика най-често добива единъ центъръ — силниятъ ученикъ. Всички усилия се полагатъ той да разбере урока. Съ него започва работата и съ него завършва.

Много често се чува отъ учителитѣ да казватъ: „Ами че съ тоя ученикъ работа въ класъ, безъ него нищо не мога да дамъ на останалитѣ“.

Стига се до тамъ, особено въ гимназиитѣ, че се допускатъ силни и слаби паралелки. При единитѣ се влиза съ удоволствие и желание на работа, а при другитѣ съ мжка, и тукъ работата не върви. А това раздѣляне е несъобразено съ никакви педагогически изисквания, и, за съжаление, често се срѣща.

Въ много училища ще видите и можете да почувствувате какъ сж фаворизирани класове, които сж малко, а други, които сж по-много, сж занемарени и изоставени. На учителя му е най-добре, когато не влиза въ тия последнитѣ класове.

Трѣбва да се разбере отъ родното учителство, че училището не е за ония, които лесно се движатъ надъ образователната работа. Ние можемъ даже да оставимъ онова, което съ малко учителски усилия върви напредъ.

Нашето училище, особено основното, е институтъ, въ който се подготвя срѣдно развиващата се младежъ, оная, която има нужда да бжде подпомогната въ своето волево, емоционално и интелектуално развитие. Училището ни трѣбва да разгърне сждбата на рода ни. Усилията на колектива трѣбва да останатъ единствени негови основания.

За училището по мѣрка (Клапаредъ) и за индивидуализиране на обучението можемъ да говоримъ, само когато имаме на лице проявена кадърностъ въ отдѣлнитѣ области на човѣшкия духъ. Нищо по-педагогично — да се поощри музиканта, художника, математика, строителя въ нашитѣ ученици и когато сж въ периода следъ пуберитета, именно въ гимназията и пр. Защото, споредъ многото изследвания (Лазурски, Росолимо, Мойманъ и пр.), дарованията на младежъта сж истински прояви на дарени заложби, когато сж на лице следъ пуберитета, и тогава сж трайни и оцѣляващи въ зрѣлата възраст.

Днесъ ние имаме всички педагогически и социологични основания да даваме въ нашитѣ народни училища общо и еднакво образование.

Неуспѣха на ученицитѣ не бива да се смѣта като неизбѣжно зло. Трѣбва да се поведе борба срещу слабия успѣхъ и пораженското оценяване способноститѣ на нашето дете. Необходимо е да се отречемъ отъ оправданията си при преценката на ученицитѣ, като: лоша наследственостъ, ненормалностъ, лоши домашни условия и пр. Нека не търсимъ причинитѣ за неуспѣха на нашитѣ ученици само въ грубитѣ материални сили на обществения животъ и биологичнитѣ основания, защото доброто поведение, мировъзрението, па даже и интереситѣ къмъ науката, сж най-малко наследствени. Тѣ се придобиватъ при усилията на индивида чрезъ внушението, поддържането и любопитството, които най-вече се култивиратъ и особено сж подчертани въ училищната срѣда.

Отрадно е, когато се постигне максимумъ успѣхъ за най-много ученици. По бройката на слабитѣ ученици не бива да сждимъ за онова, което носи учащата се младежъ като заложби, а по-скоро да заключимъ за лошата организация на училищната работа. Това може и трѣбва да се преодолѣе съ единъ, преди всичко, педагогически оптимизъмъ, обогрѣнъ съ бодрата вѣра въ душевната красота, наивността и одареностъта на българското дете.

Д-ръ Георги Ефремовъ,
редакторъ на сп. „Добро здраве“

Тайната за всѣки успѣхъ.¹⁾

Отивамъ да ловя риба всѣко лѣто. Лично азъ обичамъ ягоди и млѣченъ каймакъ; намирамъ, обаче, по нѣкакви странни съображения, че риби́тъ предпочитатъ червен. Поради това, когато отивамъ да ловя риба, не мисля за това, което азъ желая. Мисля за това, което риби́тъ желаятъ. Не забождамъ на вждицата ягоди и каймакъ, а нѣкой червей или скакалецъ, и казвамъ на риби́тъ: „Хайде, милички, хапнете си!“

Защо да не си служимъ съ сщия здравъ разумъ и когато отиваме да ловимъ хора?

Тѣмко така постъпвалъ Лойдъ Джорджъ. Когато веднажъ нѣкой го попиталъ, какъ е успѣлъ да се задържи на власта, следъ като другитѣ водачи презъ време на войната — Уилсънъ, Орландо и Клемансо — били напустили властта и били забравени, той отговорилъ, че това се дължело, вѣроятно, на обстоятелството, че знаелъ, какво да поставя на вждицата, за да задоволява риби́тъ.

Защо да приказваме за това, което ние желаемъ? Това е смѣшно. Безсмислица. Разбира се, интересува ни това, което желаемъ. Интересува ни безкрайно много. Но работата е тамъ, че то не интересува никого друго. А всички сж като насъ: интересува ги това, което тѣ желаятъ.

Следователно, единствениятъ начинъ на тоя свѣтъ да упражните влияние върху нѣкого е да приказвате именно за неговитѣ нужди и да му покажете начинъ, какъ да ги задоволи.

Помнете това утре, когато се опитвате да накарате нѣкого да върши нѣщо. Ако, напримѣръ, не желаете синъ ви да пуши, не му дръжете проповѣдь, нито му говорете за това, което вамъ се иска, а му изтъкнете, че пушенето ще му попрѣчи да спечели нѣкоя футболна игра или нѣкое стометрово надбѣгване.

Добре е да помните тази мисль, независимо отъ това, дали имате работа съ деца, телета, или маймуни. Напримѣръ, Ралфъ Валдо Емерсънъ и синъ му се опитвали единъ денъ да вкаратъ едно теле въ яхъра. Направили, обаче, обикновената грѣшка — мислили си само за това, което тѣмъ се искало. Емерсънъ буталъ и синъ му теглилъ. Но и телето постъпило точно така, както тѣ постъпили: мислило си за това, което нему се искало. Опънало краката и не искало да мръдне отъ ливадата. Слугинята, ирландка по народностъ, видѣла тѣхното желание. Тя не можела да пише книги и есета, но поне въ този случай имала повече разумъ, отколкото Емерсънъ и синъ му. Тя си помислила за желанията на телето, поставила прѣста си въ устата му, за да го накара да мисли, че бозае, и по тоя начинъ го завела въ яхъра.

Всѣко нѣщо, което сте вършили отъ рождението си насамъ е било, да задоволите известно желание. „Та нима съмъ очаквалъ нѣщо и когато съмъ далъ сто лева за Червения Кръсть? — Да, и това не е изключение отъ правилото. Дали сте стотъ лева на Червения Кръсть, защото сте искали да помогнете, — искате ли сте да извършите едно красиво, без-

¹⁾ Изъ книгата „Какъ да печелимъ приятели“, която е премия на в. „Добро здраве“.

користно, богоугодно дѣло. „Това, което сте сторили за единъ отъ тия мои най-малки братя — за мене сте го сторили“.

Ако желанието ви да си пазите паритѣ е било по-голъмо отъ желанието да изпитате чувството на доволство, което иде отъ благодѣянията, не щѣли сте да направите тази жертва. Разбира се, може да сте сторили това, защото ви е било срамъ да откажете, или защото нѣкой вашъ купувачъ ви е помолилъ за него. Едно нѣщо е, обаче, сигурно. Дали сте паритѣ, защото сте желели нѣщо.

Професоръ Хари А. Овърстрийтъ въ своята прекрасна книга „*Какъ да влияемъ върху държането на хората*“ казва: „Дѣйствиата ни сж плодъ на желанія, зарити дълбоко въ насъ.. и най-добриятъ съветъ, който можемъ да дадемъ на ония, които възнамѣряватъ да влияятъ нѣкому, било въ работата му, било въ семейството, въ училището, или въ политиката е първо да събудятъ у него силно желание. Този, който може да стори това, има цѣлия свѣтъ съ себе си. Който не може, остава самичкѣ“.

Андрю Карнеги, крайно беденъ като момче, започналъ работа съ два лева на часъ и най-после раздалъ триста и шестдесетъ и петъ милиона долара (тридесетъ и шестъ милиарда и петстотинъ милиона лева) Той разбралъ рано въ живота, че единствениятъ начинъ да влияемъ на другитѣ е като имъ приказваме за това, което тѣ желаятъ. Той ходилъ на училище само четири години, но се научилъ, какъ да се държи съ хората.

Да дамъ примѣръ. Неговата балдъза била страшно загрижена за дветѣ си момчета. Тѣ били въ Йеилъ и били толкова заняти съ собственитѣ си работи, щото престанали да пишатъ у дома и не обръщали никакво внимание на отчаянитѣ писма на майка си.

Тогава Карнеги се обзаложилъ на сто долара, че ще получи отговоръ отъ тѣхъ съ обратна поща, безъ дори да иска такъвъ. Нѣкой приелъ облога. И така, той написалъ на своитѣ племенници едно любезно писмо и споменалъ, между другото, че имъ изпраща една банкнота отъ петъ долара.

Пропустналъ, обаче, нарочно да постави банкнотата. Тази хитростъ свършила работа.

Веднага той получилъ писмо, съ което тѣ благодарили на вуйчо си Андрю, но... вие се сѣщате, какво е следвало следъ това но.

Утре ще пожелаете да убедите нѣкого да извърши нѣщо. Преди да заговорите, спрете се и се запитайте, какъ можете да го накарате да *пожелае* да го извърши.

Този въпросъ ще бжде спирачка на желанието ни да се втургаме при нѣкого съ безполезни думи за нашитѣ собствени желанія.

Веднажъ наехъ голѣмата бална зала въ единъ ню-йоркски хотелъ за двадесетъ вечери по редъ, въ продължение на нѣколко години, кждето да държа редъ сказки.

Една година, въ началото на сказкитѣ, изведнажъ ми се каза, че ще трѣбва да платя три пжти повече, отколкото плащахъ по-рано. Тази новина стигна до мене, следъ като всичко бѣше разгласено и билетитѣ бѣха разпродадени.

Разбира се, не искахъ да платя увеличението, но каква полза да при- казвамъ на хотелиера за онова, което на мене се искаше. Него го занимаваше само онова, което на него се искаше. Следъ два дни отидохъ при него-

„Бѣхъ малко нѣщо неприятно изненаданъ, когато получихъ писмото ви“, казахъ азъ, „обаче, не ви осждамъ. Ако азъ бѣхъ на ваше мѣсто

може би самъ щѣхъ да напиша подобно писмо. Като съдържателъ на този хотелъ, целта ви е да печелите, колкото се може повече. Ако не по-стъпвате тъй, ще трѣбва да затворите хотела. Сега, нека вземемъ моливъ и кжсъ хартия и да нахвърляме дсбритѣ и лошитѣ последици, ако настоя- вате на това увеличение“.

После азъ взехъ единъ листъ, теглихъ черта отгоре до долу по срѣ- дата му и написахъ горе въ лѣво „добри последици“ и въ дѣсно — „лоши последици“. Подъ думитѣ „добри последици“ написахъ следното: „балната зала свободна“. Следъ това продължихъ: „Ако залата бжде свободна, ще можете да я давате за танци и събрания. Това е голѣмо преимущество, защото отъ танци и събрания ще можете да вземете много повече от- колкото отъ редъ сказки. Ако азъ я задържа двадесетъ вечери, докато трае курсътъ на сказкитѣ, безъ друго вие ще загубитѣ доста много.“

Сега нека разгледаме обратната страна на въпроса. Въмѣсто да увеле- чите дохода си отъ мене, вие ще го намалите. Или по-право, съвсемъ ще се лишите отъ него, защото не мога да ви платя наема, който ми искате. Ще бжде принуденъ да държа сказки на друго мѣсто.

Но вие ще изгубите и отъ друга страна. Тия сказки привличатъ въ хотела твърде много образовани културни люде. Това е добра реклама за васъ, нали? Въ сжщностъ, ако прѣснете петъ хиляди долари за реклама по вестницитѣ, не ще можете да докарате толкова хора да видятъ хотела ви, колкото азъ докарвамъ съ моитѣ сказки. Това има значение за хо- тала, нали?“

Както говорѣхъ, азъ отбелязвахъ тия загуби въ съответната колона и подадохъ хартията на хотелиера, като му казахъ: „Бихъ желалъ да раз- гледате внимателно добритѣ и лошитѣ страни на постапката си и после да ми кажете окончателния си отговоръ“.

На следния день получихъ писмо, съ което ми съобщаваше, че уве- личаваше наема ми само съ 50 на сто, вмѣсто съ 300 на сто.

Не забравяйте, че получихъ това намаление безъ да кажа нито дума за това, което на мене се искаше. Приказвахъ презъ всичкото време за онова, което другото лице искаше, и за това, какъ можеше да го получи.

Представте си, че бѣхъ извършилъ онова, което мнозина извърш- ватъ — че бѣхъ съ втурналъ като хала въ стаята му и бѣхъ извикалъ: „Каква целъ преследвате съ това тройно увеличение, когато знаете, че билетитѣ сж напечатани и съобщенията направени? Тройно ли увеличение! Безобразие! Глупости! Не ще се съглася, разбира се!“

Какво щѣше да се случи тогава? Щехме да споримъ, докато пле- нѣхме и двамата — а вие знаете, какъ свършватъ спороветѣ. Дори и да успѣхъ да го убедя, че не бѣше правъ, честолюбието му едва ли щѣше да му позволи да се откаже отъ решението си и да отстъпи.

Ето ви единъ отъ най-хубавитѣ съвети, които могатъ да ви се дадатъ нѣкога, за прекрасното изкуство да се справяте съ хората. „Ако има нѣ- каква тайна за успѣхъ“, казва Хенри Фордъ, тя се крие въ способността ни да схващаме становището на другото лице и да разгледаме нѣщата не само отъ наше, но и отъ негово гледище“.

Този съветъ е толкова хубавъ, щото искамъ да го повтора: „Ако има нѣкаква тайна за успѣхъ, тя се крие въ способността ни да схващаме гледището на другото лице и да разглеждаме нѣ- щата не само отъ наша, но и отъ негова страна“.

Това е толкова просто, така очебийно, щото всеки би тръбвало да види истината още при пръв поглед; и все пак 90 на сто от хората я пренебрегват 99 пъти на сто през всичкото време.

Хиляди продавачи днес изтъргват подметките на обувката си по тротоарите, изморени, обзърдени и недостатъчно платени. Защо? Защото през всичкото време си мислят само за това, което тъм се иска. Не могат да разберат, че нито вие, нито аз желаем да купуваме нищо. Ако имаме такова намерение, щяхме да излезем на пазара и го купим. И двамата, обаче, сме вечно заети с разрешаване на наши задачи. Ако, сега, някой продавач може да ни покаже, какъ неговите услуги или неговата стока ще ни помогне да разрешим нашите задачи, тогава не ще бъде принуден да ни увещава да купим стоката му. Ние сами ще сторим това. Купувачът желае да чувства, че купува — а не че му се продава. Разбира се, то е все същото, но работата е въ чувството.

И все пак мнозина продават целъ животъ, безъ да видятъ нищата отъ гледището на купувача. Напримѣръ, единъ день, като бързахъ къмъ гарата, срещнахъ случайно единъ старъ познатъ, който се занимаваше съ покупки и продажби на недвижими имоти, и който живѣеше някога въ тая частъ на града, където азъ живѣехъ, и го запитахъ, дали керемидите на моята къща бѣха поставени върху летви, или ламаринена подплата. Той отговори, че не знае и ми каза нищо, което ми бѣше вече известно: че можалъ съмъ да узная това, като съмъ се обърналъ къмъ строителната компания. На следната заранъ получихъ писмо отъ него. Дали ми даде исканото сведение? Можелъ е да го получи въ една минута, като запита компанията. Но той не го стори. Каза ми пакъ, че мога да науча това, като самъ телефонирамъ, а после ме помоли да му възложъ уреддането на застраховката ми.

Него не го занимаваше мисълта на мене да помогне. Гледаше да помогне на себе си.

Хората съ професии правятъ същата грѣшка. Преди няколко години влѣзохъ въ кабинета на единъ прочутъ специалистъ по носни и гърлени болести въ Филаделфия. Преди да ме погледне въ гърлото ми, той ме запита, съ какво се занимавамъ. Не го интересуваха моите сливици, а моето благосъстояние. Главната му грижа не бѣше, доколко може да ми помогне, а колко може да измъкне отъ мене. Не получи нищо, разбира се. Излѣзохъ отъ кабинета му съ негодувание за тази му проява на лошо държане.

Свѣтътъ е пъленъ съ такива люде: себелюбиви грабители. Следователно, ония малцина, които служатъ на другитъ, безъ да мислятъ за лични облаги, иматъ грамадно преимущество. Оуенъ Д. Ижнгъ казва: „Оня, който може да се постави на мѣстото на другитъ, който може да разбере мислитъ имъ, не бива да се тревожи за бъдещето си.“

Ако отъ прочитането на тази книга извлѣчете само едно нищо: все повече и повече да разглеждате нищата отъ становището на другитъ и да ги виждате така, както тѣ ги виждатъ — ако извлѣчете само това отъ нея, тя може да се укаже твърде полезна въ житейския ви път.

Повечето хора минаватъ презъ гимназията и се учатъ да четатъ Виргилий или да усвояватъ сложни математически формули, безъ да разбератъ, какъ работи собствениятъ имъ умъ. Напримѣръ, веднажъ давахъ уроци по „Изкуството да приказваме добре“ на младежи, които постъп-

ваха на служба при едно дружество. Единъ отъ тѣхъ желаше да накара другитѣ да играятъ баскетъ-болъ, и ето какво имъ каза: „Искамъ да дойдете съ мене да играемъ баскетъ-болъ. Азъ обичамъ да играя на баскетъ-болъ, но колкото пжти отивамъ напоследъкъ въ гимнастическия салонъ не намирамъ достатъчно играчи за тази игра. Онези вечеръ двама-трима хвърляхме топката наоколо, докато единъ ми направи синевина подъ окото. Искамъ, момчета, да дойдете утре вечеръ. Искамъ да играя на баскетъ-болъ!“

Спомена ли той за нѣщо, което на васъ се иска? Нали нѣмате желание да отивате въ гимнастически салонъ, кждете никой не отива? Малко искате да знаете за това, какво нему се иска. Свърхъ това, не бихте желали да получите и синевина подъ окото, нали?

Можеше ли той да ви покаже, какъ ще получите онова, което вамъ се иска, като използвате игралния салонъ? Разбира се. Повече сила. По-голямъ апетитъ. По-остра мисль. Смѣхъ. Игри. Баскетъ болъ.

Нека повторя мждрия съветъ на професоръ Овърстрийтъ: „Първо събудете у другия силно желание. Този, който може да стори това, има цѣлия святъ съ себе си. Който не може, остава самичъкъ“.

Единъ отъ студентитѣ въ моето училище бѣше много загриженъ за малкото си момченце. Детето било слабо и не искало да се храни. Родителитѣ му си служили съ обикновения начинъ. Гълчали го — и го увещавали. „Мама иска да ядешъ това и това. Татко иска да порастешъ, като него“.

Обръщало ли е момченцето нѣкакво внимание на тия молби? Колкото вие обръщате, когато ви говорятъ за глада въ Китай.

Никой, който има малко разумъ въ главата си, не би допустналъ, че едно тригодишно дете ще действува така, както се иска на неговия тридесетгодишенъ баща. А тъкмо това очаквалъ този баща. Глупости. Най-после съзрѣлъ грѣшката си и казалъ: „Какъ да свържа това, което азъ желая, съ онова, което то желае“?

Впросътъ билъ разрешенъ лесно, когато почналъ да го обсъжда. Момчето му имало велосипедче съ три колела, съ което то обичало да се вози по тротоара предъ тѣхната кжща. На нѣколко врати надолу по улицата живѣлъ единъ „разбойникъ“ — едно по-големо момче, което смѣвало малкото момченце отъ колелото, мѣтало се на него и почвало да припуска само по сжщия тротоаръ.

Естествено, малкото момченце се затичвало съ писъкъ у дома и майка му смѣвала „разбойника“ отъ колелото и качвала своето момче. Това се повтаряло почти всѣки день.

Какво е желало малкото момченце? Не е билъ нуженъ единъ Шерлокъ Холмсъ да открие това. Гордостъта му, гнѣвътъ му, желанието му да се чувствува важно — всичкитѣ най-силни емоции въ неговото битие — го тикали къмъ отмъщение, къмъ разбиване носа на „разбойника“. И когато баща му му казалъ, че то ще може да „свети маслото“ на другото момче единъ день, ако само слуша майка си и яде, което му се поднася — когато баща му му обещалъ това, тогава престаналъ да сжществувва впросътъ за храненето. Детето било готово да яде спанакъ, кисело зеле, солени краставички, всичко, само да порасте, за да „свеги маслото“ на оня калпазанинъ, който го подхвърлялъ на унижение толкова често.

Следъ като се справили съ тази задача, бащата налетѣлъ на друго — момченцето имало лошия навикъ да се намокръя у леглото.

То спало съ баба си. Сутринъ баба му се събуждала и почвала да липа чаршава съ думитъ: „Вижъ, Иванчо, какво си пакъ сторилъ нощеъ.“

Но то отговаряло: „Не, не съмъ азъ. Ти си го намокрила“.

Мъренето, биенето, укоритъ, повтарянията, че „мама не иска такива нѣща отъ своето момченце“ — нищо не помагало да се държи леглото сухо. Най-после родителитъ се запитали: „Какъ можемъ да накараме това дете, то да *желае* да не мокри леглото?“

Какви сж били неговитъ желанія? Първо, то искало да носи пижама (нощница) като татковата, а не като тая на баба. На последната ѝ било дошло така до гушата отъ постояннитъ разпривии съ него, щото съ радостъ обещала да му купи две пижами, ако само се отвикне отъ този лошъ навикъ. Второ, искало да има свое собствено легло . . . Баба му нѣмала нищо противъ това.

Майка му го завела въ единъ дюкянъ, направила знакъ съ очи на продавачката и казала: „Ето ви единъ малъкъ господинъ, който иска да *пазарува*“.

Продавачката го накарала да се почувствува важенъ, като казала: „Какво мога да ти покажа, момко?“

Детето се почувствувало съ 5 сантиметра по-големо и казало: „Искамъ да си купя *креватъ*“.

Когато му показали креватъ, какъвто майка му пожелала да купи, тя направила пакъ знакъ на продавачката и детето било склонено да купи именно това легло.

Креватътъ билъ занесенъ на следния день. Тази вечеръ, когато бащата дошелъ, малкото момченце го посрещнало на вратата съ радостенъ викъ: „Татко, татко, ела горе да видишъ *мое* легло, което азъ си купихъ“.

Бащата, като погледналъ леглото, изпълнилъ предписанието на Чарлсъ Швабъ: одобрилъ го отъ все сърдце и не се сжпѣлъ въ похвалитъ си.

— Не ще намокряшъ това легло, нали? — запиталъ бащата.

— О, не, не! Не ще намокрямъ това легло. — Момченцето удържало обещанието си, защото въ случая честолюбieto му било засегнато. Това легло било *негово*. То самичко било си го купило. Носѣло и пижама, като възрастенъ. Искало да се държи като мъжъ. Тѣй и сторило.

Другъ баща, телефоненъ инженеръ, не можалъ да накара своята тригодишна дъщеря да закусва. Обикновенитъ караници, молби, увещания и пр. завършвали безполезно. Най-после, родителитъ се запитали: „Какъ ще можемъ да я накараме *да желае* да закусва?“

Момиченцето обичало да подражава на майка си, да се чувства големо и порастнало. Една заранъ майка ѝ я поставила на нейния столъ и я оставила сама да надrobi бисквититъ въ млѣкото. Точно въ този психологиченъ моментъ бащата влѣзълъ въ кухнята и тя му казала: „Вижъ, татко, тази сутринъ азъ приготвлявамъ закуската.“

Тя изѣла цѣлата чиния, безъ да бжде увещавана, защото била заинтересована. Била добила чувството на важность. Била намѣрила въ приготвянето на закуската начинъ да прояви себе си.

Уилиямъ Уинтеръ веднажъ казалъ, че себепроявата е господстваща нужда въ човѣшката природа. Защо да не можемъ да прилагаме сжщата тази психология и въ нашитъ дѣла? Когато имаме нѣкоя блестяща идея, вмѣсто да караме другия да мисли, че е наша, защо да не му я подхвъ-

лимъ и не го оставимъ самъ да я смеле и приложи? Тогава той ще гледа на нея, като на собствена, ще му харесва и, може би, ще „пожеласе две чинии.“

Помнете: Първо, събудете въ другото лице силно желание. „Този, който може да върши това, има цѣлъ свѣтъ съ себе си, който не може, ще остава самичкъ.“ Нека учителят да има това предвидъ.

В. Върбановъ,
училищенъ инспекторъ

Кукленъ театръ.

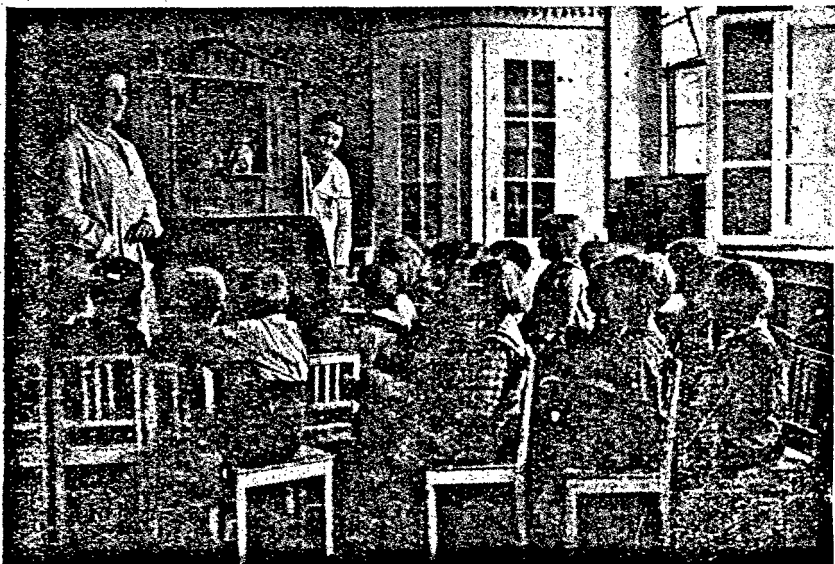

Въ нѣкои училища куклениятъ театръ намира добъръ приемъ и отлично приложение. Между другитѣ преимущества, които той има, особено се цени възможността за непринудено, свободно и радостно говорене. Чрезъ него се поощрява и разширява влѣчението къмъ театрално изкуство. Той дава възможност да се играятъ много „премиери“, близки до преживяванията, интереситѣ и настроението на децата. Малката сцена подбужда къмъ словесно творчество, къмъ разказване и говорене. Всички деца взематъ дейно участие въ играта, куклата сама предизвиква това съ говоренето и своитѣ въпроси. Действията се изпълняватъ при много добъръ редъ и тишина. Всичко се умълчава, когато куклата говори, и всички говорятъ, когато тя иска. Куклениятъ театръ, следователно, може да бѣде незамѣнимъ помощникъ на учителя и прекрасно сръдство за непринудено и естествено образование и самовъзпитание на децата. Поради тия му преимущества той не бива да липсва въ никое добре уредено училище, въ което учителитѣ иматъ ясна представа за ролята на училището, познаватъ психиката на детето и знаятъ, какво има да догонватъ.

Въ долнитѣ отдѣления учителитѣ сами, съ незначителна помощъ отъ децата, построяватъ кукления театръ. На първо време е достатъчна една голѣма кутия, поставена на високо мѣсто и приспособена съ съвсемъ проста сцена. Долната частъ на кутията служи като основа. Върху широката изправена стена на кутията, която е обикновено дъното ѝ, се изрѣзва отвора на сцената. Приспособява се подходяща картонена, книжна или платнена завеса. Външитѣ стени на театъра се облепятъ съ гланцирана или пѣстра хартия. Особено добре трѣбва да бѣде боядисана или облепена съ хартия рамката около отвора на сцената. Кждето е възможно, куклениятъ театръ може да бѣде специална постройка, направена отъ тънки греди и дъски, подходящо боядисана и украсена. За завеса въ такъвъ случай се употребява платно или сукно.

Фигуритѣ за сцената сж съвсемъ прости. Тѣ сж изрѣзани отъ картонъ, върху който предварително сж били нарисувани. Краката и

ржцетѣ сж подвижни, свързани сж съ трупа чрезъ помощта на телени връзки. Обикновено фигуритѣ се прикрепятъ за дълги картонѣни ивици, което прави движението имъ по-лесно. Ржцетѣ и краката се поставятъ въ движение съ помощта на тънки телчета, съ които сж свързани. Въ всички случаи управлението на фигуритѣ се ржководи отдолу, подъ отвора и на сцената, кждето сж скрити децата, които движатъ куклитѣ и говорятъ вмѣсто последнитѣ. Разбира се, за да се постигне действието, необходима е известна сръжчностъ отъ страна на децата, които го ржководятъ. Добъръ резултатъ се постига и съ

неподвижни фигури, стига тѣ да сж комични по постройка и да сж боядисани съ приятни и привлекателни бои. Между външния цвѣтъ на театъра и цвѣта на фигуритѣ трѣбва да има противоположностъ, която улеснява свободното следене движението върху сцената.

Ако театъртъ е съвсемъ малкъ, може да се употребятъ и половинѣ фигури, безъ крака. Така може да се играе въ малка сцена съ по-голѣми фигури. И въ този случай ржцетѣ сѣ правятъ подвижни тѣй, както при другитѣ фигури. Ржководенето на такива фигури не е трудно за малкитѣ,

По-късно, когато децата придобиятъ известна сръжчностъ и опитъ, може да се премине къмъ театъръ съ ржчни кукли. Въ този случай е необходимо, преди всичко, подходяща и целесъобразна глава на фигурата. На първо време куклата се импровизира отъ единъ по-голямъ кестенъ или подходящъ картофъ, изрѣзанъ подобно на човѣшка глава и отъ долния край издълбанъ тѣй, че да може добре да се втикне и закрепи на палеца на ржката, предварително завитъ съ малка носна кърпа или подходящо парче платъ. Показалецътъ съ втикната глава представлява трупа на куклата, а палецътъ и сръдниятъ прѣстъ — ржцетѣ. Така направената фигура е много проста,

но е жива и се движи по волята на детето, което говори и я управлява. Пластелинови или глинени глави, които се правят лесно, не сж удобни за нуждитъ на кукления театъръ, защото сж тежки и скоро уморяватъ ржката. Изрѣзанитъ отъ дърво глави, може би, сж удобни, но направата е трудна и не е по силитъ на децата. Наистина, дървенитъ глави сж трайни и може да бждатъ изрѣзани финно и много изразително.

По-сржчнитъ ученици може да направятъ по-хубави, по-трайни и по-целесъобразни глави. Това ние постигаме по следния начинъ: правимъ съответно дълга книжна тржба по мърката на показалеца, която се заякчава съ обвиване на тѣсни ивици крепова хартия, залепени съ лепило въ краищата. Съ това отвора за втикване на показалеца е приготвенъ. Следъ това иде редътъ на главата. Тя трѣбва да бжде по възможность по-лека. Това се постига най-добре, когато обвиемъ приготвената вече тржба кръстообразно съ картонени джги, закрепени съ ивици отъ крепова хартия. За да се получи изпъкналостъ въ тила на главата, пхаме подъ една отъ джгитъ малка смачкана книжна топка и повторно обвиваме цѣлото съ ивици крепова хартия. Следъ това идва редътъ на лицето. И тукъ изпъкналоститъ се получаватъ по гореописания начинъ. Една съответно превита и закрепена картонена ивица образува носа. По сѣщия начинъ се получаватъ ушитъ, устата и др. подробности. Построената фигура прилича на привързана съ бинтъ глава, а тя има опредѣленъ изразъ — такъвъ, какъвто желаемъ. Най-после идва последното моделиране съ смѣсъ отъ гжсто лепило и боя, нанесена съ четка по такъвъ начинъ, че фигурата да се заглади и заобли. Кждето четката не може да послужи за изглаждане на фигурата, потрѣбното се извършва съ ржка. За очи се поставятъ стъклени маниста. Коситъ се правятъ отъ вълна или хартия. Накрая изписваме веждитъ и други подробности и лакираме цѣлата фигура съ спиртовъ лакъ. По такъвъ начинъ главата на ржчната кукла е готова за употребление на кукления театъръ.

Приготвената глава за ржчна кукла се използва по следния начинъ: първо е необходимо да се навлѣче върху ржката дрехата на куклата. Последната представлява риза съ три ржкава: единъ дѣсенъ, единъ лѣвъ и единъ отгоре, между тѣхъ. Въ срѣдния ржкавъ се втиква показалецътъ, а палецътъ и срѣдниятъ — въ другитъ два. Облѣчениятъ показалецъ се втиква въ отвора на главата, съ което фигурата е готова за игра. Дрехата трѣбва да покрива, поне, цѣлата дланъ на ржката.

Куклениятъ театъръ може да се използва всѣкога при подходящо настроение и нужда. Играта съ него внася голѣмо оживление и интересъ всрѣдъ малкитъ. При играенето и най-срамежливитъ и притворени деца ставатъ активни и работятъ съ радостъ и увлѣчение. За по-голѣма нагледность, ние ще илюстрираме играта въ кукления театъръ съ нѣколко примѣра:

1. Ученикътъ-хигиенистъ отива задъ сцената и разиграва кукла, на дѣсната ржка на която е превързанъ малкъ червенъ кръсть. „Хигиенистътъ“ се покланя на ученицитъ и ги поздравява. Всички отговарятъ хорowo. Следъ това фигурата съобщава, че ще държи беседа за личната и класната хигиена, като приканва „публиката“ да

внимава. През време на беседата, когато е умѣстно, куклата повиква на име отдѣлни ученици и имъ задава въпроси. Накрая ученицитѣ повтарятъ правилата за добро здраве и ги записватъ въ тетрадкитѣ си.

2. Едно дете отива задъ сцената и разиграва кукла съ червена шапчица, която разказва своитѣ патила въ гората, въ къщата на баба си, идването на ловецътъ и пр., въ което време всички внимаватъ. Отдѣлни ученици разказватъ приказката, която се изслушва съ внимание отъ „Червената шапчица“.

3. Ученицитѣ сж учили известното стихотворение „Кокиче и минзухаръ“. Две деца отиватъ подъ сцената и разиграватъ две кукли — кокичето и минзухара, които рецитиратъ текста въ форма на диалогъ.

4. По сжщия начинъ две кукли — възрастенъ и дете, повтарятъ таблицата за умножение, като взаимно се изпитватъ и поправятъ. И т. н.

Споредъ подготовката, сръчността и възрастта на децата, игритѣ въ кукления театъръ може да ставатъ все по-сложни и разнообразни по форма и съдържание, като се ангажиратъ въ действието повече кукли.

Отъ казаното става ясно, че куклениятъ театъръ, оставенъ въ ржцетѣ на добъръ учителъ — съ педагогическа интуиция и находчивостъ, представлява неизчерпаемъ източникъ на творчество, самодейностъ, възпитание и радостъ.

Вълчо Вълкановъ,
учителъ

Детската литература въ образователния процесъ

Статия I

Единъ отъ лостоветѣ, които отмѣстятъ човѣшкия духъ все напредъ и нагоре, е книгата. Въ нея сж отразени всички културни придобития, чрезъ нея сж изразени усилията и устрема на човѣка да овладѣе небесната ширъ, морскитѣ глѣбини, земнитѣ недра и необятния лабиринтъ на своя вътрешенъ миръ.

Книгата е съкровищница, въ която сж притаени живитѣ сили на родното слово, неговитѣ изящни форми, неговиятъ цвѣтистъ строежъ и мждри глѣбини. Тя е пазителка на всички ценности, които човѣшкиятъ устремъ и гений сж придобили и усъвършенствували отъ хиляди години насамъ!

Чрезъ нейната могъща сила, проявена отъ „единъ монахъ тъменъ, непознатъ и бледенъ“, се запази, запали и лумна въ буенъ

огненъ ураганъ онази искра, която петъ вѣка не можахъ да загасятъ — свободата народна...

Днесъ всѣки народъ, всѣка държава, всѣка организация — по-голяма или по-малка — и всѣки грамотенъ човѣкъ поотдѣлно, изразяватъ своитѣ мисли, чувства, стремежи, идеи чрезъ нея, чрезъ писаното слово. Всѣки день надлъжъ и наширъ по неравната земя се прѣскатъ милиони екземпляри — вестници, списания, книги — чрезъ които цѣлятъ свѣтъ се държи въ една връзка, въ едно видение.

„Въ общата картина на цивилизацията, казва Ячо Хлѣбаровъ, мѣстото на всѣки народъ се опредѣля отъ количеството на книгитѣ, който той прочита.“

* * *

Нашата българска литература заема сжщо едно опредѣлено мѣстенице въ свѣтовната такава. Тя почна да отразява цѣлокупния духовенъ животъ на българина още отъ времето на възраждането, чрезъ творенията на П. Р. Славейковъ, Чинтуловъ, Каравеловъ. Това време роди и откърми и най-големия гений на българския народенъ духъ — Ботевъ.

Днесъ, чрезъ стотицитѣ свои представители, тя продължава да бже изразителка на народнитѣ стремежи и идеали къмъ по-свободенъ, по-съвършенъ и по-свѣтълъ животъ, както и да отразява като на екрана народния битъ съ всичкитѣ му ценни страни и вредни недостатъци, за да може той (народа) да се огледа, да се прецени, поправи и тръгне въ тактъ наравно съ закрачилитѣ отъ вѣкове напредъ по-културни народи.

* * *

Детската литература, като клонка отъ общата литература, въ днешно време все повече и по-ясно се обособява у насъ. Писана специално за детето, стремейки се да пресъздава неговия духовенъ миръ, детската литература започва да играе все по-голяма и по-значима роля въ живота и развоя на детето.

Художествената литература за деца се отличава отъ тая за възрастнитѣ по своята строга осмисленостъ и целесъобразностъ. Тя е винаги съзнателно творчество. Вънъ отъ своитѣ художествени качества, тя трѣбва да се гради на общообразователни основи. Разбира се, не строго дидактически, безъ морализиране, което да убие охотата за четене у малкия читателъ. Чрезъ своитѣ художествени образи, рисувачи частъ или мигъ отъ реалния миръ; чрезъ своитѣ изискани форми, задъ които се крие дълбоко вътрешно съдържание, или прозира образа на висша благородна идея, детската художествена литература, по пътя на сърдцето, подготвя младия човѣкъ къмъ прогресивния устремъ на живота. Тя разкрива сърдцето му за любовъ къмъ истината, къмъ родителитѣ, почитъ и уважение къмъ себеподобнитѣ, обичъ къмъ родната земя...

* * *

За българската детска литература се казва и отъ наши (Ст. Чилинговъ, Калина-Малина) и отъ чужди (Ен. Бакуци), че е най-бога-

тата и най-хубавата на Балканския полуостровъ. Но същевременно съ това се прави отъ същитѣ (наши) и една печална констатация; „У българина навика за четене е най-слабо развитъ“. И се тегли педагогическото заключение: той би могълъ да се развие, както и когато се развиватъ изобщо всички други навици — още отъ детската възраст. Какъ? Чрезъ четене. „Ето, казватъ, детска литература има у насъ въ изобилие“...

Нека си позволимъ, обаче, още тукъ да допълнимъ и, ние тия сжждения съ една малка забележка, за да бждемъ още по-наясно. Тая забележка е: да, изобилна е нашата детска литература, но... по витринитѣ на градскитѣ книжарници и въ столичнитѣ издателски складове. Но я надникнете надолу! Отворете вехтитѣ шкафчета на детскитѣ библиотеки! Може би, ще ги сварите праздни. Ще видите нѣщо срдно между книги и разточени и позасъхнали на слънцето кори за юфки. Най-ефтината преводна литература (по 2 лв.) на Хемусъ, Куюмджиевъ, Ж Мариновъ и др... е само приказки, дето се говори само за принцове, вещици, лами, пълни кжши съ злато, щастие съ вагони; дето всички келеша се женятъ за царски дъщери и пр. и пр. Нищо друго, нищо друго...

Ето въ тоя фактъ, констатиранъ съ тая малка, допълнителна забележка, се крие, мислимъ ние, обяснението, а следъ това и разрешението на горната печална констатация: и българинътъ да добие навикъ къмъ четене.

Антонъ Поповъ,
училищенъ инспекторъ.

Класни библиотеки

Нерадостенъ фактъ е, че най-низкиятъ успѣхъ между учебнитѣ дисциплини въ нашитѣ училища се пада на български езикъ. Парадоксално, но така е: български ученикъ въ българско училище да има най-лоша бележка по родния си езикъ. Защо, наистина, това е така? Кжде да се търсятъ причинитѣ, за да се лѣкува тази, бихъ казалъ, болестъ въ успѣха на ученицитѣ? Дали тѣ, ученицитѣ, не обичатъ майчинния си езикъ и езика на творцитѣ на българското слово? Или пъкъ причината се крие въ училищния български езикъ, — учебния предметъ? Или най-после — въ отношението на учителитѣ къмъ бълг. езикъ, респективно онова, що е написано на този езикъ?

Да се винятъ ученицитѣ, че не обичатъ български езикъ, е пресилено. Наистина, тѣ не сж сърдечни въ отношенията си къмъ учебния предметъ български езикъ, защото този предметъ вмѣсто да покаже на децата онова грамадно богатство отъ духовни ценности, криещи се

въ произведенията на роднитѣ писатели, измѣчва съзнанието имъ съ обикновено четене, препрочитане, сухо граматичуване, преписи и диктовки безъ мѣра, „свободни съчинения“ по заповѣдъ и редица „методични похвати“, целящи да убиятъ интереса у ученицитѣ къмъ единъ отъ най-важнитѣ предмети, ако не и най-важния, но за да не сж ученицитѣ така привързани къмъ бѣлг. езикъ, до голѣма степенъ виновни сж учителитѣ. Да се вини програмата е много несериозно. Особено пѣкъ новата отъ 1936 год. учебна програма, която е много нова по отношение бѣлг. езикъ.

Учительтъ по бѣлгарски езикъ, па и всѣки учитель, трѣбва да има благородната амбиция да въздигне бѣлг. езикъ въ нашето училище до степенъ на култъ, на обожаване. Това огнено орѣжие, което ни съхрани презъ време на робството отъ гибелъ, не само че трѣбва да пазимъ чисто, свѣтло и изострено, но и да се наложи на всѣки ученикъ (и гражданинъ) съ неговата сила и красота, като сигурно срѣдство за възприемане духовната ни култура и за движение напредъ. Богатъ езикъ — богата мисълъ — сигуренъ белегъ на културностъ.

Много учители, въ първоначалното училище и въ прогимназията, гледатъ нехайно къмъ задължението си на учители по бѣлгарски езикъ. Сѣмтатъ, че сж си изпълнили дълга, щомъ сж предали известенъ разказъ по дидактическитѣ правила: подготовка, задаване целъ, представяне, анализи (логически и художествени) и прочие моменти отъ учебния процесъ. И, следъ нѣколко пѣкъ дни, да учатъ за същественно, прилагателно и пр, граматически категории. И най-после — нѣкое „свободно съчинение“. Забравя се, че ние, чрезъ четене, писане, граматика и говоръ (който е изгоненъ отъ класната стая) — тия дисциплини трѣбва да следватъ естествено цѣлостно, а не изкуствено да ги дѣлимъ, както това правимъ днесъ — се стремимъ, или трѣбва да се стремимъ да приобщимъ ученика къмъ богатството на бѣлгарската речъ, да създадемъ у него, по силитѣ му, отношение къмъ творцитѣ на нашето слово, да запалимъ творчески устремъ къмъ търсене и издигане криещитѣ се ценности въ книжния капиталъ на нашитѣ писатели. Всичко това ще рече, да създадемъ отношение на ученика къмъ книгата, изобщо. И наистина, ако ние не успѣемъ да накараме ученикътъ да се влюби въ книгата, да я търси, да я пази, да я гали, напраздно е отишелъ труда ни — отъ петъ до седемъ часа седмично преподаване бѣлгарски езикъ.

А да се създаде подобно отношение на ученикъ къмъ книгата, не е лесна работа. Това отношение къмъ книгата, къмъ бѣлгарскитѣ писатели, трѣбва да е на лице преди всичко у учителя. Учителъ, който не чете, не ще научи и ученицитѣ си да четатъ. А че има много учители, които не обичатъ да четатъ е фактъ, който не трѣбва да се отрича. Да престанемъ да идеализуваме учителя, изобщо, за да създадемъ вдъхновени учители, каквито, безспорно, имаме много. Изпаднахъ въ ужасъ, когато при една анкета за домашнитѣ библиотеки констатирахъ, учителски домъ безъ библиотека, а нѣкои учители иматъ по 3—4 книги, методически ръководства. Нищо не извинява учителя да нѣма малка спретната библиотечка. Учителтъ ще трѣбва да отдѣля по малко отъ залъка си, за да подобри пакъ залъка си.

Нашиятъ ученикъ отъ основното училище, въ много голѣмото си мнозинство, не търси книгата, не е пристрастенъ къмъ нея. Оставенъ е само на читанката (христоматията). А въ читанката, въобще, се намиратъ капки кръвъ отъ сърдцата на поетитѣ. Трѣбва да се търси и намѣри сърдцето, голѣмото и топло сърдце на поета, което подбира въ диплитѣ си цѣлъ народъ съ радоститѣ и скърбитѣ му. Това сърдце тупти въ съчиненията на писателитѣ, къмъ които трѣбва да се отправятъ ученицитѣ. Тѣзи съчинения трѣбва да сж най-голѣмото богатство и украшение за едно училище, съчиненията, преди всичко на българскитѣ писатели. Защото прѣстѣпно е да имаме въ училищната библиотека съчиненията напр. на Дж. Лондонъ, а да нѣмаме тѣзи на Вазовъ, Славейковъ, Яворовъ, Ел. Пелинъ, Йовковъ и ми. др.

Известно е, че при всички основни училища има ученически библиотеки. Много отъ тѣхъ сж само съ по нѣколко книжки. Малко сж училищата, които могатъ да се гордѣятъ съ хубави ученически библиотеки. Използуването на тѣзи библиотеки отъ ученицитѣ е много незадоволително. Общата ученическа библиотека е изживѣла времето си, макаръ и да не е живѣла „активно“. Ползването отъ нея по-често принася вреда, въ смисълъ — убива интереса у децата къмъ книгата. Какъ? — Учителскитъ съветъ е опредѣлилъ учителътъ Х. да бжде библиотекаръ. Той не само че нѣма въ кѣщи си книги, но не се стареа да прочете тѣзи, предназначени за ученицитѣ въ ученическата библиотека. И какво става? Въ срѣда следъ обѣдъ, или въ сѣбота, а не рѣдко и въ междучасие, библиотекарътъ раздава на ученицитѣ книги за домашенъ прочитъ. И тъй като книгитѣ не се познаватъ, освенъ по заглавията, ученикъ отъ второ отдѣление получава книга, която трѣбва да се чете само отъ прогимназиални ученици. Разбира се, това за библиотекара нѣма значение — въпросътъ е да зарегистрира „дейность“. А сѣдбата на книгата не може да бжде друга, освенъ да се разлисти за картинкитѣ и да се изпоцапа. И после, кой какво е разбралъ, да се провѣри по нѣкакъвъ начинъ, нѣма нужда.

А децата бързо могатъ да обикнатъ книгата, и то много по-силно, отколкото — възрастнитѣ. Но за това е необходимо да бждатъ повече самостоятелни — самостоятелни въ раздаването на книгитѣ и въ избора. За това, време е да се тури край на общитѣ ученически библиотеки, като сжщитѣ се превърнатъ въ класни такива. (Това вече е направено въ много училища и резултатитѣ сж отлични).

Сжществуващитѣ, общи, ученически библиотеки трѣбва да се разпредѣлятъ по класовѣтѣ и отдѣленията, като се има предвидъ съдържанието на книгата, отъ една страна, и отъ друга — интереситѣ на съответната възраст. (Увеличаването книгитѣ въ класната библиотека е грижа на учителския съветъ и съответния учителъ на отдѣлението и класенъ наставникъ).

Най-приятно и най-красиво мѣсто, по този начинъ, въ класната стая става онова, кждето е шкафчето съ книгитѣ — украсено съ библиотечния списъкъ, сентенции за ползата отъ книгата, сведения — кой какво и колко е прочелъ презъ месеца, стенното вестниче, цвѣтя и др. Отдѣлението (класа) си избира единъ библиотекаръ на разположение презъ свободното време. Библиотекарътъ води партидна

книга на класа — подъ името на всѣки ученикъ се записва, кога коя книга е получилъ и кога я е върналъ.

Библиотекарътъ въ края на месеца дава отчетъ предъ класа: какво е прочетено, кой колко книги е прочелъ, коя книга най-много се чете и пр. Много отъ книгитѣ въ класната библиотека трѣбва да сж поне въ по петъ броя, за да се правятъ и опити въ обучението по т. н. Далтонъ-планъ, или докладна уч. форма.

Учителътъ тукъ съвсемъ не е пасивенъ, както може да се помисли. Той внимателно следи, какво и какъ се чете. Въ единъ опредѣленъ, презъ седмицата следобѣдъ, изслушва доклади на ученицитѣ за онова, което сж прочели. Предварително ги е научилъ какъ да четатъ — съ моливъ и тетрадка въ ржка (по-голѣмитѣ ученици). Докладитѣ засѣгатъ: съдържанията на прочетеното, героитѣ: симпатични и атипични, езика и стила на автора, основна мисль и пр. Това не е толкова мжчно, колкото на пръвъ планъ изглежда. Стига само учителътъ да е проникналъ отъ съзнанието за величието на дѣлото, което не по принуждение, а по мисия върши.

Разбирайки така значението на учителя, като български учител, и класнитѣ ученически библиотеки, смѣтамъ, че ще помогнемъ на ученицитѣ да обикнатъ книгата — тежестъта въ обучението по български езикъ. А обикнатъ ли книгата, нека бждемъ сигурни, *ученицитѣ сж вече приобщени къмъ народностната култура* — прицелната точка въ дейността на народния учителъ.

П. х. Сотировъ — Ихтиманъ

Конструктивна работа при смѣтането

Частъта се появява и живѣе заедно съ цѣлото. Всѣка една жизнена дейность протича въ цѣлостна форма. Животътъ, въ всичкитѣ му форми на прояви, е цѣлостенъ.

Цѣлостъта е характерна особеность на живота. Може цѣлостъта да вземе различни очертания, но сжщината си остава една и сжща. Цѣлостъта е постояненъ съпжтникъ на живота.

Цѣлостъта има сили, които по отдѣлно нѣма нито една часть. Самитѣ части макаръ и да се губятъ въ цѣлото, чрезъ цѣлото получаватъ жизненость. Цѣлостъта само съдържа силитѣ, които движатъ живота.

Животътъ на детето е цѣлостенъ. Цѣлостъ има и въ ежедневиитѣ ржчни дейности, и въ мисловитѣ активности. Момчетата и момичетата изживѣватъ своитѣ постижения въ една цѣлостна форма.

И възприемането се излива цѣлостно. Преди да изучи частитѣ, детето се запознава съ цѣлото. Иванка или Стефчо още въ най-раннитѣ години познаватъ вече майка си, макаръ и да нѣматъ представа за цѣлта на читѣ й, особеноститѣ на чертитѣ на лицето или формата на носа.

¹⁾ Изъ книгата „Изкуството да предаваме аритметика (смѣтане)“, която е подъ печатъ.

И ако искаме да следваме живота, необходимо е да излѣмъ и училищнитѣ активности въ една или друга форма на цѣлостностъ. Цѣлостността ще ни даде и мотивировката на работата, и силитѣ за овладяване на знанията, и стремежа за приложение на постигнатитѣ резултати.

И ние смѣтаме, че новото образование ще е цѣлостно образование. Методътъ на Декроли, метода на проектитѣ така, както се практикува въ Америка, или метода на комплекситѣ, тъй много разпространенъ въ Съветска Русия, затова сж и примамливи, защото въ основата имъ лежи цѣлостта. А цѣлостта е, която има сили да активизира обучението.

За предпочитане е и цѣлостната аритметична работа предъ разпокъсанитѣ дейности. Wilson много държи за въвеждане на конструираната работа въ училището. И г-нъ Мановъ въ методиката на обучението въ прогимназията цени твърде много цѣлостността.

„Задачитѣ трѣбва да бждатъ групирани, а не откъслечни. Не трѣбва да пренасяме ученика ту въ една, ту въ друга областъ, защото откъслечнитѣ задачи сж само мъртво копие отъ действителността и не могатъ да въведатъ ученика въ живота, въ аритметичнитѣ проблеми, както самия животъ ги поставя. Обучението трѣбва да увежда ученика въ живота така, както той се развива предъ неговия погледъ.“

Щомъ като готвимъ децата за живота, ще въведемъ въ училището живота така, както той се развива предъ детето и се излива въ бъдещето. Цѣлостна аритметична дейностъ въ форма на проекти е най-близка до живия животъ, който живѣе детето. Въведенитѣ жизнени проекти ще дадатъ и импулситѣ и силитѣ за една усилена творческа дейностъ въ училището.

Училищна градина

Разбираме градина въ широкъ смисълъ на думата. Въ училищната градина влизатъ като съставни части и отгледването на стопански растения, и засаждане на мѣстността съ иглолистни и широколистни дръвчета, и полагане грижи за разхубавяване на училището чрезъ цвѣтя. Въ училищната градина наредъ съ розата ще цвѣти и пшеницата.

Гдето царява желание да се онагледя обучението или въведе въ училището принципа на самодейността, непременно съществува и зеленчукова градина, опитно поле и цвѣтни лехи. Градинитѣ сж една необходимостъ въ опита да се изгради обучението върху основнитѣ на трудовия принципъ. Новото училище ще пренесе живота отъ класната стая въ градинитѣ и майсторскитѣ.

Заедно съ уреждането, организацията, обработката и използването на училищната градина идва и добиването на аритметичнитѣ познания. Планирането на градината, засаждането на културитѣ — това е единъ начинъ за оживѣване на обучението. А брането на ягоди, вадене на картофи, изваждане на лука, прибирането на фасула и пр. ни води къмъ изучаване на мѣрките, действията съ числата и т. н.

Ако дадена класна група кооперативно обработва земята, още по-добри резултати може да се получатъ. Засаждането, поливането, бра-

¹⁾ Д-ръ В. А. Мановъ, Методика на обучението въ прогимназията, стр. 144.

нето се извършва заедно. Мъренето и оценката извършва отделно всеки ученик.

Чрез създаване на градината детето неусетно ще се въведе в числовите отношения. И понеже придобиването на знанията ще се извърши в процеса на една високо конструктивна дейност, обучението ще приеме формата на едно непринудено образование. А ние знаем колко много е съдържателно непреднамереното образование.

Екскурзии

Намалението, което се дава по железниците — 16 стотинки на километър — прави възможно уреждането на близки или далечни екскурзии. Ако може да се разреши безплатно да пътуват учителите и бедните ученици, може още по-благотатно да се използва пътуването за целите на обучението. Всяка една екскурзия крие големи възможности за едно ползотворно аритметично обучение.

Едно отиване от Ихтиман през София до Българчицк, от там през Видин по Дунава до Орехово и връщане през Враца в родното ни място, представлява благоприятна почва за поникване семената на много аритметични дейности. Приготвяне за екскурзия, изчисление на пътя, самото пътуване неусетно ще води децата да решават едни или други задачи. Всеки един момент от екскурзията крие някое препятствие, за преодоляването на което се изискват аритметични познания.

Една — две седмици преди екскурзията обучението се концентрира около подготовката на пътуването. Отиване до гарата и изчисление на километричното разстояние, оценка пътуването на един ученик, намиране стойността на цълия билет, приготвяне на хранителните продукти, определяне на разходите и пр., това са все богати аритметични дейности.

През времето на пътуването ще изпъкнат много задачи, като напр. всяко дете дава част от парите си на ръководителя, после част по част харчи парите и пр. Изчислява разликата между различните разстояния. След това се решават задачи от мърки за време.

След екскурзията пак няколко часа се посветяват за решението на редица други задачи в връзка с пътуването. Така, чрез изживяване на пътуването, детето ще се запознае с много числови отношения. Задачите ще варират в зависимост от маршрута.

Трапезария

Нуждата да се създават трапезарии крие големи възможности и за усилена математична работа в клас. Всяко училище има възможност чрез създаване на трапезария да уведе детето в лабиринта на аритметичните отношения. Трапезарията у нас може да стане една плодотворна училищна дейност, стига да има желание умело да се използва за целите на обучението.

И набавянето на продукти, и самото готвене, и разнасянето на храната, и водене на дневника за хранене, и водене на приходо-разхода са сами по себе си желани проблеми за разширение. Съществуването на трапезарията носи задачи извън действията с цълите и дробни

числа, запознаване съ мъркитъ, отношение, пропорция, процентъ и отбивъ. Едва ли има математична дейностъ, която да не може да се учи въ връзка съ поддържането на трапезарията.

Нуждно е само трапезарията да се организира на основитъ на самодейностъ. Училището ще се раздѣли на групи отъ по 8—10 деца. Всѣка група ще поеме, презъ известенъ промеждутъкъ отъ време, задължение за готвенето.

Така, заедно съ изучаването на готварското изкуство, и момчетата и момичетата неусѣтно ще се запознаятъ и съ аритметичнитъ правила. Знанията тукъ идватъ като продуктъ на организацията на трапезарията. Нѣщо повече: трапезарията е отлично сръдство за приложение на наученитъ математични знания.

Изброяването на всички дейности, въ които може да се застъпи пресмѣтането, е ненуждно. Тукъ само ще посочимъ активноститъ, въ които може да намѣри изразъ аритметичното съдържание, което е вложено въ нашата програма: Набавяне на хранителнитъ продукти, изчисление цената на единъ обѣдъ за отдѣлното дете или за всичкитъ деца, рецепти, хранителностъ на продуктитъ, приготвяне на ястията, разпредѣление на храната на децата, приходи и разходи, влогове, теглене на пари, лихва и отбивъ и пр. Около трапезарията ще се изучи и кооперацията, банкитъ, спестяването и пр.

Кооперация

И повикътъ да се организира училищната кооперация ще обогати твърде много класната сръда съ редица аритметични дейности. Кооперацията е едно солидно парично учреждение, което може да застъпи и банкови операции, като спестявания, кредитъ, заеми, лихва, а също и задоволяване на човѣшкитъ потребности.

Преди всичко, отварянето на една малка книжарница и поддържането на единъ бюфетъ какъ може отлично да активизира работата ни въ класъ въ продължение на цѣла година? А воденето на дневника, инвентара, счетоводнитъ книги какво богатство отъ математични елементи представляватъ! Вписане на спестяванията и правене на заеми пъкъ ще бѣде едно отлично сръдство за обучението по аритметика въ трети класъ.

Кооперацията е пълна съ мотиви. Съществуването на кооперацията дава възможностъ на децата отъ всички отдѣления и класове на основното училище да разработятъ редица аритметични проблеми. Гдето съществува кооперация, явява се необходимостъ ученицитъ да намиратъ лихва, да се запознаватъ съ ценнитъ книжа, като записъ на заповѣдъ, полица и чекъ, да се въведатъ въ дисконтъ и отбивъ, запознаване съ техниката на покупката и продажбата и пр.

Кооперацията може да има и зеленчукова градина, да урежда семейни срещи или да предприема нѣкои културни и стопански инициативи. Тѣзи проекти съдържатъ и математични елементи.

Кооперацията се урежда отъ децата заради самитъ деца. Начело на кооперацията стоятъ деца. Кооперацията е мощно сръдство за самоуправление на ученицитъ.

Училищень дюкянъ

Училищният дюкянъ може да се включи въ кооперацията, но може да съществува и като отдѣлно предприятие. Необходимостта отъ книжарница или бюфетъ е съзнавана отдавна. Много учители и въ миналото и днесъ не жаятъ нито време, нито сили за поддържането на малки бакалници.

Първъ въ печата поде тази идея Виолино Примо. Неговитъ книги за работата съ дюкянчетата съ първацитъ, вторацитъ и останалитъ ученици сж били изворъ на много вдъхновения. Инстинктътъ къмъ игра е умѣло използванъ отъ пѣвеца — художникъ за едно творческо обучение.

Училищният дюкянъ всѣки день ще ни носи най-разнообразни операции за мѣрене, намиране смѣтки, водене на дневникъ и пр. Употрѣбата на действителни пари ще доведе децата до вживяване въ економичнитъ въпроси. Къмъ най-разнообразни дейности ще подтикне дюкянчето децата.

Изборъ на професия

Особено въ прогимназията изборътъ на професия почва да интересува децата. И момчетата и момичетата се оглеждатъ на около си и търсятъ професията, която е най-подходяща за тѣхъ. Професионалното ориентиране на младежъта е сила, която владѣе ученицитъ.

Необходимо е въ прогимназията да се създадатъ потребнитъ условия за талантитъ да се развиватъ и крепнатъ. Ако се подкрепятъ правилно дарованията, всѣко дете, като напустне прогимназията, ще може да намѣри своето мѣсто въ живота. А правилно ли се извърши професионалниятъ подборъ, ще се гарантира успѣха и щастието на индивида.

Сега много младежи не успѣватъ въ професиитъ, кацатъ отъ професионаленъ цвѣтъ на професионаленъ цвѣтъ, докато се обезвѣрятъ и заживѣятъ съ злото. Погрѣшно избраната професия носи отчаяние и хвърля младежитъ въ ноктитъ на беднотията. Тѣзи младежи, които сж годни за земеделци, но сж станали дърводѣлци, сж едно обществено зло.

Чрезъ обучението по аритметика може отчасти да се допринесе за правилно ориентиране на младежъта. За целта се разглеждатъ економическитъ искания и зависимости на отдѣлнитъ професии. Детето последователно заживява съ всѣка една професия, докато намѣри где е неговото мѣсто.

Въ началото на годината се прави прегледъ на отдѣлнитъ познати професии въ населеното мѣсто или близкия градъ. Начертаватъ се и сведенията, които ще се събератъ, всѣко дете се задѣлжава да даде своя докладъ за живота на една професия.

Изучва се земеделieto, дърводѣлството, шивачеството, тенекеджийство, общаство, учителство, професиитъ: докторъ, свещеникъ, адвокатъ, търговецъ, чифликчия и пр. г-нъ Wilson дава една таблица за събранитъ сведения изъ живота на 16 професии. Въ графитъ четемъ: капиталъ, наемъ, отопление, освѣтление, застраховка, платежо-

способни обявления, освобождение на стоки, загуби, превозни загуби, лоши продажби, договори, телефони, случайни такси, всички разходи, продажба на година, $\frac{9}{10}$ очаквана печалба, $\frac{1}{10}$ чиста печалба.

Всѣки математически фактъ, който има отношение къмъ дадена професия, се записва и докладва. Интересни сж вложенитѣ въ банкитѣ пари, правенитѣ разходи, загуби и печалби, дневни продажби и пр. Фактитѣ се изучаватъ, преценяватъ и тогава се вмѣкватъ въ докладитѣ.

Следъ докладитѣ се прави критика, изясняватъ се появилитѣ се затруднения и се решаватъ задачи. Въ процеса на изживѣването на активноститѣ детето се запознава съ характера и особеноститѣ на професиитѣ. Така и аритметиката се впрѣга въ усилията на училището да намѣри истинското мѣсто на всѣки индивидъ въ живота.

Организиране на единъ домъ

Професията е само едно сръдство да се даде единъ стабилизиранъ домъ. Мечтата на всѣки индивидъ е да намѣри едно пристанище въ живота и се подслони тамъ. И детето, макаръ и несъзнателно, се стреми да си подреди единъ день домъ.

Това скрито желание може да се оползотвори за целитѣ на аритметичното обучение. Може да се пристъпи къмъ реализиране на единъ селски или градски домъ. Важното е да се подтикне младежъта да изживѣе въ форма на аритметични дейности стремежътъ да има единъ день собственъ домъ.

Въ класъ ще се набележатъ общитѣ линии, по които ще се движи изяснение на проблемата и изпълнение на начертания планъ. Всѣко дете ще разработи плана въ подробности. Първомъ ще се събератъ сведенията, а после ще се разработи и проблемата.

Въ процеса на осъществяванията на дома постепенно ще изпъкнатъ по-широки проекти. По-интересни проекти сж: постройка на къща; обзавеждане на дома: кухня, спалня, гостна, детска стая; стопанисване на ниви, ливади и овощни градини; отгледване на добитъкъ; капиталъ — дългъ къмъ банка, разходи, приходъ; задоволяване на стопанството и домашнитѣ нужди: храна и облѣкло; даване пари подъ лихва; печалби и загуби; изплащане на дългове; покупка и продажба на движими и недвижими имоти. Всѣки проектъ ще се раздроби на по-малки части.

Добре е работата да се разпредѣли на кооперативни начала. Класътъ ще се раздѣли на групи и всѣка група ще се заеме съ разработката на единъ проектъ. Групата пъкъ отъ своя страна ще разпредѣли задълженията между отдѣлнитѣ ученици.

Постепенно групитѣ една по една ще правятъ своитѣ доклади. Класътъ ще обсъжда докладитѣ и веднага ще пристѣпва къмъ разрешение на поставенитѣ проблеми. Така детето въ продължение може би на единъ срокъ все ще работи около този тъй жизненъ въпросъ и за индивида и за колектива: обзавеждането и функционирането на единъ домъ.

Задавки

Въ живота играятъ голѣма роль и задавките. Често ние сме принудени да разрешаваме проблеми, които прѣко интересуватъ други индивиди. Когато съседитѣ или други близки намъ хора изпаднатъ въ невъзможност да се справятъ съ известно математично искане, ние се притичае на помощъ и така избѣгваме появилото се затруднение.

Желание за сътрудничество има и у детето. Въпросо-отговорната система цари и въ детския животъ. Често индивидуалнитѣ проблеми ставатъ и общи проблеми на групата.

Възможността една проблема, представена отъ други, да я направимъ наша или класова проблема, крие голѣми образователни резултати. Наредъ съ развитието на солидарността, чрезъ разрешение на чужди задачи се добиватъ и богати аритметични резултати. А събуди ли се и усъвършенствува социалното чувство, обогатява се и математичния животъ на индивида.

Детето мощно се стреми и обича да разрешава смѣтките на своето другарче. Появи ли се въ играта нужда и Иванъ да намѣри сумата на събранитѣ шикалки, веднага цѣлата група пристѣпва къмъ разрешение на проблемата. Малко усилия сж необходими, за да се оползотворятъ задавките и въ класъ.

Иска г-нъ Герговъ да даде единъ обѣдъ на децата, които се хранятъ въ трапезарията. Необходимо е да се изчисли стойността на обѣда. Веднага класа обмисля решението и намира отговора.

Или предстои на г-нъ Илия Драгановъ да построи единъ модеренъ кокошарникъ. Замолва учителя или нѣкое дете да изчисли цената на тази постройка. Класътъ събира сведения за стойността на материалитѣ, количеството на необходимата варъ, тухли, пѣськъ, дървенъ материалъ, колко надници сж необходими и намира отговора.

Или пъкъ предстои да се разреши задачата: лень или люцерна да се посади на една нива. Пакъ класътъ събира необходимитѣ сведения — сравнява какъвъ доходъ ще се получи, първо, като се насѣе съ лень, а после — съ люцерна. Намира се голѣмината на нивата, количеството и цената на семейството, обработката на нивата: оране, сѣене, чистене и пр., плащане на работници, обработката на лена и т. н. — това сж все дейности, които ще включимъ въ изпълнението на този проектъ.

Г-нъ Петко Ивановъ пъкъ желае да знае колко лв. сж му необходими, за да направи по единъ костюмъ на своитѣ две деца. И решението на тази задача може да се представи на класа. Класътъ събира сведенията и решава задачата.

Изчислението, колко пари се спестяватъ, ако поддържаеме своя зеленчукова градина, откажемъ ли се да пушимъ или пиемъ, необходимостта да се построи една кѣща, да се мебелира единъ домъ, изчисление стойността на едно пѣтуване, това сж дейности, които отлично може да мотивиратъ училищната работа. Едно проучване нуждитѣ на дома, заинтересуване на родителитѣ съ необходимостъ отъ мотиви, за да се активизира обучението, ще ни донесе най-разнообразни искания за разрешение на стотици проблеми. Иска се само да заинтересуваме и дома съ задачитѣ на училището.

Въ това отношение много ползотворни може да сж родителско-учителските сдружения. Въ уреденитѣ класни срещи ще се изтъкне ползата родителитѣ да предявяватъ чрезъ децата проблеми за разрешение. Тѣзи, именно, задачи ще се обсъждатъ и решаватъ въ класъ.

Приказки

И математичнитѣ елементи, представени въ форма на приказки, сж интересни. По пжтя на творческото въображение може да се подхрани и аритметичния интересъ. Като се даватъ аритметичнитѣ факти превъплотени въ живи образи, детето се отдава съ жаръ на решение включенитѣ въ приказкитѣ задачи и бърже и съ ентузиазъмъ намира отговоритѣ.

Особено малкитѣ деца и ученицитѣ въ отдѣленията много обичатъ приказкитѣ, даже и когато сж напоени съ математични елементи. „За детето приказката е действителностъ и действителността — приказка. Първачето се интересува само отъ своята действителностъ, която изживява предимно въ игритѣ и приказкитѣ“, казва Виолино Примо

„Нашитѣ задачи ще бждатъ задачи — приказки“, продължава художникътъ учител. Ето нѣкои задачи :

Отъ горе иде овчарче,
Деветъ кучета водѣше,
Десета кучка Маручка.

Седна овчарче да яде,
На всѣко хвърли по коматъ,
А на Маручка дори два.

и т. н.

Катя шета въ градина,
У градина — три вира,
У три вира — три бора,
У три бора — три гнѣзда.

Първи дума — вечеряй!
Втори вика — почивай!
Трети вика — хай стани!

Хубаво е, когато нѣкои проекти — като бране на ягоди или лешници, продажба на сладкиши и др. се представятъ въ форма на приказки. Такава приказка-задача увлича и затова детето съ наслада намира отношенията и придобива необходимитѣ знания. Приказката съдържа много импулси за дейностъ и трѣбва умѣло да се използва и за целитѣ на обучението.

Гатанки

Наредъ съ приказкитѣ и нѣкои гатанки съдържатъ математични елементи. Като така, и това народно творение е желателно да се използва за придобиване на аритметични познания. Трудътъ за събирането на гатанки стократно ще се възнагради.

„Кой яде сѣно съ уста само съ три зжба? Два орли се биятъ — бѣла пѣна пушатъ. Двама братя прѣстъ ги дѣли, но не се виждатъ. Четири братя се гонятъ — не могатъ никога да се стигнатъ. Кое жи-

¹⁾ Виолино Примо. При първацитѣ съ учебното дюкянче, стр. 80.

вотно ходи сутринь на четири, на обѣдъ — на два, а вечерь — на три крака? Щомъ се роди и на четири свирки засвирва. Четири братя въ една риза. Четворица братя плетъ плетатъ, а петиятъ имъ подава. Седемъ сме братя, лѣте растемъ, а зиме намаляваме. Имамъ си една диня съ седемъ дупки, отъ петъ вода тече, а дветъ сж сухи.“

Това сж две гатанки, които могатъ да се използватъ за увеждане на децата въ цифритъ, за вживяване на ученицитъ въ числата до 10 и пр. Чрезъ разрешение на гатанкитъ детето получава и аритметични знания.

Игритъ и пословицитъ е желателно да намѣрятъ широко мѣсто, особено въ отдѣленията на първачетата и вторачетата.

Едни отъ посоченитъ проекти, като училищната градина, екскурзии, кооперация, училищенъ дюкянъ и трапезария сж действителни, съ тѣхъ децата живѣятъ и живѣйки придобиваатъ знания, а другитъ — изборъ на професия, уреждане на домъ, като задавки ги срѣщаме въ живота, но сж проблеми на нѣкои други индивиди или задачи, които ще се разрешатъ може би въ бъдеще, а трети — приказкитъ и гатанкитъ сж дѣло само на въображението или ума. Действителнитъ проблеми трѣбва да сж действителни за детето, да сж проблеми, които изникватъ въ процеса на изпълнението на ежедневнитъ активности, защото само това, което може да стане наше собствено преживяване, премине презъ нашата дейность има и най-голѣма образователна стойность. Но и ако знае детето, че проектътъ, който е даденъ за разрешѣние, може да съществува въ действителность, или даденъ въ форма на приказка и гатанка, пакъ пристѣпва съ интересъ къмъ работата.

Всички изброени проекти съдържатъ въ себе си сили, които сж однородни съ детскитъ сили и затова сж и желани. Дали проектътъ е собственостъ на детето или задачата е зададена отъ близки и далечни индивиди, или пъкъ проблемата съществува като народно умотворение, все съдържатъ по-силни или по-слаби мотиви за дейность. Разбира се, най-голѣма образователна сила представляватъ само проектитъ, които сж рожба на самия детски животъ.

Много отъ дейноститъ, които разгледахме въ глава шеста — нѣкои домашни и стопански активности, трѣбва да ги споменемъ и тукъ. Водене бележки за издоеното млѣко, продажбата му, бране и продажба на грозде, продажба на сладкиши и бомбони на комиссионна — това сж все действителни проекти и около тѣхъ много задачи може да се групиратъ. Цѣльта е само материята да се даде въ цѣлостна форма, за да се върви и наредъ съ законитъ на детското развитие.

Цѣлостното развитие на детето изисква и решение на групови задачи въ видъ на проекти. Задачата на учителя е да подпомогне вътрешнитъ сили, които движатъ детското развитие. Конструктивната работа въ форма на проекти представлява най-благоприятнитъ условия за поникване и оплождане на творческитъ детски сили.

Аспарухъ Крайчевъ,
училищенъ инспекторъ

Условията за правилната постановка на ръжната работа

1. Материали, инструменти и работилници

Щомъ се заговори, че ръжната работа не може да добие онази постановка, каквато се изисква отъ програмата, винаги се е поставялъ за най-главенъ аргументъ липсата на материали и трудната имъ доставка. Ще изтъкнемъ, че материалитъ, съ които работятъ ученицитъ отъ първоначалното училище, не само че не се купуватъ, но ги има въ изобилие въ всѣко населено мѣсто.

Материалитъ, що се употребяватъ въ часоветъ по ръжна работа, се дѣлятъ на два вида: природни и изкуствени. Използуватъ се следнитъ природни катериали: глина, клечки, зърна, шишарки, черупки, листа, пера, лико, слама, талашъ, копчета, дървени кори, орѣхи, лешници, кратунки, гулии, кар-

тофчета, кочани, кожички, царевични листа, върбови пръчки и др. Тия материали се доставятъ лесно, стига учителятъ да си създаде за целъ да проведе учението по ръжна работа съгласно програмата.

Изкуствени материали сж: хартия, картонъ, парцалчета, пластелинъ (въ краенъ случай). Тѣ се употребяватъ и сега, но не могатъ да се оползотворятъ както трѣбва.

Въ пригимназията се употребяватъ материали, чиято доставка струва пари, но това е неизбежно, щомъ знаемъ голѣмото образователно значение на този предметъ. Използуватъ се следнитъ материали: обработено или натурално дърво, картонъ и хартия за облепване на картоненитъ изработки, върбови пръчки, павитъ, книженъ канапъ, плетена слама, лика, цепена леска, тенекия, тель, грънчарска глина, боя, лакъ и др.

Нѣкои отъ тѣзи материали се намиратъ въ естественъ видъ и може добре да се използватъ.

Да видимъ сега, съ какви инструменти си служатъ и трѣбва да си служатъ ученицитъ. Въ първоначалното училище всѣко дете трѣбва да носи ножче и ножици, или пъкъ на всѣки чинъ да има едно ножче и една ножица. Други инструменти не само че не се изискватъ, но не се допускатъ.

За правилното обучение по ръжна работа въ пригимназията се изискватъ повече инструменти, по-голѣмата частъ отъ които трѣбва да бжде инвентаръ на работилницата: ножче, трионъ, пила, малко свредѣлче, ренде, лжкъ, жгълъ, шило, обущарска ножица, тенекеджийска

ножица, чукче, плоски и обли клещи, желъзенъ пергелъ, желъзна пила и др. Всъка работилница трѣбва да има най-мако по десетъ отъ всѣки видъ инструменти, за да може да обслужва едновременно на всички ученици отъ единъ класъ. Да има нѣколко голѣми маси (тезгяхи), на които да се работи. Чиноветѣ сж неудобни за дърводѣлска, грънчарска, тенекеджийска, дори и за кошничарска работа. Тѣ може да се използватъ само за картонажъ.

Горнитѣ изисквания налагатъ да се обзаведе за нуждитѣ на всѣка прогимназия работилница, въ която ученицитѣ свободно да се разположатъ, за да изучаватъ и прилагатъ сръчноститѣ си. Работилницата трѣбва да бжде въ широка стая, която да има достатъчно мѣсто за цѣлия инвентаръ, и ученицитѣ отъ една паралелка свободно да могатъ да се разположатъ и да работятъ зададената имъ работа. Само при такива условия може да се очаква изискана постановка на ръчната работа като учебенъ предметъ. Иначе, както е, за съжаление, сега, въ цѣла учебна околия да нѣма нито една добре обзаведена работилница, не можемъ да очакваме изискани резултати. Трѣбва да се забележи, че работилница не се създава изведнажъ, а постепенно, споредъ нуждитѣ и финансовитѣ възможности.

2. Учителъ — техникъ или учителъ — педагогъ

Въ връзка съ обучението по сръчноститѣ, повдига се и въпроса за подготовката на учителя: трѣбва ли да има той специална подготовка — да е специалистъ по тая сръчностъ, или е необходимо да бжде добъръ педагогъ, за да може успѣшно да преподава сръчноститѣ. На пръвъ погледъ всѣки би казалъ, че учителътъ по ръчна работа трѣбва да има специална подготовка, да е овладѣлъ тази сръчностъ, за да може да я преподава по изисканъ начинъ.

Ако се вгледаме въ учебния материалъ, който е предвиденъ въ програмата за първоначалното училище; ще разберемъ, че работитѣ сж толкова прости и че съвсемъ не е нужно да се изисква техническа подготовка отъ учителя. Достатъчно е той да бжде добъръ методикъ, за да може да подбере съответенъ материалъ и да го преподаде методично.

Ами за обучението по рисуване, краснописъ въ първоначалното училище изисква ли се отъ учителя да има съответна техническа подготовка и мислилъ ли е нѣкой, че трѣбва да му се даде такава, щомъ има предвидъ подготовката, която е получилъ въ педагогическото училище. Всѣки първоначаленъ учителъ, добре подготвенъ въ педагогическото училище, усвоилъ методиката на предмета, успѣшно преподава тия сръчности. Следователно, за обучението по ръчна работа въ първоначалното училище не се изисква отъ учителя специална техническа подготовка, а солидни методички разбирания. Краткотрайнитѣ опрѣснителни курсове биха могли да го подпомогнатъ въ това отношение.

Другъ е въпроса съ обучението по ръчна работа въ прогимназията. Тукъ имаме по-сложенъ учебенъ материалъ и специалистътъ е необходимъ.

Учителътъ по ръчна работа въ прогимназията трѣбва добре да познава предмета си и да притежава необходимата техническа подго-

товка: да е сръченъ, да е работилъ самъ всички предмети, които работятъ ученицитѣ, да познава материалитѣ и бързо да опредѣля качеството имъ, да се опрѣснѣва редовно, а освенъ това, да бжде и добъръ методикъ. Тия две качества: техническа и методическа подготовка, които сж необходими за всѣки учителъ по ржчна работа въ прогимназията.

Какъвъ е учителския персоналъ по ржчна работа въ прогимназиитѣ? Той се състои само отъ специалисти (думата ми е за редовнитѣ прогимназиални учители). Учителитѣ отъ II група предмети иматъ специалностъ по ржчна работа, и въ учителскитѣ институти изучаватъ тоя предметъ като задължителенъ. Въ по-голѣмитѣ прогимназии, кждето има достатъчно часове за единъ учителъ по ржчна работа, се назначава такъвъ и той се занимава само съ преподаването на този предметъ.

Отъ горното се вижда, че учителъ съ специална подготовка е необходимъ за прогимназията. Не трѣбва да се мисли, обаче, че единъ питомецъ, да кажемъ, на дърводѣлско училище, може да бжде добъръ учителъ по ржчна работа въ прогимназия или гимназия. Въ миналото сж правени такива опити, но разочарованието е настѣпило бърже. Утвърдило се е убеждението, че само лица съ педагогическа и специална подготовка могатъ да бждатъ добри учители по ржчна работа въ горнитѣ степени училища.

За ученицитѣ отъ първоначалното училище специалистътъ не е необходимъ. Трѣбва у всѣки първоначаленъ учителъ да заседне убеждението, че той може добре да преподава ржчна работа въ отдѣлението си, стига да повѣрва въ това и да пожелае да проведе програмата по този учебенъ предметъ.

3. Изложби

Предметитѣ, които изработватъ ученицитѣ въ часоветѣ по ржчна работа, представляватъ интересъ отъ педагогическо и техническо гледище. Затова налага се да се покажатъ тия предмети и да се съпоставятъ въ една обща изложба, въ която да проличи не само постепенното усъвършенствуване на детската сръчностъ, но и творческитѣ постижения на децата отъ едно училище, или отъ единъ класъ, или етъ едно отдѣление. Изложбитѣ, които обикновено се уреждатъ, иматъ по-други задачи — да покажатъ на обществото техническитѣ постижения презъ учебната година по ржчна работа. Затова на тия изложби сж дадени по-ефектнитѣ работи, а ония, които представляватъ истински интересъ, сж изоставени. И като наблюдавате такава изложба, оставате съ впечатлението, че изложената работа е на децата, но и чуждата помощ се чувствува.

Желателно е въ това отношение училищнитѣ изложби да бждатъ изискани. Въ тѣхъ не трѣбва да се търпи преди всичко техническото съвършенство, а да се проследятъ творческитѣ постижения на децата. Изложбата въ такъвъ случай ще бжде по външностъ по-малко ефективна, но по съдържание напълно изискана. И ние трѣбва да привикнемъ публиката да търси истинскитѣ изложби и да може да имъ дава една правилна преценка, отколкото да се увелича въ ефекта на тия неиздържанитѣ отъ педагогическо гледище.

Изложбитѣ биватъ нѣколко вида: класни, училищни, околийски и областни. Класнитѣ изложби се правятъ въ края на всѣки урокъ по рѣчна работа, когато се излагатъ изработенитѣ предмети, за да се съпоставятъ и да се види, до какви постижения сж достигнали ученицитѣ и до колко вѣрно сж схванали преподаденитѣ знания и сръчности. Тази изложба е единъ моментъ отъ учебния урокъ и тя има голѣма педагогическа стойностъ. Другъ видъ класни изложби сж тия, които се уреждатъ въ края на учебната година. Въ тѣхъ не сж изложени предмети, изработени само въ часоветѣ по рѣчна работа, но и рисунки, писмени работи, моделирани предмети — всички изработки по сръчности въ отдѣлението или класа. Тѣ се практикуватъ въ първоначалнитѣ училища и въ малкитѣ прогимназии.

Общитѣ училищни изложби иматъ сжщия характеръ, съ тази разлика, че представятъ работитѣ на ученицитѣ отъ цѣлото училище. Тука има по-голѣмо разнообразие, повече предмети, но педагогическото имъ значение е по-малко.

Общитѣ ученически изложби могатъ да бждатъ уредени така, че отъ тѣхъ да проличи развой на детскитѣ способности и постепенното усъвършенствуване на детскитѣ творби. Отъ грубичкото и нескопосното да се отива къмъ все по-изисканото и по-изисканото; отъ простото — къмъ все по-сложното и по-сложното, но всичко въ рамкитѣ на детскитѣ възможности. За примѣръ азъ бихъ посочилъ общата училищна изложба по рисуване, която всички училища отъ града Ямболъ, като почнете отъ детската градина и стигнете до гимназията, уредихме въ края на миналата учебна година въ читалищния салонъ и на която много ясно пролича постепенното развитие на детското рисуване. Тази изложба имаше голѣма педагогическа стойностъ и ефектни технически постижения. Поради това, всѣка обща училищна изложба трѣбва да отговаря на следнитѣ изисквания: 1. Да се търсятъ и излагатъ предмети, които се предвиждатъ въ програмата; 2. да се представя постепенния развой на детскитѣ постижения; 3. да се подрежда съ огледъ на педагогическото имъ значение, отколкото на външния ефектъ.

Напоследѣкъ, като новостъ е, започнаха да се уреждатъ околийски и областни изложби на ученически работи: рисунки, предмети по рѣчна работа, тетрадки по краснописъ, моделиране предмети и др. Тия изложби иматъ за задача да покажатъ постиженията на ученицитѣ презъ една учебна година въ една областъ. Тѣ сж, споредъ нашето разбиране, добро начинание.

Околийски изложби се уреждатъ по-често и на повече мѣста, но доколкото ми се простиратъ сведенията, областна училищна изложба по рѣчна работа и другитѣ сръчности се уреди най-напредъ въ градъ Бургасъ. И тази изложба има голѣмъ успѣхъ.

Изобщо, изложбитѣ сж необходимостъ, обаче, тѣ трѣбва да се уреждатъ най-напредъ заради педагогическата имъ стойностъ и после за техническитѣ постижения.

4. Методиченъ ходъ на уроцитѣ по рѣчна работа

Преди да пристѣпимъ къмъ очертаване методичния ходъ на обучението, необходимо е да разгледаме въпроса, каква работа да се дава на ученицитѣ: индивидуална, групова или класова. При индиви-

дуалната работа всъко дете работи различна от другаритъ си работа. При този вид работа не можемъ да имаме правилно ръководство, защото учителятъ не е въ състояние да постави всъки ученикъ предъ проблемъ, за да дири разрешението му. Учителятъ бива заставенъ да обяснява съ думи, кое какъ да се направи, безъ да има възможностъ да покаже чрезъ чертежъ и чрезъ други сръдства. Ако успѣе да направи това съ двама-трима ученика, четиридесеттѣ и двама ще останатъ безъ тази помощъ. Тия и други неудобства ни каратъ да избѣгваме индивидуалната, единичната работа, а да предпочетемъ груповата и класовата.

При груповата работа ученицитѣ се раздѣлятъ на две, три и повече групи, и всъка група работи отдѣлна работа, различна отъ тая на другитѣ групи. Този начинъ на работа е правиленъ, защото учителятъ има по-голъма възможностъ да следи и ръководи работата на ученицитѣ. Когато цѣлиятъ класъ работи *една обща работа*, може ученицитѣ да се раздѣлятъ пакъ на групи и всъка група да изработва по една зададена частъ на общия предметъ. Щомъ всъка група завърши рботата си, изработенитѣ части се сглобяватъ и се получава предмета.

Най за предпочитане е, обаче, класовата работа, при която всъки ученикъ работи предмета, що работятъ другаритѣ му. Ръководенето тукъ става по-правилно и образователното въздействие е гарантирано.

Какъвъ трѣбва да бжде ходътъ на единъ урокъ по ръчна работа?

Ученицитѣ сж донесли материалитѣ, които сж необходими за изработването на предмета. Учителятъ подхваща обучението, като прави кратъкъ уводъ, съ който увежда учѣниците си въ работата, която имъ предстои презъ този часъ. Уводътъ трѣбва да бжде кжса беседа, чрезъ която да се свърже обучението по другитѣ предмети съ предмета, що предстои да се работи. Може да се беседва и за нуждата отъ употребата на този предметъ.

Отъ краткия уводъ непосредствено се минава къмъ *цельта* на урока, която трѣбва да бжде ясна, кратка и правилно изказана.

Още съ изказването на цельта, предметътъ се *показва* и се пристъпва къмъ *наблюдаването* му. Наблюдението е единъ отъ най-важнитѣ моменти. Подъ ръководството на учителя се правятъ пълни и системни наблюдения, като се разглежда най-напредъ цѣлия предметъ и после аналитично се премине къмъ частитѣ му. Всъка частъ трѣбва да бжде добре разгледана, за да се схванатъ всичкитѣ ѣ особености, та при изработката да се даде вѣренъ изразъ. Представата за предмета и за частитѣ му трѣбва да бжде добре изяснена и пълна.

Другъ важенъ моментъ въ единъ урокъ по ръчна работа е *наподобяването*. Следъ направенитѣ наблюдения и следъ уелжванията, дадени чрезъ чертежи и рисунки, пристъпва се къмъ наподобяването на наблюдаваната частъ. Всъко дете само разрешава за себе си този въпросъ. Учителятъ не се вмѣсва, не подпомага ученика въ разрешаването на проблема, а само наблюдава и уелжва. Направенитѣ грѣшки се изправятъ отъ самия ученикъ, следъ като се изтъкнатъ отъ учителя.

Има случаи, когато учителят трябва да покаже, какъ трябва да се направи нѣкоя частъ, обаче тия моменти той самъ ще трябва да опредѣли, за да използвава показването като учебно сръдство.

Изпълнението на работата е другъ сжществень моментъ при обучението. Ученицитъ започватъ да работятъ. Учителятъ ходи между дуцата, наблюдава работата имъ, забелязва грѣшкитъ и ги изтъква по подходящъ начинъ. Той се спира само на типичнитъ грѣшки. Така презъ часа предметътъ се изработва. Ако остане работа и за въ дома, ученицитъ сж длѣжни сами да си я завършатъ. Желателно е следъ като се завърши цѣлата работа, да се направи малка изложба, за да се съпоставятъ работитъ на ученицитъ и да се разгледатъ така, както става това при обучението по рисуване.

Много отъ казаното по методичния ходъ по обучението по рисуване се отнася и за обучението по ржчна работа.

И тъй, при това съзнаване задачитъ на обученето по ржчна работа и основнитъ му принципи, можемъ да създадемъ една изискана постановка на този учебень предметъ за всѣкидневната училищна практика.

Човѣкъ, лишенъ отъ зрение и слухъ, лесно може да достигне до високо умствено развитие, даже и да бжде творецъ въ областта на изкуството и идеитъ. Обаче, никакво развитие не е възможно безъ осезанието, т. е. безъ участието на ржчната дейность. Пипането е господаръ на всички сътивва. Благодарение на него човѣкъ е станалъ най-разумното отъ всички животни. Способността за наблюдение не лежи толкова въ сътивото на гледането, на слушането, на обонянието или въ всички заедно, колкото въ ржката.

(Изъ „Активно и творческо обучение“)

Богданъ Н. Богдановъ,
училищенъ инспекторъ.

За съчиненията по картина

Съчиненията по картина сж други видъ стилни упражнения. И при тѣхъ, както и при свободнитѣ съчинявания, целта е ученика да бжде поставенъ въ положението на творецъ, като съ художествени изрази изложи на книга онова, което въ даденъ моментъ преживява, и което е като последица отъ въздействието на картината.

При свободнитѣ съчинявания учителтъ е повелъ беседа, като цели съ нея да създаде настроение, да събуди детскитѣ преживявания и по умѣлъ пѣтъ да събуди у тѣхъ желанието да пишатъ за нѣщо. Постави темата или обсъждатъ класово въпроса за нея и оставя ученицитѣ да съчиняватъ. Споредъ това, какви налични преживявания иматъ ученицитѣ, или споредъ това, какво сж схванали отъ

поставената тема, тѣ пристѣпватъ къмъ работа.

При съчиняванията по картина въпросътъ е малко по-другъ. Предъ ученицитѣ има нѣкаква картина, която има свое съдържание, — нѣкаква гледка отъ природата, или хора, които извършватъ нѣкакво действие. До това съдържание трѣбва учителтъ да доведе децата и следъ тоя да ги остави да пишатъ. Художникътъ е далъ единъ видъ съчинението си съ бои. На ученицитѣ предстои да го прочетатъ, усвоятъ и изложатъ следъ това въ тетрадитѣ си съ словесни изрази. Образътъ да стане слово. Тази работа не е твърде лека, разбира се.

За това именно, какъ трѣбва да става разглеждането на картина, по която предстои съчиняване, ще се спра повече.

Учителтъ ще поведе беседа, безъ да се докосва до съдържанието на картината. Ще гледа по незабелязанъ пѣтъ да събуди у ученицитѣ желание и настроение за работа и следъ това ще постави целта. Следъ това ще открие картината. А може да не се поставя целта. Оставятъ се децата известно време сами да наблюдаватъ картината. Следъ това се пристѣпва къмъ подробно анализиране последната, съ цель децата да се добератъ до съдържанието ѝ. Ако въ картината е даденъ моментъ отъ действие, учителтъ ще гледа да доведе ученицитѣ до него, като силно го подчертае. Но действията ставатъ въ времето и при обстановка, или действията се извършватъ *някъде* и *някога*. До тѣзи моменти ученицитѣ трѣбва да се добератъ, и тѣ сж именно изходното начало на съчиняването. Ще се обърне внимание и на тона на картината. Краскитѣ презъ есенъта сж едни, презъ лѣтото — други. За разработка сж удобни картини, при които

има действия и хора. За да се създаде по-голяма близост между децата и картината, и за да може съдържанието да бъде пълно проживяване на децата, хубаво е лицата във картината да се именуватъ. Но лицата, които сж дадени във картината, трѣбва да живѣятъ. Художникътъ се е помжчилъ да вложи във тѣхнитѣ фигури нѣкакви движения. Освенъ това, тѣ иматъ и преживявания, които художникътъ е изразилъ, или чрезъ движението, или чрезъ изразъ на лицето. Изразено е чувство на радостъ, скръбъ, очакване, задоволство и т. н. най-разнообразни преживявания и състояния. До тѣзи преживявания учителятъ ще гледа да доведе децата. Тѣ да ги констатирайтъ, да се убедяйтъ във тѣхъ.

Налага се тѣзи преживявания да бждатъ подчертани във учениковото съзнание, та когато ученицитѣ почнатъ да съчинявайтъ, да се спратъ на тѣхъ, да ги изразяйтъ съ художествени изрази.

Другъ единъ твърде важенъ моментъ при разглеждането на картината е този: да могатъ ученицитѣ да схванатъ главния моментъ във картината, който обикновено се дава на преденъ планъ. Във това отношение учителятъ трѣбва да имъ дойде на помощъ. Той трѣбва чрезъ умѣло поставяни въпроси да ги доведе до този моментъ, да спре тѣхното внимание, да го подчертае във съзнанието имъ, та после когато почнатъ да пишатъ, да се не отдѣлятъ отъ този моментъ. Всичко, каквото засѣгатъ, да е все във връзка и освѣтление на последнитѣ. Във този главенъ моментъ на картината е вложена и основната идея, която сжщо трѣбва да се разкрие и отрази после във учениковото съчинение.

Една художествена картина представя отъ себе си едно статично действие или съзерцание, което има свой центъръ (главния моментъ), и около който сж дадени още редица последователни моменти и които идватъ да подсилятъ централния моментъ, та съ общото разположение на моментитѣ да се изрази действието или съзерцанието, да се изрази и основната идея, въплътена на платното чрезъ боитѣ на художника.

Във това се състои картината. Да схване ученикътъ центъра на картината и идеята, която се прокарва чрезъ багритѣ, е отъ голѣмо значение. По такъвъ само начинъ той ще има нѣщо дадено във съзнанието си, което дадено ще се опита да въплѣти във съчинението си, чрезъ художествени изрази, тъй както художникътъ го е изразилъ съ бои.

Следъ като се анализира картината по този пжтъ, за който говорихъ, могатъ ученицитѣ да се оставяйтъ да пишатъ своето съчинение, което на следния часъ подлежи на поправка, която поправка се извършва по сжщия начинъ, по който се извършвайтъ поправкитѣ на съчиненията въобще, като картината е пакъ предъ ученицитѣ.

Преди да почнатъ да пишатъ, нужно е да се оставятъ ученицитѣ да спратъ вниманието си още веднажъ изцѣло върху картината и да помислятъ какъ да започнатъ. Този моментъ е твърде важенъ и не бива да се изпуска. Той има психологично основание.

Щомъ е подигнатъ въпроса за съчиненията по картина, необходимо е да се кажатъ нѣколко думи и за картинитѣ, по които ученицитѣ ще съчинявайтъ. Какви трѣбва да бждатъ картинитѣ, предимно,

е явно от гореизказанитѣ мисли за пжтя, по който да се разглеждат картинитѣ. Преди всичко тѣ трѣбва да бждатъ художествени. Да иматъ центъръ. Проживяванията, или съзерцанието, ако е пейзажъ, да сж ярко изразени съ съответнитѣ тонове и багри, т.е. тона на боитѣ да съответствува на преживяванията, които иматъ лицата въ даденъ моментъ, да съответствуватъ и на времето. Картинитѣ да бждатъ изъ живота и въ самитѣ тѣхъ да има повече животъ. Да бждатъ и лесно достъпни за децата.

Георги Поповъ,
училищенъ инспекторъ

Обучението по новитѣ езици въ основнитѣ училища

Нѣкога, когато съобщенията бѣха затруднени, сношенията между народитѣ не бѣха тъй тѣсни. Днесъ, въ вѣка на аероплана, бързитѣ желѣзници, автомобили и параходи, преградитѣ между народитѣ сж премахнати. Вие можете да обѣдвате въ Парижъ и да си пиете кафето въ Лондонъ. Тѣсното духовно общение на хората и търговско-стопанскитѣ имъ връзки налагатъ опознаването на културата имъ, а това става възможно, когато се владѣе поне единъ отъ новитѣ езици, добили международно значение и гражданственостъ. Такива езици днесъ главно сж: французкиятъ, нѣмскиятъ, английскиятъ, италианскиятъ. Наричатъ ги нови, за отлика отъ старитѣ — мъртви езици — латински и старогръцки.

Познаването на единъ отъ новитѣ езици е належаща нужда за всѣки културенъ и дѣлови човѣкъ. Отъ тука и въпроса, какъ, по какъвъ начинъ най-лесно и бърже може да се дойде до усвояването на единъ отъ тѣхъ.

Българскиятъ народъ, който се отличава съ своята напредничавостъ и жажда да се опознае съ културата на великитѣ народи, допустна въ своята страна, още въ зоритѣ на своето освобождение, мисии и сдружения, които се загниздиха въ пазвитѣ на българското отечество, отвориха училища и тамъ започнаха да съятъ „култура“. Култура, която раздѣли българитѣ на „Фоби“ и „Фили“ и ни коштува три катастрофи и погребване на ценни народни идеали, последствията отъ които ще чувствуваме и ще понесемъ не само ние, а редица поколѣния следъ насъ.

Последнитѣ три години, наредъ съ ликвидирането на българското раздробление, поставиха въпроса за чуждитѣ училища, кждето сж приютени децата на елита на българския народъ. Колкото, обаче, правдиво да се постави този въпросъ, той не би могълъ да добие своето окончателно решение до тогазъ, докато преподаването на чуждитѣ езици въ нашитѣ училища не добие онзи отенѣкъ по качество и количество, необходимъ да даде минимални знания на българскитѣ деца, които ще имъ бждатъ въ последствие необходими, за да вадятъ своята прехрана и вървятъ съ темпото на живота, независимо отъ кое стъпало на житейската стълба ще творятъ. Нуждата

отъ познаване единъ отъ новитѣ ѳезици е належаша еднакво и за работника, занаятчията, търговеца, учителя, офицера и пр. Отъ тукъ и въпрса, на какви начала да се постави обучението по новитѣ езици въ нашитѣ училища, та съ минимумъ усилия и часове да се постигнатъ максимумъ резултати.

Преди да се впуснемъ въ подробно обяснение на подходящия съвремененъ начинъ на преподаване, нека за моментъ се пренесемъ мислено къмъ ученическитѣ ни години и си спомнимъ съ каква трудностъ и често пжти отвращение посрещяхме часоветѣ по езицитѣ и на какви мжнотии се натъквахме при изучаването имъ. — Четене, преводъ, преписване, речникъ и пакъ четене, преводъ, речникъ и преписване, т. е. съ старитѣ методи на работа учеше се да се чете, пише и при нужда да се говори. Въ резултатъ, голѣми усилия и нулеви постижения — съпроводени съ масови преписвания на класни и домашни упражнения отъ „по-силнитѣ“ ученици, често пжти възпитаници на чужди училища.

И днесъ на много мѣста все още се практикуватъ тѣзи отживѣли начини на преподаване на езицитѣ. За учителитѣ това е лесно, но резултатитѣ продължаватъ да сж сжщитѣ. Вината за тѣзи проявления въ учебното дѣло не бива да се търси изключително въ учителитѣ. Системата е виновна. Езикъ не се учи съ преводи и четене съ речникъ въ ржка; а съ слушане, разговоръ и разговоръ, и следъ това писане и четене.

Въ основата на обучението по новитѣ езици лежатъ: зрението и говорътъ.

Ученицитѣ трѣбва да бждатъ поставени въ непосредственъ допиръ съ чуждия езикъ — чрезъ слушане, говоръ, четене, писане. Отъ тукъ и новиятъ начинъ на преподаване езицитѣ — нареченъ директенъ, интуитивенъ, нагледенъ, т. е. говорене съ наблюдение, за да се премине после къмъ четене и писане.

Органъ за схващане на езика е ухото. Следователно, ако искаме обучението по новитѣ езици да се води успѣшно, трѣбва да се води предимно устно. Езикъ не се учи съ запаметяване не думи. Вие може да знаете откъслечно много думи, обаче, когато дойде време да се съчетаятъ въ стройно цѣло и да ги отразите въ правилна и плавна речъ, идвате до непреодолимо затруднение и въ невъзможностъ, до която се идва следъ изучаване редица години езицитѣ по стария начинъ — граматиченъ, нареченъ тѣй, защото въ центъра на изучаването на езицитѣ граматиката имаше почетно мѣсто и преобладаваща роль — чрезъ наизустяване и на граматични правила. Разбира се, новиятъ начинъ на работа не търпи разговори върху предмети и явления, които сж откъснати отъ близката — непосредствена действителностъ. Това кара по-напредничавитѣ педагози да отхвърлятъ учебника като помагало за ученика, особено въ началния периодъ на обучението по новитѣ езици. До нейде тѣ иматъ право. Ако проследимъ съдържанията на излѣзлитѣ до сега учебници, ще видимъ, че се срѣщатъ читива, които не еднакво сж пригодени за срѣдата, която ще ги изучава. Учителитѣ трѣбва да има свобода на действие, за да се съобразява съ срѣдата, съ която борави, въ зависимостъ дали работи съ градски деца или въ село.

Поставяне ученицитѣ въ родствена, тъй да се каже, връзка съ чуждия езикъ още въ самото начало, значи, още отъ първия частъ да се започне разговоръ съ тѣхъ върху познати предмети, явления и действия, най-близки и достъпни до тѣхъ. Още отъ първия частъ ученицитѣ трѣбва да свикнатъ да слушатъ чуждата речъ и чрезъ подобрани и добре обмислени въпроси, задавани отначало отъ учителя, а впоследствие и отъ ученицитѣ, да се преповтарятъ отъ вторитѣ правилно и по този начинъ да се развърнатъ предъ ученицитѣ особеноститѣ на изучавания езикъ — начало тъй необходимо за бждеция успѣхъ и овладяване на чуждата речъ. По възможность, този разговоръ да се продължи и въ междучасията между другари, по улицитѣ и въ къщи между братя и сестри, родители или съученици. Въ колежитѣ, като срѣдство да се заставятъ ученицитѣ да разговарятъ на чуждия езикъ извънъ класа, употребяватъ една дѣсчица — „ланшетъ“, която почва да се връжва отъ ученикъ на ученикъ, веднага щомъ удари звънецътъ за излизане отъ класъ, или презъ време на екскурзиитѣ. Щомъ удари звънецътъ за влизане въ класъ, у когото остане тази дѣсчица въ този моментъ, той плаща глоба 1 левъ за въ полза на беднитѣ. По такъвъ начинъ, процесътъ на затвърдяване добититѣ познания продължава и се създаватъ трайни асоциации и говоромоторни представи, които въ следващия частъ, вече затвърдени, биватъ разширявани и обогатявани съ нови такива. Ако, обаче, и при най-малкото препятствие, или даже безъ него, учителътъ вмъкне въ работата си намѣсата на матерния езикъ, то се скъсва психологическата връзка между представитѣ на чуждия езикъ и асоциацията, добита преди. Това е основна грѣшка въ обучението, която се допуска отъ мнозина учители, които не желаятъ съ трудъ да постигнатъ трайни резултати. Така си обясняваме, защо въ гимназията ученици, които иматъ петорки и шесторки по всички предмете, едва кретатъ по новитѣ езици, а често пакти носятъ последствията отъ това и презъ цѣлъ животъ.

Не бива, обаче, да се смѣта, че нагледното обучение по новитѣ езици е сжщото, както нагледното обучение въ първоначалното училище. Въ последното се упражнява окото, образуватъ се понятия възъ основа на наблюдения, развива се у децата способность да мислятъ и говорятъ въ по-широкъ мащабъ.

Такава обширна задача не може да изпълни и не би могла да се постави на обучението по новитѣ езици въ основното училище изобщо.

Учителитѣ по новитѣ езици иматъ предъ себе си ученици, които иматъ достатъченъ багажъ отъ понятия на матерния си езикъ. Тѣзи понятия учителътъ ще ги вземе отъ ученицитѣ чрезъ постоянни въпроси ще ги превѣплъти въ усвояване на чуждия езикъ. Това се постига пакъ чрезъ наблюдения, обаче, съ огледъ да се проумѣе говорътъ на учителя въ връзка съ показвания отъ него предметъ, явление или действие, като ученицитѣ не се откъсватъ отъ чуждата речъ.

При обучението по новитѣ езици, различаваме два вида наблюдения — непосредното и посрѣдно наблюдения.

Непосрѣдното наблюдение дава възможность да се застѣгне материалъ за упражняване въ говоръ, четене и писане, който е най-

близо до учащите се — околността на града, селото, училището, а въ по-тѣсна смисълъ — класа и предметитѣ въ него. Училищнитѣ стан въ сравнение съ жилищата изглеждатъ голи и бедни, обаче за основнитѣ училища, особено презъ първото полугодие, тѣ обгръщатъ достатъчно материалъ за наблюдение, който може да се разработи въ езиково отношение и да послужи като предметъ за разговори още презъ първия день при обучението по чуждитѣ езици. Чинѣ, катедри, черна дъска, прозорци, гѣба и тебеширъ, врата, книги, тетрадки, моливъ, перо, перодръжка, столъ и пр. пр., заедно съ човѣшкото тѣло и облѣкло, сѣ богатъ материалъ въ рѣшетѣ на съвѣстенъ и заинтересованъ учителъ — за разговоръ, четене и писане на чуждия езикъ, който искаме да изучаваме.

Ст. З. Златевъ,
училищенъ инспекторъ

»Разузнаваческата възпитателна система“ и активното училище.

Въпросътъ съ възпитанието на подрастващото поколѣние днесъ се явява като наистина единъ социаленъ и даже отъ голѣмъ мащабъ общо-народенъ проблемъ. Особено следъ войнитѣ, когато нашата младежъ изпадна подъ силното влияние и лоши последици на времето, когато окончателно отпаднаха общественитѣ нрави, когато обществената съвѣсть не съществуваше, а дума за общественъ моралъ не можеше да става, трѣбваше да се намѣрятъ начини за излизане отъ това дегенериращо състояние на личността, за въдворяване на социалниятъ ни порядъкъ. Така, като последица отъ бързия темпъ на времето, възникнаха редица възпитателни организации у насъ, които малко или много се издигнаха — най разнообразни по багри, стремящи се да допълнятъ хармонията на единната личностъ и красота. Но... колелото на живота следваше своя ритмиченъ ходъ и въ историческия моментъ на времето, младитѣ чувствителни души се устремиха напредъ, следвайки го, подобно на Нирвана, въ всички посоки на възпитание: тѣлесно — чрезъ спортнитѣ организации; умствено — чрезъ просвѣтнитѣ; етико — нравствено — чрезъ въздържателнитѣ, благотворителнитѣ и пр. Ето защо всички младежи, по своята линия на развитие, вътрешни заложби и подбуждения — се устремиха къмъ една отъ тѣхъ. Най-голѣма роля въ тази посока изиграха онѣзи лица, които благодарение на така наречената „частна инициатива“, съзнавайки своя общественъ дългъ, създадоха множество дружества въ нашето училище и общество — съ широко възпитателни задачи. Така щото онова, което училището не можеше да даде въ областта на възпитанието на детето, то биваше допълвано и доразвивано отъ разнитѣ дружества и организации.

Като необходимостъ за времето, се създаде така наречената международна организация „Scoutism“, или както е известна на български — „Разузнаваческа възпитателна система“.

„Разузнаваческата система“ се яви като една належаща нужда да допълни възпитанието на нашата младеж, като застъпва предимно онова, което не намираме въ училището, и затова се счита то — училище на живота. Ето какъ очертава движението Н. Elwas, единъ отъ теоретическитѣ представители на разузнавачеството въ Англия:

„Това е едновременно — казва той — възпитание на тѣлото, разума и душата на младежа. Въ това е нужно пълно равновесие. Ако вие развиете само тѣлото му, ще получите едно прекрасно животно, защото това е формиране на тѣлото, но не и възпитание, ако ли се занимавате само съ обогатяване на разума му, вие рискувате да получите погрѣшенъ, или опасенъ разумъ. Ако вие пъкъ продължавате да се занимавате съ душата $\frac{3}{4}$ отъ времето — децата ще избѣгатъ отъ васъ!“

Следователно, едно истинско възпитание, трѣбва винаги да съчетава хармонично тритѣ елемента индивидуално — моралната професионално-обществената и гражданската подготовка у човѣка.

Това е езика на основателитѣ на „Разузнаваческата организация“, който почива върху най-новитѣ изисквания отъ теорията и практиката на цѣлостното възпитание.

* * *

Разузнаваческата възпитателна система е наистина едно реално училище на живота! Въ това отношение тя може да бжде напълно съпоставена съ така нареченото *Активно трудово училище*, или както го наричатъ нѣмцитѣ *Arbestsschule*, съ което има много допирни точки.

Цѣлостното възпитание, споредъ Активното училище, изтъква като най важно условие *активността*, която се явява като единъ основенъ принципъ. Адолфиери, единъ отъ първитѣ представители на тази възпитателна школа, казва: „Идеалътъ на активното училище е спонтанната, лична и продуктивна активностъ.“ Активността, споредъ него, не е нищо друго, освенъ творческа детска спонтанностъ къмъ труда, кждето идеята възниква наистина спонтанно, проявявайки често пжти признаци на гениалностъ. Излишно е да се доказва, че ржчниятъ трудъ възпитава тѣлесно и душевно, като допринася особено много за изглаждане на характера. Дългото прилагане на ржчната работа е истинско училище за морална култура, затова именно разузнавачеството държи твърде много на трудовото възпитание, подъ което се разбира работа въ полето, лагера и на походитѣ, а особено ржчната работа въ време на самитѣ сборове (разузнавачески занимания).

Лагеруването е истинско трудово училище. Детската творческа активностъ, спонтанностъ и самонадейностъ тука е развито до крайна степенъ, като я напълно използваме. На лагера разузнавачитѣ сами сѣкатъ дърва, носятъ вода, готвятъ и пр., уреждайки по този начинъ сами живота си.

Активното училище отдава особено голѣмо значение на другарството и развоя на социалнитѣ чувства. Моралниятъ ин-

стинктът безъ социалнитѣ чувства е немислимъ, и затова Фарнеръ забелязва: „... необходимо е да се бди върху развитието и напредъка на единъ малкъ организъмъ“.

Строго възпитателно срѣдство за създаване на характеръ е да се дава на отдѣлната личность отговорна работа. Принципътъ за самодейността е признатъ за най-висшия законъ, който е открила педагогиката, затова въ разузнавачеството сжщиятъ намира най-широко приложение. Инициативата, идеитѣ въ разузнаваческитѣ групировки (патрулитѣ, отрядитѣ) възникватъ спонтанно и просто ни учудватъ съ своята оригиналность. Еднаквитѣ детски интереси въ патрула, отряда, а особено въ лагера, задружната работа, заедно преживитѣ моменти — всичко това отлично развива социалнитѣ чувства.

Има единъ разузнавачески законъ, който казва: „Всѣки день прави по едно добро дѣло!“ И наистина, много сж случаитѣ, които подкрепятъ челоуѣколюбивата теза на разузнавачеството. Самия *Съръ Баденъ Пауелъ* посочва редица примѣри въ *Scouting vor Boys* — „Ржководство за разузнавачи“ — на саможертва презъ време на войнитѣ; пжкъ и не малко такива бихме могли да наброимъ отъ нашия живогъ на българскитѣ разузнавачи.

Една отъ характернитѣ особености на трудовото училище се явява играта, която е въ структурата на разузнаваческата система. Д-ръ Аржинъ казалъ: „Играта е истинския обликъ на детската работа; всѣка игра е едно стѣпало на развитие въ социалнитѣ тежнення“. Известниятъ физиологъ Болдуинъ намира, че чрезъ играта се постига духътъ на единение, схващатъ се социалнитѣ отговорности, проучватъ се децата на готовность да се приема съ желание ржководството на по-старитѣ... Самиятъ основателъ *Съръ Баденъ Пауелъ* се явява противъ моралнитѣ поучения, четени на разузнавачитѣ. Той твърди, че скаутското обучение се постига не чрезъ морални нравствени беседи, а само чрезъ практическа работа, личния примѣръ, добре воденитѣ занимания и изключително разузнаваческитѣ игри. Играта, казва *М. Тагански* — единъ отъ първитѣ идеолози на разузнавачеството — е най-ценна, защото завладява напълно детето, като го прави весело; само при поддържане на веселото настроение и разположение на духа е възможно най-активно въздействие. Кооперативната идея — единъ за всички и всички за единъ — като социална проява, намира широкъ изразъ не само въ трудовото училище, но и въ „разузнаваческата система“. Основнитѣ колективни групировки (въ патрулитѣ и отрядитѣ) напълно отговарятъ на едно трудово семейство. Въ последнитѣ самоинициативи въ границитѣ на общността се създава и твори, като индивида чрезъ общността се развива и напредва.

Разузнавачеството, подобно на активното училище, се явява противъ различнитѣ предписания и програмни занятия. Принципътъ на инициативата намира най-широко приложение, затова сжществува пълна свобода, при която е възможно пълно проявяване на индивидуалнитѣ сили и възможности. Тукъ „ржководителътъ разузнавачъ“ съ своята педагогическа прозорливость,

забелязва грѣшкитѣ на децата, насочва желанието имъ въ една или друга желана посока, като по този начинъ въздействува на срѣдата. Това въздействие е колективно, групово, но то е по-силно отъ индивидуалното, отъ онова на отдѣлното дете. Индивидуалното въздействие е най-силно тогава, когато се упражнява отъ личния примѣръ на „Разузнавачъ-ръководителя“.

Защо активното училище изисква детето да бѣде въ близостъ съ природата?

Днесъ неоспорима истина е, че чистиятъ въздухъ, силно наситенъ съ кислородъ, има голѣмо значение за правилното развитие на организма, а особено, ако сѣция изживява непосредственото влияние отъ една естествена обстановка, като гората, планината, морския ширъ и пр.

Точно за това походитѣ и лагеруванята не сж случайни явления въ живота на разузнавачитѣ, но напротивъ, представляватъ една характерна особеностъ на движението. Какъ влияе живота върху природата на младия организъмъ, най-добре ни говори съръ Баденъ Пауелъ: „Откритиятъ въздухъ е, наистина, половината отъ успѣха. Разузнавачеството се създаде, за да се развие до колкото е възможно навика да се живѣе навънъ... Ние не сме Boys Brigade, нито патронажъ. Ние сме „Училище на гората“. Ние трѣбва да излѣзваме на открито за доброто на тѣлото, както и за душата на разузнавача и неговия ръководител“.

Но напоследѣкъ много организации започнаха да практикуватъ лагеруванята, или както обикновенно тѣ ги наричатъ — лѣтуване. Обаче сѣществува една основна разлика между тѣзи две понятия, защото, докато при лѣтуването се излиза на открито да се прекара времето по-весело за освежаване на духа, то разузнавачитѣ отиватъ да работятъ на своя лагеръ, като системно осмислятъ своята работа и време. Новото училище и то отъ своя страна поддържа винаги връзка съ природата, като изисква, щото при една задоволена свобода наистина да се проявява самодейностъ, активностъ и спонтанностъ. Разузнавачеството чрезъ лагерния животъ поставя детската душа въ обстановката на влияние, така щото въ скоро време детето научава, като анализира, схваща и възприема природата. То започва да чувствува живота въ цѣлата му пълнота, като изучава „практически“ религията.

Животътъ на открито разкрива на детето величието на залѣзващото слънце, което властвува надъ покрива на киното. Изучаването на природата поставя въ едно хармонично цѣло безкрайно голѣмото, историческия и микроскопическия миръ — всичко дѣло на Великия Творецъ. (Изъ Scouting vor towas Resonst-tion).

Разузнаваческата възпитателна организация напълно отговаря на изискванията на новото време. Г-нъ Ферие, д-ръ по социология и подпредседател на интернационалното бюро по възпитание въ Женева, казва:

„Разузнавачитѣ сж деца и младежи, надѣхани съ принципитѣ на активното училище“.

Разузнаваческата възпитателна система наистина напълно се съвпада съ принципитѣ на активното училище и затова се указа

много подходяща за възпитанието не само на извън училищната, но и училищна младеж на Англия. Нейната необходимост толкова бързо се наложи на живота, щото още въ 1919 година, непосредствено след голъмата война, университетът на Оксфорд и Кембридж откриха специални катедри за изучаване на разпознавателството. (G. N. Elwas Oxford university Baden Powell Scout cl. 1919 г.)

Като интегрална система на възпитание, тя се появи така бързо и въ нашата страна, щото въ кратко време даде осезателни резултати, спечалвайки окончателно душата на нашата младеж.

Нейната популярност у насъ се наложи и отъ обстоятелството, че добре съвпадна съ училищната ни образователна система, като подходящо съчета нейните принципи съ тѣзи на активното училище. И имаше основания този професоръ отъ университетата на Zeeds, който казваше: „Arnold Rigby бѣ презъ XIX вѣкр педагогическия герой на английското училище, сѣръ Баденъ Пауелъ е Арнолдъ на днешна Англия“.

IV. УЧИТЕЛИ-ПИСАТЕЛИ

Николай Вълевъ

4. Александъръ Спасовъ

Неговото име е тѣсно свързано съ сждбата на детското списание „Свѣтулка“ и оттамъ съ процѣвяването на нашата детска книга, която се издигна вече на такава голъма висота. Неговата вѣра въ силата и значението на детската книга за издигането на общата ни култура се изразява въ полагане грижи около редактирането на сп. „Свѣтулка“, събиране писателитѣ около спасанието и най-после въ плодovitа писателска дейностъ. Но той е писателъ не само по убеждение, а и по вроденитѣ си заложби и наклонности. Затова, може би, той още твърде младъ проявява голъмъ интересъ къмъ книжовни занимания.

Александъръ Спасовъ е роденъ въ с. Планиница, Радомирско, на 12 май 1879 г.. Завършва Кюстендилското педагогическо училище и учителствува изъ Радомирска околия въ селата: Батановци, Лѣсковецъ, Върба, Долни-Раковецъ и др., гдето взима най-дейно участие въ културно-просвѣтния животъ, учителското движение и кооперациитѣ въ тоя край. Презъ 1913 година, чрезъ конкурсъ, бива назначенъ за първоначаленъ учителъ въ гр. София. Презъ последнитѣ шестъ години той е образцовъ учителъ, а презъ 1929 година се пенсионира.

Още като ученикъ той следи художествената литература, чете най-редовно произведенията на нашитѣ писатели. Този неговъ инте-

ресъ продължава и презъ учителствуването му по селата. По онова време се е считало за ересъ да четешъ друго, освенъ социалистическа книжнина, която се е разпространявала особено между учителството. Все по това време Александъръ Спасовъ прави своитѣ първи писателски опити, безъ да печата нѣкъде.

Следъ като се настанява въ София, той си създава връзки съ тогавашния редакторъ на сп. „Свѣтулка“, Георги Стояновъ, и напечатва въ сжщото списание: „Зловещата стомна“, „Какъ чичо Жакъ откри солта“, народната приказка „Овцата и бедността“, „Изгубениятъ басъ“ и други разкази.

Презъ европейската война „Свѣтулка“ спира да излиза. Въ края на 1917 год. Георги Стояновъ умира. Тогава Ал. Спасовъ се заема съ уреждането на списанието и презъ м. мартъ 1918 год. излиза първата книжка отъ новата годишнина. По-късно книгоиздателство Ал. Паскалевъ откупва списанието и се урежда редакционенъ комитетъ: Ал. Спасовъ, Ранъ Босилекъ, Добри Немировъ, Х. Левенсонъ, Т. Христовъ, Ив. Кръстевъ и Димо Казасовъ. Скоро, обаче, редактори оставатъ само Елинъ Пелинъ и Ал. Спасовъ. Презъ 1925 година списанието е изцѣло въ ржцетѣ на Ал. Спасовъ, като успѣва да обедини около себе си нашитѣ най-видни писатели.

Презъ това време той пише редовно реалистични разкази и работва народни приказки.

Той издава и отдѣлни книжки. Въ библиотека „Слънчеви лъчи“ напечатва „Златни дни“ и „Вълшебниятъ пръстенъ“, която излиза въ 10 хиляди бройки. После излиза разкошната книжка „При джуджетата“, която се бори за Шумейкървата награда, а миналата година се отпечатаха: „Балканско чедо“, „Пирински легенди“, „Ганчо Луданчо“, „Чудниятъ дѣдо“, „Магията“ и „Зозо“. Последната е приведена изцѣло въ детскитѣ страници на сръбския вестникъ „Правда“, а сега е издадена и въ отдѣлна книжка разкошно.

Посрѣдствомъ сп. „Свѣтулка“, Ал. Спасовъ подържа връзки и съ югославянскитѣ детски списания: „Зорица“, „Югославянце“, „Дечи листъ“ и „Смилье“, излизаше въ Загребъ, гдето Людевитъ Крайячичъ превежда редовно отъ сп. „Свѣтулка“. Тукъ му е мѣстото да отбележимъ, че трѣбва човѣкъ да види тѣзи югославянски детски списания, за да изпита приятна изненада, колко далечъ сме отишли ние, българитѣ, въ това отношение и сжщевременно да се удиви предъ енергията и амбицията на редакторитѣ на нашитѣ детски списания. Последнитѣ сж на голѣма висота не само съ своето съдържание, но и съ своята външност — както и съ различнитѣ приложения: картинки, вестничета, календари и илюстровани корици. Особени заслуги за сближението между хървати и българи има поменатия Людевитъ Крайячичъ, който преведе презъ тая година разкази и приказки отъ 27 наши български писатели, съ илюстрации отъ наши художници въ единъ сборникъ „Чудесно царство“, издаденъ отъ Васичъ и Хорватъ. Въ тоя сборникъ сж преведени отъ Ал. Спасовъ: „Златни извори“, „Житенъ долъ“, и „Млѣчнитѣ камъни“. Така, заедно съ други негови произведения, преведени отъ по-рано, Александъръ Спасовъ става известенъ и на малкитѣ югославянчета.

Като дългогодишен редактор на сп. „Свѣтулка“, той е имал хубавата идея да насочва вниманието на нашите писатели към богатата съкровищница на народното творчество, което изобилствува съ мотиви и сюжети, напълно подходящи за художествено превъзсздаване и достатъчно достъпни за детското развитие. Всъщност, интересът на децата към народната приказка е много голям. Въ недалечното минало бабитѣ бѣха единственитѣ и най-ревностни посредници между народната приказка и децата, обаче, такива баби вече се намиратъ все по-нѣмко, а съ тѣхъ и приказката изчезва измежду народа, като се скрива въ прашнитѣ, дебели тонове на народитѣ умотворения... Благодарение, обаче, на нашитѣ писатели, приказката биде изново повикана на животъ и днешнитѣ деца могатъ да ѝ се радватъ отъ страницитѣ на детскитѣ списания.

Писателскитѣ образъ на Ал. Спасовъ се очертава напълно въ издаденитѣ напоследъкъ книги, въ които се разкриватъ всички поттици и идеи, които го движатъ въ неговата писателска дейность. Твърде интересни сж. „Пирински легенди“. Човѣкъ трѣбва не само да обича своя народъ, а и да знае да долови и изрази скѣтанитѣ дълбоко въ народната душа нѣкогашни болки и страдания. Пиринъ живѣе въ нашето съзнание като планина на легендитѣ, родени презъ миналитѣ вѣкове. Гордо се издигатъ къмъ небето клонести борове и тънки ели, а надъ тѣхъ по стрѣмни скали се спотайватъ, далечъ отъ човѣшкото око, рѣдки еделвайси. Тия мили цвѣта сж очичкитѣ на невѣрстни деца, невинна жертва на жестоки врагове, които въ страшни времена сж опустошавали родната земя. Такава е легендата и за червенитѣ ягоди, въ която се преплитатъ спомени за кървави борби на наши чуждоземци. Но тукъ сж намѣрили своето мѣсто и приказнитѣ змеєве, халата Гюргя, златнитѣ извори и други фантастични образи, въ които твърде майсторски се преплита фантастичното съ действителното и възможното.

„Ганчо Луданчо“ е образъ на дете, което съвсемъ не е рѣдко явление въ нашия животъ. Удовлетворяването на всички негови желания и приумици създава лекомислие и капризи. Ганчо е жертва на своитѣ родители, които забравятъ, че освенъ майчината и бащина милувка има много по-важни фактори за неговото възпитание. Неговитѣ чудати постѣпки извикватъ не само смѣхъ у малкитѣ читатели, но и размисълъ относно разумността на тия постѣпки. Назидателно е, обаче, гдето авторътъ изтъква значението на обогатения опитъ, който му подсказва вече, що е добро и зло, що е позволено и що не е. Умѣреното застѣпване на фантастични моменти прави още по достъпна книгата на децата и тѣ могатъ да я разбератъ.

„Зозо“ може и трѣбва да се прочете отъ всѣко дете. Пълнитѣ съ горчивини животъ на едно нещастно сираче, хорската завистъ и злоба, както и упоритата воля за преодоляване всички прѣчки сж предадени достатъчно умѣло и картинно. Авторътъ, засѣга и въпросътъ за необходимостта отъ идеали въ живота, които се основаватъ преди всичко на обичта къмъ хората. Какво въодушевление и каква вѣра въ собственитѣ сили се появяватъ, когато човѣкъ се посвѣти на обществено служене! Тогава силнитѣ личности се налагатъ като вдъхновени творци на материални и духовни блага, които сж въ състояние да преобразятъ до известна степенъ обществото.

„Магията“ и „Иманяри“ сж два разказа, въ които се разкриватъ сждбностнитѣ последици отъ човѣшкитѣ суевѣрия и егоизъмъ. Тогава алчността за лесни и неоправдани печалби често води къмъ пакости и загуби, особено, ако се подхранва отъ завистъ и злоба.

„Чудниятъ дѣдо“ не е никой другъ, освенъ селскиятъ учителъ, чиято обичъ къмъ народа е безмѣрна и който се е обрекълъ да служи само на обществото. Учителскиятъ идеализъмъ е намѣрилъ своето изражение въ най-хубавитѣ дѣла за всестранното издигане на селото. На тѣзи дѣла се удивляватъ всички селяни и извикватъ искренитѣ имъ възхищения. Ние мислимъ, че децата трѣбва да разбератъ и правилно да преценятъ голѣмата себеотдайностъ на учителя, както и да надникнатъ въ интимнитѣ подбуди за всички нейни прояви. Отъ тази книжка тѣ ще се научатъ, че на този свѣтъ все пѣкъ има хора, за които смисълъ и целъ въ тѣхния животъ е да жертвуватъ своето лично щастие за това на другитѣ.

„Балканско чедо“ е повече поема, която възпѣва красотитѣ на родния Балканъ. Едва къмъ края на тази книга се говори за трагедията на дѣда Ангела, тоя интересенъ образъ на доброволенъ отшелникъ, комуто животътъ е отнелъ всѣка радостъ, като му е завещалъ мили спомни за една нещстна и неизживѣна въ радостъ и щастие младостъ. Дѣдо Ангелъ е романтична личностъ, отрекла се отъ свѣта, щомъ сждбата е толкова жестока, за да не позволи никаква връзка съ тоя свѣтъ. Той търси утѣха само въ гората между цвѣтата, птичкитѣ и другитѣ горски обитатели. По всичко изглежда, че самиятъ авторъ е голѣмъ поклонникъ на родната природа, щомъ тя е обектъ за съзерцание и художествено пресѣтворяване, а не мжката и несретата на дѣда Ангела. На всѣки случай, въ тая книга има великолепно описания, които сж въ състояние да извикатъ искрено преклонение предъ хубавия нашъ Балканъ. Може би щеше да бжде по-добре, ако авторътъ не употребяваше монологичната форма и ако бѣше ни разказалъ подробно и изчерпателно за дѣда Ангела.

„При джуджетата“ е чисто детска книга, която прави най-добро впечатление съ своето съдържание и съ своята външностъ. Това е едно луксозно издание съ многоцвѣтенъ печатъ и разкошна хартия.

Изобщо, творчеството на Ал. Спасовъ се характеризира съ ценни художествени качества и най-вече съ възпитателнитѣ си идеи, така умѣло прокарани въ отдѣлнитѣ произведения, които изобилствуватъ не съ фантастични образи, а съ герои, които сж напълно свързани съ действителността и сж възможни въ известни отношения като живи личности.

Като неуморимъ деятель въ нашата детска литература, Ал. Спасовъ заема напълно заслужено своето мѣсто. Той работи съ похвална обичъ къмъ дѣлото, на което е посветилъ своя животъ. Хубавитѣ резултати отъ тая негова дейностъ сж на лица. И мене се струва, че ведно съ малкитѣ дечица, които очакватъ съ такава голѣма радостъ неговата „Свѣтулка“, и ние трѣбва да му благодаримъ за многото радостъ, която доставя на тѣхъ и на насъ. Може би, ще дойде време, когато неговата дейностъ ще бжде по-добре оценена, отколкото сега.

III. БЕЛЕТРИСТИКА

Ас. Босевъ

Стариятъ учителъ

Като подранили жетвари въ равнинитѣ,
единъ следъ други днитѣ ни вървятъ . . .
Години, вий следъ менъ ще отзвѣните,
като овчарски звѣнъ изъ пращенъ пжтъ . . .

Кжде си, пролѣтъ съ цѣфнали череши,
далечна младостъ моя, где си ти?
Едничко ти, сърдце, що въ менъ туптѣше,
все тъй разпалено и днесъ туптишь!

Азъ птичка бѣхъ и тичахъ изъ простора,
за радостъ, свѣтлина и слънце пѣхъ,
преследвахъ ме гарвани и хора,
но съ устремъ всѣкога напредъ вървѣхъ.

Не търсѣхъ въ пжтя си кесия съсъ жълтици,
да я зазидя — знатенъ да съмъ днесъ.
Въ сърдцата ви, любими мои ученици,
зазидахъ слънцето на мойта честь!

И ако хубавъ день презъ иднитѣ години
надъ морната земя простре крила,
азъ искалъ бихъ за сетенъ пжтъ да мина
презъ младитѣ, израстнали села.

Да чую пѣсенъта на радостно момиче,
подранило срѣдъ буйнитѣ жита,
да видя хората, които съмъ обичалъ,
да видя чистъ и разведренъ свѣта.

А после ще приседна въ цѣфнала градина,
край менъ ще мине весело дете
и азъ ще видя въ него моитѣ години,
и моя младъ животъ, че пакъ расте!

Тогава вмѣсто скръбъ, вѣвъ моя залѣзъ
ще сѣтя лѣхъ на утриненъ приветъ
и бащински детето ще погала,
и чрезъ детето — бждещия свѣтъ . . .

Александър Спасовъ

Таласъмъ

Слънцето погали съ последнитѣ си лжчи полето и златнитѣ житни класове. Свечери се. Повѣ хладенъ вечерникъ. Жетваркитѣ отрѣзаха последнитѣ ракойки, премѣтнаха сърпове презъ рамо, запѣха пѣсни на пѣть и трѣгнаха къмъ селото. Като стигнаха до селскитѣ гробища, замлъкнаха изведнажъ. Презъ съборената ограда на гробищата се бѣлѣха въ мрачината бѣлитѣ каменни кръстове надъ гробоветѣ. Срѣдъ тѣхъ стърчеше малката, стара черквица, отдавна запустѣла. Черквицата бѣше стара каменна сграда, съ дебели зидове, половината въ земята зарити. Здрава джбова врата се крепѣше на ръждиви желѣза. Вратата нѣмаше заключалка. При силенъ вѣтъръ, тя се отваряше и затваряше сама. Зло-

вѣщи скърцания и силни удари се разнасяха далече срѣдъ нощната тишина и смразяваха кръвта на закъснѣлитѣ пѣтници.

Отъ тая стара, запустѣла черквица странѣха и стари и млади. Воловарчетата и овчарчетата, дори, които обичатъ да надникватъ и се увиратъ навсѣкжде, и тѣ странѣха отъ старата черквица. А бабичкитѣ разправяха, че въ нея живѣлъ таласъмъ. . . Затова и запустѣла.

Жетваритѣ вървѣха мълчешкомъ край гробищата. Изведнажъ въ черквицата се чу тропотъ. Нѣкой удряше въ вратата.

— Таласъмътъ! — извика Радка Цончова, — бѣгайте! . . И побѣгна.

Хукнаха следъ нея и другитѣ жетварки и жетвари. . . Застигнаха Дончо Бръзака. Той идѣше отъ воденища съ колата си.

— Бѣгай, чичо Дончо! . . Таласъмътъ! — викаха жетваркитѣ една презъ друга като прелитаха край него.

Дончо замушка воловетѣ, заудря ги, подгони ги. Но тѣ вървѣха бавно. Жетваритѣ избѣгаха и той остана самъ край гробищата. Обърна се назадъ и чу изъ черквицата страшенъ ревъ:

— Му-у-у-у!

Дончо зарѣза колата и воловетѣ, па припна следъ жетваритѣ.

— Бѣгайте, таласъмътъ ни гони! — изписка Радка. . . Съ пискъ и ревъ жетваритѣ хукнаха още по-бързо къмъ селото. . .

Цѣлото село научи изведнажъ страшната новина и се изплаши. Бабичкитѣ изкочиха предъ портитѣ, заклатиха глави и заприказваха шепнишкомъ:

— Явилъ се! Появилъ се пакъ таласъмътъ! . . Богъ го убилъ, това не е на добро! . . .

Мжжетѣ трѣгнаха къмъ кръчмата да научатъ по-подробно новината. Кръчмата се изпълни изведнажъ. Дончо Бръзака бледенъ и разтреперанъ, махаше ржце и разправяше:

— И гласътъ му страшенъ! . . . Бучи като гърмотевица! . . . Му-у-у-у-у! . . .

Въ това време влѣзе въ кръчмата и учителѣтъ Драгни.

— Какво? . . . Каква гърмотевица? — запита той.

— Таласъмът! . . . Явилъ се въ гробищата! . . . Въ запустѣлата черква, — превариха се да разправятъ нѣколцина.

— А, тъй ли, — рече учителѣтъ и се засмѣ.

— Дончо го видѣлъ и чулъ гласа му, — добавиха други.

— Вѣтъръ! . . . Кой знае що му се е присторило. . . Плашите се като деца отъ гробищата и запустѣлата черква, — каза учителѣтъ.

— А бе, какво му се присторило, чулъ го човѣкътъ, съ ушитѣ си го чулъ. . . Таласъмътъ гонилъ чакъ до селото и Дончовитѣ жетвари. . . Тѣ едвамъ избѣгали, — преварваха се да разправятъ други.

— А Дончо оставилъ колата и воловетѣ си, дори, тамъ, — добави шеговито Боянъ, сърдцатъ момѣкъ съ кривнатъ калпакъ надъ дѣсно ухо.

— Азъ отивамъ да видя таласъма! — извика решително учителѣтъ.

— И азъ ще дойда съ тебе, учителю, — рече Боянъ.

— Ще дойдемъ и ние, — извикаха още нѣколко момци, бивши ученици на учителѣ Драгни.

— Ще дойда и азъ съ васъ, да прибера воловетѣ и колата си, — рече Дончо.

— Да вървимъ, — извика учителѣтъ и тръгна. Тръгнаха следъ него още петъ-шестъ млади момци. Тръгна следъ тѣхъ и Дончо Бръзака.

Дружината бързаше. Изкочи скоро изъ селото и пое пътя къмъ гробищата.

— А бе, тръгнали сме тъй съвсемъ съ голи ржце, — извика следъ тѣхъ Дончо. — Чакайте да взема поне тая вила, — добави той и се отби при една копа сено и грабна изправената вила.

Отъ полето полѣхна лѣтната вечеръ и мирисъ на узрѣло жито и сено облѣхна дружината. Безброй звездички като небесни кандилца трепкаха и весело поздравляваха морната земя. Чуваха се наблизозвѣнци на стада. Дружината вървѣше мълчишкомъ. Учителѣтъ крачеше най-напредъ, а Дончо вървѣше най-отдире съ вилата на рамо.

Стигнаха до гробищата. Тамо бѣше тихо, нищо се не чуваше. Не далече отъ оградата лежеха Дончовитѣ волове и кротко преживяха. Показа се задъ близкия хлѣмъ луната и мека бѣла свѣтлина залѣ полето и гробищата. Бѣлѣха се каменитѣ кръстове, а срѣдъ тѣхъ стърчеше самотна малката черква. Учителѣтъ прескочи оградата. Прескочиха я и другитѣ. Полека, полека приближаваха черквата. Изведнажъ се изтропа страшно въ черквата и се чу отвжтре силенъ и продължителенъ ревъ:

— Му-у-у-у!

— Олеле! — извика нѣкой отъ момцитѣ и всички се прѣснаха като пилци изъ гробищата. Нѣколцина се спънаха отъ гробоветѣ и кръстоветѣ имъ, падаха, ставаха и бѣгаха. Дончо сжщо побѣгна, но се спъна отъ вилата що носѣше, премѣтна се презъ глава и се прострѣ до единъ гробъ, като се криеше задъ камения му кръстъ.

— Стойте! . . . Защо бѣгате? — извика учителѣтъ, останалъ самичекъ предъ черквата съ дигнатъ бастунъ въ ржка.

Боянъ се върна пръвъ. Стана и Дончо и се доближи до учителя, като стискаше здраво вилата въ ржце.

— Кой ли тропа? — запита шепнишкомъ Боянъ.

— Ще видимъ, — рече учителътъ, доближи до вратата на черк-
вицата и я бутна съ бастуна си.

Въ това време се върнаха и другитъ момци. Гушеха се единъ
задъ другъ и страховито поглеждаха отъ страни.

Вратата заскърца, отвори се и оттамъ се показа голъма страшна
глава съ грамадни рога. . .

— Брей, — викна Дончо и хукна презъ гробоветъ. Побѣгнаха
пакъ всички. Учителътъ, дори, отстъпи нѣколко крачки назадъ, до-
като разбере какъвъ е тоя звѣръ. . . .

А изъ вратата на запустѣлата сграда бавно-бавно се измъкна
цѣлъ-цѣленичекъ селскиятъ бикъ. . . .

— Ха-ха-ха! — изсмѣ се учителътъ. — Елате да видите тала-
съма! . . . Говедарътъ го търсѣше снощи изъ селото, а той кжде се
скрилъ отъ жегата днесъ. . . . Искаль е да излѣзе, мжилъ се да
отвори вратата съ рогата си и тропалъ. . .

Съ смѣхъ и шеги дружината подкара таласъма къмъ селото.

IV. ИЗЪ ПРАКТИКАТА ЗА ПРАКТИКАТА

Георги Сребровъ, у-ль
с. Константиново, Варненско

Изъ практиката ми по пѣние въ I-во отдѣление

(Урокътъ е взетъ въ връзка съ ученото по предметно учение —
теглото на птичкитъ и беднитъ хора зиме)

Уводъ: Деца, защо днесъ толкова много ваши другарчета не
дойдоха на училище? Да, деца, много е студено. Погледнете навънъ!
Дебелъ снѣгъ е покрилъ навсѣкжде: полето, горитъ и долищата.
Студъ е сковалъ водата въ рѣкитъ. Тежко и горко на беднитъ хора
презъ този зименъ день! Тѣ нѣма съ какво да се нахранятъ и затоп-
лятъ. — Ами птичкитъ, г-нъ учителю? Ами нали учихме вчера за тѣхъ?
Какво ли правятъ тѣ сега? Гле ли сж се скрили горкитъ? — Погледнете
навънъ! Вслушайте се, деца, какъ „вѣтърътъ зълъ навредъ фучи“!
Слушайте! Слушайте, деца! Всрѣдъ пълно затишие, азъ бавно, тихо
и миньорно запѣхъ: „Вѣтъръ зълъ навредъ фучи . . . и т. н.

Бавно

Теглото на птичкитъ зиме

Муз. Д. Бойчевъ

Вѣ- тѣръ зѣлъ на- вредъ фу- чи,

2. Мило птиче,
зима зла!
Въ мойта стая
ти ела! | 3. Вѣнъ навредѣ е
студъ голѣмъ,
тукъ подслонѣ азъ
ще ти дамъ | 4. И гнезденце
отъ перца,
и водица,
и зрънца, |
|---|---|--|

Ст. Дриновъ

Децата съ затаенъ дѣхъ изчакаха свършването на пѣсничката. Дълго време следъ това ме заглеждаха съ просълзени очички и ме подканваха да я повтора. Започнахъ пакъ: „Вѣтъръ зѣлъ навредѣ фучи“ . . . и т. н. Хареса ли ви, деца, пѣсничката? — Много е хубава, господинъ учителю. Много е жална, много е тжжна, — обажда се нетърпеливата Стоянка. — Вѣрвамъ, че и на васъ се иска много да я научите! — Искаме, искаме, възклициватъ всички. — Тогава слушайте. (Изпѣва се I куплетъ и се прави анализа на текста). Внимавайте и слушайте, ще пѣя пакъ! (Пѣе се и се прави анализа на мелодията). Сега пѣйте съ мене, но по-тихичко! Още веднажъ! Пѣйте съ мене, но по-високо! Още веднажъ! Пѣйте сами, а азъ ще пригласямъ съ цигулката! Още веднажъ! Пѣйте съвсемъ сами! Още веднажъ! Стига! Да пѣемъ по-нататъкъ! Слушайте! (Изпѣва се II куплетъ и се прави анализа на текста). Слушайте пакъ! (Пѣе се и се прави анализа на мелодията). Хайде сега да пѣемъ всички! Почнете съ менъ, по тихичко! Още веднажъ! Да почнемъ пѣсничката отначало, но по-високо! Още веднажъ! Пѣйте сами, а азъ ще свира съ цигулката! Още веднажъ! Пѣйте съвсемъ сами! Още веднажъ!

Така едновременно се заучаватъ текста и мелодията и на останалитѣ два куплета, като всѣки последенъ се пѣе съ предшедствующитѣ, като се почва отначало. Сега да изпѣмъ цѣлата пѣсничка! Почнете! Още веднажъ! Сега да пѣятъ ученицитѣ отъ първата редица! Сега да пѣятъ ученицитѣ отъ втората редица! Сега пѣйте сами, деца! Още веднажъ! Пѣйте, деца! Пѣйте въ училище, пѣйте въ дома и изпѣвайте мжкитѣ и теглилата на птичкитѣ, останали да прекаратъ зимата тукъ при насъ.

Излѣзе отъ печатъ:

Ръководство за обучение по граматика по новата програма отъ Ст. Султановъ.

Ръководството съдържа уроци по граматика за II прогимназиаленъ класъ и образци за видове писмени упражнения.

Стр. 90, цена 30 лв.

Доставя се отъ автора — ул. „Ив. Добровски“, 5 — Сливенъ.

Проектъ: Зима дойде

(Лекция за първо отделение по цѣлостно обучение и откриване на буквата З по думозрителния четмописенъ методъ).

Предметно обучение — *Отъ где идатъ снѣжинкитѣ.* —
Мрачно небе. Сиви облаци по небето. Стана студено на облацитѣ и тѣ рекоха на своитѣ дечица — снѣжинки: „Мили дечица, облѣчете бѣлитѣ си роклички и хайде къмъ земята.“ За такава подкана тѣ отдавна чакаха. Веднага се облѣкоха въ китната си бѣла премѣна и литнаха къмъ земята. За туй отъ вчера насамъ вали снѣгъ. Вали и не мисли да престава. Сипъ, сипъ, сипъ! падатъ звездичкитѣ една по една. Вънъ е глухо — не се чува нищо. Вървишъ изъ снѣга, краката ти потъватъ дълбоко, дълбоко. Снѣгътъ прави скръцъ, скръцъ, скръцъ! Бѣли, бѣли — слънце не видѣли — тия палави луди зимни пеперуди, виятъ се излеко, люшкатъ се далеко, вкупомъ се събиратъ, падатъ и умиратъ! Падатъ по дървета и градини, и въ бѣли пухкави кожуси нашата земя се сгуши. Ние съ радостъ посрѣщаме снѣжинкитѣ на земята. Декламирамъ веднажъ, дважъ следното стихотворение:

Падайте, снѣжинки,
леки перушинки.
Трупайте, валете,
земя застелете.
Ний децата малки
искаме пързалки.
Ето тамъ другари
до наш'тѣ хамбари
едни съсъ шейнитѣ,
други съсъ кѣнкитѣ,
къмъ баира всички

летятъ като птички.
А какинитѣ дружки,
на стройни редушки,
трупатъ снѣгъ грамади,
и безъ да се маятъ
дѣдо бѣлобради
бързатъ да изваятъ...
Падайте, снѣжинки,
леки перушинки.
Да се наиграемъ,
както ний си знаемъ...

Децата бързо го заучаватъ, защото всичко това става съ преживяване, при настроение.

Ние сме на прозореца. Простираме ржце. Хващаме нѣколко снѣжинки. Въ въздуха леги, на земята лежи, на дървото седи, въ ржката се топи, на пещъта се поти. Що е това? Ето една снѣжинка. Колко връхчета има? Азъ ще ви нарисувамъ една. Ето! Нарисувайте и вие такава снѣжинка. Нарисувайте и Славча на двора всрѣдъ снѣга!

Единъ день ето що ми разказа една снѣжинка: „Бѣхъ капчица вода дълбоко въ земята. Не виждахъ слънце. Много ми дотегна подъ земята. Тамъ е тъмно, мрачно, студено. Нѣкой ме задърпа нанакгоре.

Излѣзохъ на земята. Видѣхъ слънце на небето — весело, свѣтло и засмѣно. Стоплихъ се и почнахъ да се издигамъ високо, високо. Азъ и другаркитѣ ми станахме вече *пѣра*. Като се изкачихме още по-високо, станахме едно хубаво *облаче*. Отгоре, какъ хубави ми изглеждаха горитѣ, рѣкитѣ и зеленитѣ ливади!

Презъ пролѣтѣта и лѣтото много пжти слизахъ съ другаркитѣ си на земята и пакъ се изкачвахъ къмъ небето. Когато слизахме, хората се криеха отъ насъ, да ги не измокримъ и казваха, че валѣло *дъждъ*.

Пѣние — Настанаха мразове и азъ пакъ станахъ снѣжинка и паднахъ на полето. Заедно съ мене паднаха и други снѣжинки. Завихме посѣвитѣ и тревитѣ съ снѣжна покривка, за да не изстинатъ. Започвамъ пѣсенѣта:

Зимна пѣсничка.

Tempo di marcia.

Наредилъ Н. Блажевъ.

Снѣгъ де- белъ по- кри зе- мя- та, хей, у-

ра, у- ра, у- ра! Ско- ро зе- май- те шей-

на- та, хей, у- ра, у- ра, у- ра! Тра- ла

ла- ла- ла- ла, тра- ла- ла- ла- ла- ла, тра- ла-

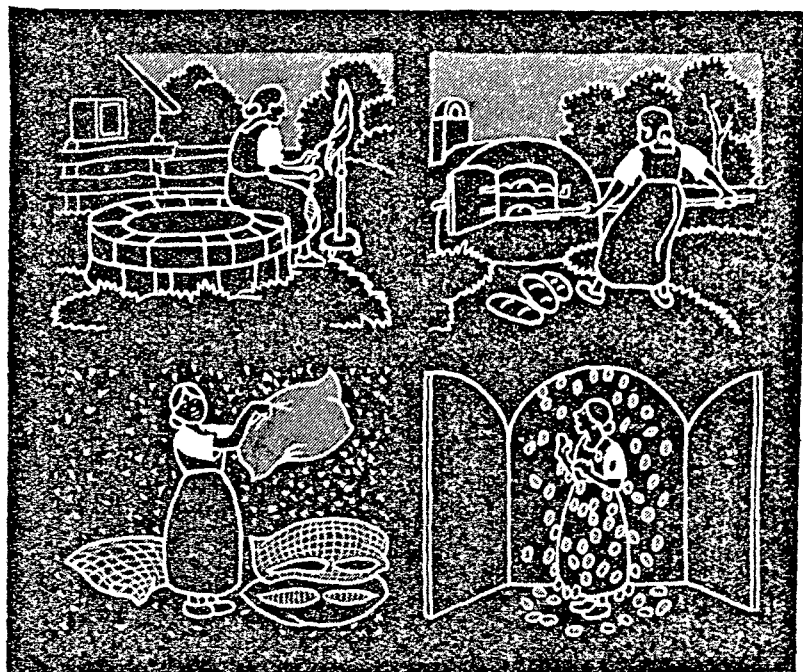
ла-ла-ла-ла- ла- ла, тра- ла- ла- ла- ла- ла, тра- ла-

ла- ла- ла- ла, тра- ла- ла- ла- ла- ла, тра- ла- ла.

2. Да излѣземе край село,
Хей, ура, ура, ура!
На полето побѣлѣло,
Хей, ура, ура, ура! и пр.
3. Хайде, пуцайте се долу,
Хей, ура, ура, ура!
Днесъ е празникъ, нѣма школо,
Хей, ура, ура, ура! и пр.

Устенъ изразъ — *Приказката за Златното момиче.* — Какво казватъ хората, когато вали снѣгъ? — Магьосницата изтърсва покривката си. — Коя е тази магьосница? — Ученицитѣ разказватъ приказката за Златното момиче тѣй, както сж я чували отъ дѣдо и баба.

Учительтъ окачва картината. Ученицитѣ я разглеждатъ. Разказватъ я часть по часть. Ако се наложи на учительтъ да преразкаже приказката, той трѣбва да си служи съ кжси, ясни и отривисти изречения. Художествениятъ разказъ изисква простота на изразитѣ. Учи-

тельовата речъ никога не бива да съдържа паразитни думи, т. е. думи, които претоварватъ речта, замъгляватъ мисълта и я правятъ неясна. Децата не обичатъ дългитѣ изречения, защото чрезъ тѣхъ трудно вникватъ въ разясняванитѣ картини и трудно разбиратъ смисъла. Вънъ отъ това, разказътъ трѣбва умѣрено да бѣде преплетенъ съ мимика, жестове и драматизация. Последнитѣ предаватъ на разказа движения, които най-силно приковаватъ детското внимание. При разказа приказката не бива да се кѣса на незавършени части, които да се оставятъ за другъ часъ. Децата сж пренесени въ приказката до забравя и тѣ горятъ отъ желание да узнаятъ края на събитието. Раздвоява ли се приказката, децата губятъ много отъ своя интересъ. Хубаво е отвреме-навреме при изграждане съдържанието на приказката да си служимъ и съ евристични въпроси. Напр.: „Бащата търкуналъ питата. Момичето се затирило подире ѝ. То тичало следъ питата и най-после я настигнало. Какво ли станало съ момичето?... Пѣтелтъ скочилъ на покрива и запѣлъ:— Кукуригу-у-у! Черна кака подъ було, златна кака подъ корито.—Що ли направилъ царскиятъ синъ? Що станало съ Грозницата и майка ѝ?“ и т. н.

Правоучение. — Добре се характеризиратъ Златното момиче и Грозницата, трудолюбието на едното и мързела на другото. Изтъква се още строгостта на майката къмъ едното и отстъпкитѣ ѝ къмъ другото. На децата се дава възможность да изкажатъ спонтанно чувствата си на радостъ отъ наградата и наказанието. Не бива да се бърза съ извличане на морали. Щомъ народната приказка е разказана художествено, значи тя е преживѣна, преживѣно е и нейното морално съдържание, и за това нѣма нужда въ изолиранъ видъ да се откъсватъ моралнитѣ сентенции и да се държатъ затворени като библейски скрижали. Поуката може да се подкрепи и отъ нѣкои съвременни случки, посочени отъ ученицитѣ.

Моделиране и рисуване. — За да се задържи разказътъ за по-дълго време въ съзнанието на детето, необходимо е да се илюстриратъ или моделиратъ по-важнитѣ моменти отъ него. Предварително децата сами посочватъ тия моменти и обрисуватъ съ думи съответнитѣ картини. Следъ като децата сж ги обрисували въ въображението си, рисуватъ ги и на плочитѣ или на блокчетата си. Картинитѣ трѣбва да се рисуватъ последователно, както сж въ приказката. Тия рисунки ще служатъ единъ видъ като надписи, които се практикуватъ при всѣка методическа единица, особено при горнитѣ отдѣления.

Писане. — Какви подарѣци е далъ царскиятъ синъ на Златното момиче? — Дрежи, гривни, обици и пр. Нарисувайте ми Златното момиче съ обици на ушитѣ! Сега ще рисуваме само обицитѣ. Учителтъ ги показва и разтвара, за да добиятъ формата на буква З. Наблюдения на обицитѣ: разглежда се формата на всѣка частъ. Нѣколко ученика рисуватъ обичата на черната дѣска. Рисуване на плочитѣ. — Сега ще пишемъ обички само между тѣсенъ и широкъ редъ! — Учителтъ показва на черната дѣска. Къмъ края на часа обичката се вкарва само въ тѣсния редъ.

Четене — Откриване на буква З. Като си отиде лѣтото, дойде сестра му — есенъта. Тя прокуди птичкитѣ въ топлитѣ страни. После ослани, где що имаше по полето, градинитѣ и гората, и тѣ станаха

грозни, черни и тъжни. Като наближи да си отива, пустна силенъ вѣтъръ, за да помете навсѣкжде, защото баба Зима искаше да простре бѣлитѣ си дрехи на чисто мѣсто. Изважда се изречението: „Есень, есень“ вѣчъ измина и отъ далеко дойде баба Зима.“

Прави се устенъ анализъ на изречението, думитѣ се отдѣлятъ по слухъ. Спираме се на думата „Зима“. Писменъ анализъ. Характеризира се буквата З. Възприемането ѝ трѣбва да стане не само зрително, но и мускулно чрезъ изработването ѝ отъ пластелинъ, мокри конци, гѣвкавъ тель, кукурузни зърна. Следъ това се рисува буквата, ако е печатна, или се пише, ако е ръкописна. Новата буква З се търси въ кжсове отъ вестници, буквара и пр. Нарездатъ се думи и изречения съ новата буква.

Четене въ букваря. — Най-напредъ тихо и единично четене, а следъ това общо и гласно. Единъ ученикъ чете: „Зима зла настана“. Другъ ученикъ: „Замръзна всичко“. Трети ученикъ: „Вънъ сираче зъзне и сълзи рони“ и пр. Прави се предметна разработка, като се обяснява всѣко изречение, всѣка дума. Единъ ученикъ прочита изцѣло четивото, а другъ съ свои думи предава съдържанието. Илюстриране на разказа. Колко рисунки могатъ да се нарисуватъ отъ този разказъ? Нарисувайте въ тетрадкитѣ си по една рисунка за този разказъ! — Децата рисуватъ. — Поставете рисункитѣ на чина и единъ по единъ разкажете, що сте нарисували? — Ученицитѣ обясняватъ рисункитѣ си. Гласно четене. Когато единъ ученикъ чете гласно четивото, останалитѣ ученици сж длъжни да следятъ и показватъ прочетеното. Ученикъ, щомъ забележи грѣшка, вдига ръка. Това активизира вниманието на ученицитѣ и ги проучва къмъ правилно и внимателно четене. Следъ изцѣлото прочитане на четивото, добре е, ако ученицитѣ се каратъ да намиратъ известни изречения и думи отъ сжщото четиво. Голѣмъ интересъ се възбужда, ако четенето става по роли съ нуждната интонация, сжщо и ако се драматизиратъ. Римованитѣ четива особено много интересуватъ децата.

Граматика. — Тукъ особено трѣбва да се засили словарния запасъ на ученицитѣ. Това може да стане чрезъ изказвани имена на предметъ по групи (покъщнина, дрехи, игри, плодове, животни, растения, птици — разбира се въ кръга на чената приказка); придаване известни действия къмъ нѣкои предмети; групиране на известни предмети по цвѣтъ, вкусъ и материалъ и придаване качества къмъ известни предмети.

Учителтъ показва червена ябълка и пита: „Що е това?“ Какъвъ е цвѣтъ ѝ? Кои други плодове иматъ сжщия цвѣтъ? и пр.

Особено внимание трѣбва да се обърне върху построяване на изречения съ дадени отъ учителя думи. Взематъ се разбъркани думи изъ нѣкое изречение на урока и се каратъ ученицитѣ правилно да ги построяватъ. Това може да стане и съ картончета, поставени въ плікове. Въ всѣки плікъ да има отдѣлни изречения отъ дадено четиво, предимно урока. Децата първомъ нареждатъ изреченията и следъ това свързватъ изреченията въ логическо цѣло. За съставяне свързанъ разказъ можемъ да си послужимъ и съ съставяне разказъ по нѣколко картинки изъ една цѣлостъ.

Гимнастика. — *Бой съ снѣжни топки на двора.* — Снѣгътъ е натрупалъ до колѣне. Децата като буенъ потокъ напиратъ на вратата

и искатъ да изкочатъ на двора. Отварямъ. — А, колко е хубавъ и дълбокъ снѣга! — казвамъ. — Иванчо, я претичай презъ двора и покажи дълбочината на снѣга! Вижете стѣпките му! Кой е виждалъ следи отъ животни? Ловецътъ какъ ги познава? Едни отъ васъ ще бждатъ вълци, а други ловци, да се погонимъ! Ще диримъ лова по стѣпките му.

Единъ отъ моитѣ палавци ме замѣря съ топка снѣгъ. Азъ му отговарямъ. Раздѣляме се на групи. Започва се война. Веселие и забава.

Когато децата се наситятъ на бой единъ съ други, почватъ да замѣрятъ известни цели. Голѣмо удоволствие прави на децата да унищожаватъ снѣжнитѣ глави по стоборитѣ. Звънецътъ бие. Всички припваме къмъ училището. Следующия часъ имаме устенъ изразъ. Темата е готова.

Устенъ изразъ. — Хареса ли ви нашата война на двора? Да я разкажемъ. Но така да я разкажемъ, че всѣкому да се хареса и поиска и той да се бие съ снѣгъ. Единъ ученикъ започва:

„Поглеждамъ презъ прозореца. Като пелеруди хвърчатъ снѣжинките. Нѣкои се лепятъ по стѣклата на прозореца. Като че ли ни викатъ навънъ. Натрупваме се на вратата. Учителътъ не ни пуща. Всички радостни изкочихме на двора. Почнахме да се гонимъ. Мнозина взеха да се търкалятъ по снѣга. Нѣкой захвърли снѣжна топка къмъ учителя. И той започна да хвърля снѣжни топки по насъ и да бѣга. Бърже се раздѣлихме на две групи и започнахме да се сражаваме. Дворътъ ека отъ нашитѣ гласове. Надвихме ние, които бѣхме срещу учителя. Хубаво е да се биемъ съ снѣгъ. Хубаво е да ходимъ и на училище.

Смѣтане. — Студено е. Презъ прозореца на учитилската стая гледамъ, какъ ученицитѣ бързатъ за училище. — Деца, сега ще смѣтаме съ снѣжни топки. — Изхождаме отъ сражението. — Сражението ще трае дълго, та ще ни трѣбватъ повечко снѣжни топки. Да ги натрупаме. Написвамъ на черната дѣска 20 точки. Децата ги броятъ. Следъ това, всѣко отъ децата си рисува на тетрадитѣ си по 20 снѣжни топки.

Сега започваме да хвърляме топките: $20 - 1 = 19$ и т. н. Ще хвърляме по две топки: $20 - 2 = 18$ и т. н.

Моделиране снѣженъ човѣкъ. — Съ пресенъ снѣгъ върви най-добре. Топките се търкалятъ, докато станатъ грамадни. Групово

изработваме снѣжния човѣкъ: — О, добъръ денъ, снѣжни човѣче! Какъ изработихме човѣка? — Голѣма топка за корема, по-малка за главата, два вжглени за очи, единъ дебелъ морковъ за носъ, едно дръвце за уста, едно гърне за шапка, една тояга въ ржката и снѣжниятъ човѣкъ е готовъ. Елате, елате да видите снѣжния човѣкъ!

Въ часъ нарисувахме снѣжния човѣкъ.

Спортъ. — Децата сж съ шейни. Разглеждаме една шейна и изброяваме нейнитѣ части. Говоримъ, какъ да се предпазваме при пързаянето. Правимъ и нѣколко проби. Защо предната частъ на шейната е извита напредъ? Защо дълги и низки шейни сж по-сигурни? Заучаваме стихотворението:

Бѣлъ и мекъ падна снѣгъ
и покри той поля и гори...
— Хайде, моя шейна злата,
като пиленце хвърката —
да се пуснемъ по снѣга —
времето му е сега...
Юженъ вѣтръръ ще да екне,
слънце продълтно ще пекне —
отъ снѣга и леда
не ще има ни следа.

Смѣтане. — Ние сме 20 деца, а 10 шейни. По колко деца на шейна ще се пързаятъ? Ей сега се спуснаха 5 шейни, колко деца сж на тѣхъ? Сега се спуснаха още 3 шейни, колко деца сж на тия три шейни? Всичко колко шейни се пързаятъ и колко деца? Защо? и пр. Нека да махнемъ една шейна, колко деца липсватъ? Две шейни се счупиха, колко деца не се пързаятъ? И пр.

Всѣко явление въ природата и живота се възприема отъ децата цѣлостно и при всѣко разпокъсване околната действителностъ на отдѣлни кжсове, наречени „учебни предмети“, обучението безъ никаква полза дроби детското внимание. При раздробено внимание отслабва силата на впечатленията и се понижава интересътъ.

Ат. Чешмеджиевъ,
училищен инспекторъ

Намиране половинката на числата урокъ по смѣтане въ II. отдѣление

Яснотата и здравината на познанията по смѣтане у ученицитѣ въ голѣма степенъ зависи отъ начина, по който сж давани различнитѣ знания. Има два основни пѣтя за даване на знание. Единѣтъ е, когато учителя дава едно или друго знание въ готова форма и ученицитѣ само се стараятъ да го запомнятъ, а другиятъ пѣтъ, когато ученицитѣ взематъ активно участие при изследването и откриването на знанията.

При първиятъ случай ученицитѣ не мислятъ самостоятелно, тѣ само възпроизвеждатъ въ ума си следъ учителя мислитѣ му, съ които е обяснилъ новиятъ материалъ разказно. При втория случай ученицитѣ наблюдавайки и изучвайки предвидения материалъ

въ опредѣлена система и последователность, действуватъ и разсждаватъ самостоятелно и извличатъ сами или съ помощта на учителя си заключения и правила, които се закрепватъ и затвърдяватъ въ паметта имъ, като установени и уяснени знания. За да постави така своята учебна работа, учителятъ трѣбва да умѣе да ръководи действията и мислитѣ на ученицитѣ си. Това ръководство се осществява обикновено по пѣтя на целесъобразно подобрани и последователно приложени операции съ нагледенъ материалъ и проведени при това беседи, направляющи действията и мислитѣ на ученицитѣ по този пѣтъ, по който ще направятъ своитѣ заключения и ще добиятъ знанията.

Знания, получени по този пѣтъ, сж свои за децата и затова напълно понятни и ясни.

Ще дадемъ единъ примѣренъ урокъ по смѣтане въ II отдѣление. Темата на урока е: *запознаване съ половинка.*

Нагледни помагала на учителя: 1. Четири кръга отъ цвѣтна хартия съ диаметръ 20 см. 2. Две ивици ленти книжни дълги 40 см. 3. Единъ морковъ. 4. Две чаши водни, отъ които едната съ вода.

Помагала на ученицитѣ: 1. Пликчета съ две цвѣтни книжни кръжчета и две книжни ленти. 2. Ножички. 3. Тетрадки, мастило, лепило. 4. Четки.

Планъ на урока: 1. Нагледно запознаване съ половинка 2. Получаване половинки отъ децата. 3. Написване и четене половинки. 4. Намиране половинки на числа.

* * *

— Децата, провѣрете имате ли всички ножички, пликчета съ материалитѣ и другитѣ нѣща, за които ви поръчахъ. Извадете отъ

пликетата лентитѣ и кржгчетата и ги сложете на чина! Сега внимавайте! Кажете ми какво има въ ржката ми?

— Въ ржката ви има единъ изрѣзанъ отъ хартия кржгъ.

— Гледайте, деца, какво ще направя кржга. (Сгъва го на две и разрѣзва на две половини).

— Прегънахте го презъ половината и го разрѣзахте на 2 части.

— Вземете едно кржгче отъ вашитѣ и го сгънете на две по срѣдата. По гънката го разрѣжете на две части. Оставете ножицитѣ и вземете въ ржцете си частитѣ! Сложете ги една върху друга и кажете какви сж тѣ.

— Частитѣ сж еднакви, равни.

— Значи, ние раздѣлихме кржгчетата на две частв — равни. Вземете въ дѣсната си ржка една часть и я покажете. Кажете сега, какъ ще наречемъ една такава часть? (Учит. държи половинъ кржгъ въ ржката си).

— Всѣка такава часть ние ще наречемъ половинка.

— А това какво е? (Показва цѣль кржгъ).

— Това е цѣль кржгъ. (Учит. окачва кржга).

— Колко половинки има цѣлиятъ кржгъ?

— Цѣлиятъ кржгъ има две половинки. (Учит. окачва една половинка на дѣската).

— Покажете на дѣската цѣлиятъ кржгъ и половинката! Покажете отъ всичкитѣ една половинка!

— Отворете тетрадитѣ си на нова страница. Пребройте 5 кутийки (квадратчета) отъ горе на долу и залепете едно кржгче черно! Въ дѣсно отъ него презъ 4 квадратчета залепете една половинка кржгче!

— Сега вземете книжнитѣ ленти и кажете какви сж.

— Книжнитѣ ленти сж равни.

— Една отъ тѣхъ прегънете разрѣжете и презъ половината!

Ученицитѣ изпълняватъ поржкката. Учит. взема голѣмата лента и извършва сжщото. Окачва една цѣла и половинъ лента съ карфици на дѣската.

— Какъ ще наречемъ всѣка отъ полученитѣ части?

— Всѣка часть ще наречемъ половинъ лента.

— Покажете на дѣската цѣлата окачена лента и половината!

Сега пребройте въ тетр. си 3 сандѣчета (кутийки, квадратчета) и залепете едната цѣла лента, а подъ нея — половинката, както съмъ ги окачилъ азъ на дѣската.

— Деца, ние се научихме да дѣлимъ книжнитѣ кржгчета и ленти на половинки, а сега ще ми кажете, какъ да раздѣлимъ морковтъ на половинки.

— Трѣбва да го разрѣжемъ,

— Нека единъ да покаже, какъ ще направи това.

— Трѣбва да го разрѣжемъ отдолу на горе.

— Разрѣжи го! Какъ ще наречемъ една такава часть?

— Това е половинка на морковтъ.

— Ами какъ ще раздѣлимъ водата въ чашата на половина?

— Трѣбва да отдѣлимъ половината въ другата чаша. (Единъ ученикъ извършва и този опитъ).

— Деца, какво правихте този час?

— Научихме се да дѣлимъ, да намираме половинката на кръга, лентата, моркова и водата.

— Спомнете си, чули ли сте нѣкога за половинка?

— Да, при купуване на млѣко, олио, гасъ и т. н.

— Сега, деца, ще се научимъ да си записваме половинка на дъската и въ тетрадките. Какво държа въ ржката си?

— Държите единъ кръгъ.

— А това какво е?

— Това е половинъ кръгъ.

— Гледайте, деца, азъ ще напиша на дъската половинка. За да получимъ половината кръга и на лентата, ние ги дѣлимъ на две равни части. (Написва чертичка). Числото 2 пишемъ подъ чертичката. Отъ тѣзи части сме взели една. (Учит. показва половината кръгъ). Това написваме надъ чертата. Подпишете своитѣ половинки на кръга и лентата така, както ще подпиша азъ моитѣ. (Учит. и ученицитѣ ги подписватъ). Сега си напишете въ тетрадките по смѣтане петъ половинки. Нека нѣколко деца да дойдатъ и на дъската да пишатъ!

— Кажете ми, деца, ако вземемъ половинка отъ кръга и при нея поставимъ още една половинка, какво ще се получи?

— Ще се получи отъ две половинки цѣлъ кръгъ.

— Ела, Еленке, и направи това на масата! (Еленка съединява дветѣ половинки).

— Петърчо ще съедини дветѣ половинки на моркова и ще получи цѣлъ морковъ.

— Деца, какво научихте този час?

— Научихме се да намираме половинката на предметитѣ.

— Какво трѣбва да направите, за да намѣрите половинката на нѣкой предметъ?

— Трѣбва да го раздѣлимъ на две равни части.

— Нека сега да видимъ дали можемъ да намѣримъ половинката и на числа. Слушайте да ви кажа една задача: На Иванча баща му далъ 8 лева и казалъ да даде половинката на сестричето си.

— Марийка да повтори задачата!

— Пенчо да каже какво знаемъ и кое не знаемъ!

— Колко е далъ Иванчо на сестричето си?

— На сестричето си е далъ половинката.

— Какъ ще намѣрите половинката на 8 лева?

— Като раздѣлимъ 8 лева на 2.

— Кажете ми, деца, колко ще получите?

— Като раздѣлимъ 8 на две равни части ще получимъ 4.

— Какъ ще провѣримъ? На масата има пари. Провѣрете!

— Кой ще каже получената смѣтка?

$\frac{1}{2}$ на $8 = 4$ или $8 : 2 = 4$.

— Раздѣлете ми 16 лева на две деца! Ами 10 лева на 2 деца? Ами 20 на две деца?

— Намѣрете ми, деца, половинката на 14 и запишете смѣтката!

Половинката на едно число е 12, колко ли е цѣлото число?

— Напишете и тази смѣтка!

— Достатъчно, деца, за утре искамъ всѣки отъ васъ да си на-
мисли по 5 задачи съ намиране половинкитѣ и да ги смѣтне. Смѣт-
китѣ ще си напишете въ тетрадкитѣ.

Ще си раздѣлите 4 кржгчета отъ цвѣтнитѣ, които си изрѣзвахме
вчера, на половинки и ще ги налепите въ мозайка заедно съ цѣли
кржгчета въ тетрадкитѣ си!

Христо Георгиевъ,
гр. Дупница

Левски.

Отдѣление IV.

Деца, човѣкътъ, който

„Седемъ години се скитѣ безъ сънъ, безъ покой,
подъ вънкашность чужда и подъ име. ново,
съсь сърдце безстрашно, на всичко готово...“

човѣкътъ, който заради свободата ни полумъртавъ увисна на вжжето,
сжщиятъ той въ тази минута ви протѣга ржка за искрено и вѣрно
приятелство... Протѣгате ли нему и вие вашата? Покажете какъ! Но
знаете ли вие кому именно я протѣгате? Да, на *Вас. Ив. Левски*. Та
кой ли отъ васъ би се отказалъ отъ приятелство съ такъвъ човѣкъ?
Добре, та възможно ли е да завържемъ приятелство съ отдавна за-
гиналия Левски? Ами ако историята ни докаже, че неговото приятел-
ство къмъ насъ е било възможно дори и тогава, когато не сме били
още и родени! И съ какво ще се помжчи да ни убеди въ това? Това
може да се направи само съ описание на неговия животъ, съ неговитѣ
незабравими дѣла. И точно заради това скжпо приятелство ще трѣбва
да чуемъ нѣщо повече за този му животъ, за тѣзи негови дѣла. Нека
тогава да побързае, нека го потърсимъ и намѣримъ, нека му се по-
радваме, па нека и той да ни обикне.... Нека дори духътъ му бжде
тукъ, нека той да следи какво ще върши учителътъ и какво трѣбва
да вършатъ ония, които е потрѣбно да го слушатъ! Предугаждамъ
азъ, че по-рано отъ мене искате да разкажете по нѣщо за неговия
животъ. Толкозъ по-добре! Ти, Фанке! Ти, Бойчо!....

Деца, сега пѣкъ азъ ще заговора и то съ езика на тѣй много-
бройнитѣ му дѣла. Разказътъ на учителя ще бжде върху следното:

1) Родители, родно мѣсто, учене, ржкополагане, разкалугерване.
2) Учителствуване въ Карлово, Войнягово, Ени-къой, отиване въ
Букурещъ.

3) Вънкашность на Левски (споредъ Ботевъ, Вазовъ и Панайотъ
Хитовъ).

4) Прѣкора му „Левски“ въ Бѣлградъ.

5) Левски знаменосецъ на Хитовъ и срещата съ майка му въ
Сопот. женски манастиръ.

6) Левски въ Сопотското училище и предъ окол. управление.

7) Левски въ Кюстендилъ, Скопие, Дупница, Рил. манастиръ,
Самоковъ.

- 8) Левски въ Пазарджикъ.
- 9) Левски рибаръ-сергиджия.
- 10) Левски при бръснаря въ София.
- 11) Левски между софийскитѣ шопи.
- 12) Левски на пашовата трапеза въ София.
- 13) Левски избавителъ на майка и дъщеря.
- 24) Левски училищенъ ревизоръ въ Хасково.
- 15) Левски решетаръ.
- 16) Левски косачъ.
- 17) Сакото на Левски въ ржцетѣ на потерата.
- 18) Майката на Левски, спусната заради него съ вжже въ бунаръ.
- 19) Левски търсятъ и подъ снопитѣ.
- 20) Левски спжтникъ на потерата изъ пжтя Карлово—Пловдивъ.
- 21) Левски търси лѣкаръ за „болката“ си.
- 22) Левски овчаръ и „годеникъ“
- 23) Дим. Общи обира хазната въ Орханійско.
- 24) Предателство, сждъ, обесване и др.

При казаното до сега ще прибавите у дома си и онова, което е дадено въ учебника ви.

(На съответнитѣ мѣста да си послужимъ съ известнитѣ картини и снимки!).

Последенъ часъ

Деца, за много отъ дѣлата на Левски приказвахме, а за още колко такива има да се приказва....! Но ако ние спремъ до тукъ, това не значи, че на последния този часъ ще стоимъ съ скръстени ржце.

Ето, че съ погледа си виждамъ върха на нѣщо поникнало въ сърдцата ви.... И дори предполагамъ, че това ще да е цвѣтето на търсеното отъ Левски приятелство. Дали не съмъ се излъгалъ? Смѣтате ли за необходими по-нататъшнитѣ ви грижи за неговото порастване и отглеждане? Да, тъкмо заради това „цвѣтето“ ще трѣбва още сега да хване по-дълбоко своя коренъ, а вие разбирате, какво ще рече това, нали? Какво?

а) На Вас. Ивановъ, дякона Игнатий, билъ даденъ прѣкора „Левски“, но дали го наистина той заслужавалъ? Какво „левско“ намирате вие въ него? Още? Още? Още? А на коесвето дѣло той се билъ посветилъ да служи по „левски“ съ всичкитѣ свои сили? (Дѣлото на освобождението, дѣлото на революцията). Много лесно ли е било да служи на такова едно дѣло? Защо? Защо тогава на опасноститѣ Левски е гледалъ съ презрение и насмѣшка? И още? (Лесно се измѣквалъ отъ тѣхъ). За съжаление, деца, само срещу коя опасностъ е останалъ безсиленъ? (Предателството). И то предателство, извършено отъ Божи служителъ? Ами, ако то е извършено и отъ нѣкой другъ?

б) Кой отъ двамата е предпочиталъ смъртъта предъ живота позоренъ? А кой пжкъ — обратното? И поради предателството за пари само Левски ли е трѣбвало да пострада? Още кои други? Още? Още? Или съ две думи казано — цѣлото освободително дѣло. А това нѣщо малко ли е? Навѣрно вие се вече досѣтихте, че и въ Свещената история става дума за такова предателство.... Да, това на Юда Искари-

отски. Какъ си спомня народътъ и потомството му за своитѣ герои — борци? Съ кои думи Ботевъ е възпѣлъ тѣхното самопожертвуване? — „Тозъ, който падне въ бой за свобода, той не умира...!“ Но, какъ ще трѣбва да разбираме това? Кажете си правичката, какво чувство заговаря и въ насъ, когато си спомнимъ за предателитѣ-юди? Желаете ли за себе си такава народна отплата? Защо? Но, деца, колкото е тя непоносима, тежка, толкова отъ друга страна е и несправедлива. Защо? Бихте ли я пожелали за себе си, питамъ всички ви още единъ пжтъ.

в) Деца, по думитѣ на единъ български поетъ, дѣлото на революцията било и сладко, и опасно. Длъжни ли сме да го повѣрваме? Защо? Могълъ ли е народътъ ни да дочака свободата и независимостта си безъ да се е излагалъ на опасности, безъ да е давалъ мило за драго въ работа, пари, здраве и животъ? Посочете набърже примѣри за дадени жертви въ борбитѣ ни за духовно освобождение! А и въ бждешитѣ ни борби за по-добъръ животъ на Родината ни ще трѣбва ли безъ друго да се минава презъ този трънливъ пжтъ? Защо? Нима само съ борби и жертви непременно ще трѣбва да се отхвърля всѣки робски яремъ? Защо? Да, това е една историческа истина, нека я повторимъ всички! — Свобода и независимостъ даромъ не се получаватъ. Богъ дава, но въ кошара не вкарва.

г) Вѣрвалъ ли е Левски въ успѣха на толкозъ трудната си задача, па макаръ даже и следъ неговата смъртъ? А заедно съ него и цѣлиятъ ли български народъ? Па може ли да не бжде така, щомъ съ такава готовностъ сж вървели изъ трудния пжтъ все напредъ и напредъ? Кому отъ всички най-много животътъ е висѣлъ всѣка минута на косъмъ? Па що ли му е трѣбвало да се захваща съ работа, при която смъртъта го е дебнѣла всѣки часъ, всѣка минута? Да повторимъ и това всички! — Цѣлиятъ си животъ е обрѣкълъ въ служба на своя поробенъ народъ.

д) Съ кои врагове непрекъснато и съ увѣреностъ е водилъ той упорната и славна борба? Защо срещу еднитѣ и защо срещу другитѣ? А тѣ въ лицето на безстрашния Левски какво сж виждали? Врагъ. Но, деца, какъвъ е билъ неговиятъ революционенъ планъ за извеждане дѣлото до щастливъ край? Да приемемъ ли заедно съ него, че въ борбата за животъ и смъртъ трѣбвало е да се иматъ на рѣка сдруженитѣ сили на всички поробени? И то защо? Не напразно сжщата тази мисль е изразена въ надписа на паритѣ ни, кждето е писано.... Прочетете го! Сега вече можемъ ли съ открито чело да препоръчаме сжщото за отдѣлни държави и народи срещу общия имъ врагъ? Ами ако ни попитатъ „защо“? Защото въ единението ставаме по-силни и непобедими.

е) Деца, помислете си за моментъ, че любимия на всички ни Левски отъ онзи день е възкръсналъ и е между насъ — живитѣ.... Щѣше ли той много да се зарадва отъ свободата на цѣлокупното българско племе? Защо ли? Още? Още? И поради това, коя щѣше да бжде първата му грижа? Какъ? Нима и сега той нѣмаше да се „вразуми“, за да си поживѣе охолничко и безгрижно? Ще се излѣже ли, ако допустнемъ, че всичко, което е вършилъ и ще върши, е заради нѣкаква награда? И то защо? Но има една-две награди, които съ

готовност и усмивка би приелъ отъ всички насъ.... Посочете ги! (Съ благородностъ да си спомняме за него). А и още по-важната? (На думи и дѣла да следваме неговия примѣръ, т. е. да се жертвуваме за благото на Родината ни).

Деца, ако наистина занаяпредъ ние все тъй мислимъ и дествуваме, бждете увѣрени, че приятелството ни съ него ще крепне и заяква и че неговиятъ примѣръ ще ни служи всѣкога като оржие и свѣтлина срещу робството и тиранията!

* * *

Въ този обемъ урокътъ е взетъ за 4 учеб. часа.

Д. Цонковъ — София

Бързо умножаване (1 класъ)

И при действието умножение има случаи, при които ученицитѣ съ ловкостъ и лекостъ може да манипулиратъ твърде бърже. И таа бързота ги радва и импулсира къмъ все по-голѣма дейностъ. Такива сж операциитѣ отъ умножаване числото 99 на числа, образувани само отъ единици (2×99 , 5×99 , 9×99 и т. н.), както и умножаване числата, състоящи се отъ стотици плусъ 99 единици (199, 299, 399, 499 . . . 999), а сжщо така умножаване на по-голѣми числа, състоящи се отъ хиляди плусъ 999 единици.

Ако зададете, напримѣръ, въпросъ на нѣкой ученикъ, а даже и на който и да е възрастенъ човѣкъ, да ви умножи 8×99 , той ще почне да пресмѣта по правилото 8×90 и 8×9 , и докато ги умножи и събере, ще сбърка нѣколко пжти и пакъ нѣма да ви даде точенъ отговоръ. А още по-малко ще очаквате такъвъ отъ по-сложнитѣ операции, каквито сж напр.: 7×299 , 9×999 , 5×499 и т. н.

А да видите, каква радостъ ще засияе отъ лицето на вашия ученикъ, когато само съ нѣколко кратки напжтвания му покажете пжтя за лесното и бързо практическо пресмѣтане. И като му дадете това, той съ радостъ ще ви моли да му задавате за пресмѣтане тия по-мжчни и по-сложни примѣри. Ще се радва той, ще се радвате и вие. Ще радва той и родителитѣ си и близкитѣ си, като почне да става и на тѣхъ учителъ по сжщитѣ въпроси.

Какъ се решаватъ тѣзи на пръвъ погледъ страшни и трудни операции? — Много лесно. — Ето цѣлата философия на обработката имъ.

а) Какъ ще пресмѣтнемъ, напр., $8 \times 99 = ?$ — Имаме на 8 мѣста по 99 единици. Вмѣсто да умножаваме на 8 мѣста по 99, ще умножимъ на 8 мѣста по 100. Получава се $8 \times 100 = 800$. И понеже сме взели на 8 мѣста по 1 единица повече, т. е. 8 единици повече, за да получатъ вѣренъ резултатъ, тия 8 единици въ повече ги изваждаме отъ числото 800. Получавате: $800 - 8 = 792$. Нагледно тази операция се написва така:

$$\begin{array}{r} 8 \times 99 = \\ 8 \times 100 = 800 \\ 800 - 8 = 792 \end{array}$$

Задайте следъ това на ученицитѣ други подобни операции и ги оставете сами да ги разрешатъ, разрешаватъ ги съвсемъ спокойно и много бърже. Примѣри:

$$\begin{array}{r} 6 \times 99 = \\ 6 \times 100 = 600 \\ 600 - 6 = 594 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 9 \times 99 = \\ 9 \times 100 = 900 \\ 900 - 9 = 891 \end{array}$$

Изваждате най-после правилото: Когато умножаваме числото 99 на едноцифрено число, умножаваме съ едноцифреното число числото 100 и отъ полученото число изваждаме едноцифреното число, съ което сме умножавали.

Тази материя ще дадете на ученици, които работятъ съ числата до 1,000, т. е. на ученици въ III отдѣление. На по-горната възраст, въ IV отдѣление и класоветѣ, ще разширите кръга на бързото смѣтане съ числото 99, като го умножавате и съ двуцифрени числа (12×99 , 18×99 , 25×99 , 32×99 , 40×99 и т. н. . . .) И това е съвсемъ лесно. Правилото се запазва напълно. Въмѣсто на 99, умножаваме на 100, а отъ полученото изваждаме числото, съ което умножаваме. Примѣри:

$$\begin{array}{r} 25 \times 99 = \\ 25 \times 100 = 2500 \\ 2500 - 25 = 2475 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 48 \times 99 = \\ 48 \times 100 = 4800 \\ 4800 - 48 = 4752 \end{array}$$

Съ същата леснина и ловкостъ ще умножаватъ ученицитѣ и операции, при които къмъ числото 99 има и стотици. Тукъ ще застъпимъ само случантѣ отъ умножаване казанитѣ числа съ едноцифрени числа (3×199 , 4×399 , 5×699 , 8×799 , 9×999 и т. н.).

Смѣтатъ се по следния начинъ:

$$\begin{array}{r} 5 \times 699 = \\ 5 \times 700 = 3500 \\ 3500 - 5 = 3495 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 9 \times 899 = \\ 9 \times 900 = 8100 \\ 8100 - 9 = 8091 \end{array}$$

Настъпваме най-после въ най-обширната областъ, въ тая при която главна цель играе *хиллядата*. За основа на тия операции служи числото 999. И него ще умножаваме първо съ едноцифрени числа и после съ двуцифрени. Примѣри: 3×999 , 6×999 , 7×999 , 8×999 , 9×999 , 12×999 , 24×999 , 58×999 и т. н.

И при тия случаи правилото се запазва напълно. Умножаваме числото 999 съ едноцифрени или двуцифрени множители и отъ полученото число изваждаме множителя, т. е. числото, което сме умножавали. Ето примѣри:

$$\begin{array}{r} 8 \times 999 = \\ 8 \times 1000 = 8000 \\ 8000 - 8 = 7992 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 15 \times 999 = \\ 15 \times 1000 = 15000 \\ 15000 - 15 = 14985 \end{array}$$

Най-после идватъ още по-сложни операции: умножаване на числа, които иматъ хилляди и 999 единици (2×3999 , 5×4999 , 6×8999 ,

9×9999... и т. н.). При тия операции ще вземемъ сжщо само случантъ съ едноцифренъ множителъ. Примѣри:

$$\begin{array}{r} 5 \times 4999 = \\ 5 \times 5000 = 25000 \\ 25000 - 5 = 24995 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 9 \times 8900 = \\ 9 \times 9000 = 81000 \\ 81000 - 9 = 80991 \end{array}$$

Тия аритметически операции на пръвъ погледъ и по външенъ изразъ сж страшни, въ сжщностъ обаче сж прости и лесни. Открие ли се разковничето за тѣхното разрешаване, тѣ ставатъ най-обикновени и най-лесно разрешими. А децата се радватъ най-много, когато се увѣрятъ, че и тѣ могатъ да разрешаватъ трудни въпроси.

Горнитѣ и тѣмъ подобни примѣри учительтъ може да задава постепенно, по малко въ известни промежутъци отъ време, между уроцитѣ, въ видъ на игра и развлѣчение. Съ подобни придатъци учительтъ ще освежи обучението и ободри ученицитѣ си.

Мет. Н. Мариновъ — София

Драматиченъ опитъ по христоматия.

Логико-художествения анализъ на четивото „Старитѣ хора“ — народна приказка, завършихме въ два учебни часа. Ученицитѣ сами пожелаха да сценираме приказката още въ класъ. Като резултатъ на сценировката, която мина при повишено настроение и колективно участие, въ часъ по писмени упражнения зададохъ на ученицитѣ да драматизиратъ приказката. Получиха се добри резултати. Болшинството отъ ученицитѣ успѣшно се справиха съ поставената имъ задавка. Съжалявамъ, че мѣстото не ми позволява да посоча повечко ученически работи. Давамъ само една — на ученичката Надежда Георгиева, уч. II класъ — XVI основно училище.

Старитѣ хора.

Пиеска въ три картини.

Действащи лица:

1. Царицата.
2. Царьтъ.
3. Синьтъ на стареца.
4. Царскиятъ глашатай.
5. Старецьтъ.
6. Боляритѣ.

Действието става въ старо време.

I. Картина.

Голѣма зала, постлана съ килими, които водятъ до блѣстящъ тронъ отъ чисто злато и диаманти. На трона седи царьтъ. Загърнатъ е съ пурпурна мантия, обшита съ бисери и сърма. Въ дѣсната си ръка държи златенъ жезълъ. До него подъ балдахинъ седи царицата и държи красиво вѣтрило. Бѣла копринена рокля обвива тѣлото ѝ. Блестятъ корони на главитѣ на царя и царицата. Тѣ сж замислени. Около трона, наведени, стоятъ боляри.

Царицата: Нима като се е свършило житото, да не потърсимъ отнѣкъде и да оставимъ народа да умре отъ гладъ?

Царьтъ (става отъ трона): Вѣрни боляри, винаги до сега сте изпълнявали моитѣ заповѣди. Вѣрвамъ, че и този пѣтъ не ще ми откажете.

Боляритѣ (правятъ поклонъ и въ единъ гласъ): Съ най-голѣмо удоволствие, царю честити!

Царьтъ: Искамъ да ми намѣрите жито за семе. Давамъ ви една седмица срокъ. Не намѣрите ли, ще ви погубя до единъ!

Царьтъ и царицата ставатъ отъ трона.

Завеса.

II. картина.

Добре наредена стая. Въ срѣдата маса съ бѣла покривка. На масата свещници, поставени въ красиви блюда. На едно канапе седи младиятъ боляринъ съ баща си — старецъ, съ бѣла дълга брада. И двамата мълчатъ. Задъ сцената се чува да бие барабанъ. Влиза царскиятъ глашатай, който прочита следната заповѣдъ:

„Негово Величество, царьтъ, издава последна заповѣдъ да се убиятъ всички стари хора. Неизпълнителитѣ заповѣдъта ще се накажатъ съ смъртъ.“

Глашатаятъ излиза.

Старецътъ: Защо мълчишъ, синко? Да не си боленъ.

Боляринътъ: Ехъ, татко, минаха се толкова дни, азъ още не съмъ изпълнилъ царската заповѣдъ. А той знае, че съмъ те убилъ. Азъ нѣма да те убия.

Старецътъ: Да не си прегръшилъ предъ царя, чедо?

Боляринътъ: Не, татко. Житото се е свършило изъ цѣлото царство. Царьтъ ни даде една седмица срокъ. Днесъ е последниятъ день.

Старецътъ (прихва да се смѣе): Е, това ли е всичко, синко? Кажи на царя, че жито може да намѣрите въ мравуняцитѣ.

Боляринътъ (цѣлува ръка на баща си): Благодаря ти, татко! (Излиза).

Завеса.

III. Картина.

Царската зала. Царьтъ, царицата и боляритѣ. Отсъствува само младиятъ боляринъ. Всички боляри сж съ вързани ръце.

Въ залата е тихо.

Царьтъ (става отъ трона и говори високо): Значи, най-младиятъ боляринъ е избѣгалъ?!

Царицата: Той сигурно нѣма да дойде.

Царьтъ (сърдитъ): Отрѣжете главитѣ на тѣзи! (сочи боляритѣ).

Двама тѣлохранители облѣчени въ червени дрехи, измъкватъ сабли и подкарватъ напредъ боляритѣ.

Въ това време влиза младиятъ боляринъ. Спира задъханъ.

Боляринътъ (извиква). Стой, не погубвай боляритѣ си, царю честити! Азъ научихъ отъ гдѣ да намѣримъ жито за семе.

Царьтъ: Добре, кажи!

Боляринътъ: Въ мравуняцитѣ, царю честити!

Царьтъ: Ще ми кажешъ право, кой ти каза това?

Боляринътъ: Не смѣя, царю честити, ще ме погубишъ.

Царьтъ: Обещавамъ, че нищо не ще ти сторя.

Боляринътъ: Баща ми каза това, царю честити! Не убихъ баща си, защото много го обичамъ . . .

Царьтъ (къмъ тѣлохранителитѣ). Отвържете имъ ржцетѣ! (Къмъ боляритѣ). Отъ днесъ нататкъ заповѣдвамъ да не се убиватъ старитѣ хора. А пъкъ тебъ (къмъ младия боляринъ) те назначавамъ за пръвъ помощникъ.

Царьтъ и царицата сѣдатъ на трона, а боляритѣ се здрависватъ съ новия помощникъ.

Завеса.

Въ следващия частъ по писм. упражнения четатъ се въ класъ работитѣ на ученицитѣ. Прави се критика откъмъ стилъ и съдържание. Изтъква се и хубавото, и несполучливото, като, разбира се, се щади достойнството на учениковата личностъ. Най-хубавитѣ работи се събиратъ въ специална папка и може да се използватъ за ученически вестникъ и пр.

Молитвата на българина¹⁾

risentito

Музика: Ник. Хараламбиевъ

Бъл-га-ринъ съмъ, о-би-чамъ Бъл-га-ри-я и презъ цѣ-ли-

я си жи-вотъ ще ра-бо-тя за сво-бо-да-та

¹⁾ Тази молитва се пѣе всѣки день преди започване учение.

и о- бе- ди- не- ни- е- то на мо- я на- родъ

Бо- же, по- мог- ни ми.

Молитва*)

Умѣрено

В. П. Нешевъ

1. Бо- же ми- ли, отъ не- бе- то кро- тѣкъ ан- гелъ из- пра- ти,

да о- чи- сти менъ сѣрд- це- то отъ зли ми- сли, те- го- ти!

2. Свѣтъль миръ на менъ въ душаа	3. Боже милчѣкъ, бжди ми
Ти навѣки възцари —	Ти опора и покровъ —
и живота на земята	не оставяй безъ утѣха
лекъ на мене направи! } 2	моя тихъ и молящъ зовъ!

Г. Костакевъ

Коледарска пѣсенъ

Умѣрено

Муз.: Кир. Н. Пантилевъ

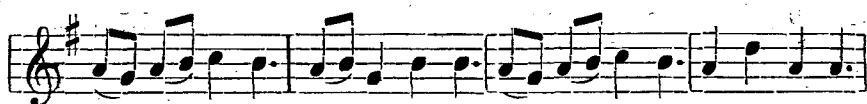

Те- бе пѣ- емъ, ста- не- ни- не, те- бе пѣ- емъ, го- спо- ди- не,

мно- го здра- ве Богъ ти пра- ти, и- мотъ, живо- ть, домъ, па- ла- ти.

*) За християнизирание младежта — 4. декемврий.

Кол-ко здра-вецъ по го-ра-та, кол-ко звез-ди по не-бе-то,

тол-козъ здра-ве у па-ла-ти, жи-вотъ, по-читъ, дни бла-га-ти.

Текстъ: П. Р. Славейковъ.

Предъ Нова година

Умѣрено

В. П. Нешевъ

1. Ста-ра-та го-ди-на вечъ за пжтъ се ка-ни. Мно-го се из-

ми-на, мѣ-нич-ко о-ста-на, мѣ-нич-ко о-ста-на.

2. Чакамъ съ радостъ тайна
Новата година.
Що ли тя, незнайна,
ще предскаже въ млина? } 2

4. Ще сурвакамъ редомъ:
мама, баба, татка,
вуйна, вуйча, дѣда, } 2
чича, леля, Радка. }

3. Искамъ азъ файтонче,
топка, шапка, конче;
а за кака Милка — } 2
кукла и престилка. }

5. Кой съ каквото може,
все ще ме дарява,
дай ми само, Боже, } 2
сурваки и... здраве! }

Е. Багряна

Рождество Христово

Умѣрено

В. П. Нешевъ

1. Тър-же-стве-но би-ятъ кам-ба-ни, че свѣ-тълъ

празд-никъ е днесъ, — и вредъ по зе-мя-та раз-на-сятъ тази

слад-ка ра-дост-на вестъ: Хри-стосъ се ро-

ди! Хри-стосъ се ро-ди!

2. Приглася отъ свода небесенъ
невидимъ ангелски хоръ
и нѣжната ангелска пѣсень
звъни въ широкий просторъ:
Христосъ се роди! (2)

3. Ликуватъ чадата Христови
надлъжъ и ширъ по свѣтътъ, —
и съ радостъ велика въ душитъ
смирено, тихо мълвятъ:
Христосъ се роди! (2)

Г. Костакевъ

Горнитѣ пѣсни сж написани специално за антология „Педагог практика“

V. ИЗЪ УЧИЛИЩЕТО И ЖИВОТА

Александъръ Земни — София

Учительтъ въ балканскитѣ селца-колиби

Голѣми и хубави сж българскитѣ планини! — Наметнати сж съ тучни поляни, опасани съ китни гори, короновани съ величествени върхове, изрѣзани съ живописни долове и проломи! На всѣки връхъ — прохлада, въ всѣкоя долчичка — поточе, подъ всѣка скала — едно скрито подземно богатство! И задъ всѣкоя рѣтина — по едно селце-колиби, като свито въ усойнитѣ планински пазви гнѣздо на волни и горди души. . .

Тѣзи наши дивни балкани, които вѣкове наредъ сж пазили и хранили българщината, и днесъ приютяватъ въ недрата си и хранятъ пакъ, макаръ и скромно, макаръ и много бедно, хиляди и хиляди българи.

Далеч от шумния живот на голъмитъ полски селища, мили, скромни и тихи сж тѣзи планински селцѣ, а тихи, кротки и умни сж и тѣхнитъ обитатели, съ гордѣ и предприемчивъ духъ. И колкото по-суровъ е тѣхниятъ животъ, толкова по-твърди и по-настойчиви сж тѣ въ коравата борба за хлѣбъ. И не само за хлѣбъ, но и за култура! Виждайки се изостанали назадъ, напръгатъ тѣ умъ и мисци, издигатъ се надъ своята беднота, даватъ мило зѣ драго, гонятъ, достигатъ, творятъ културнитъ блага!

И сж мили и внимателни къмъ всѣки сърдеченъ отзивъ за тѣхнитъ усилия, съ голъма радость, съ небивало уважение поематъ тѣ всѣка протегната имъ за помощъ ржка. А тази протегната имъ за помощъ ржка е едва ли не само на тѣхния учителъ, дошелъ имъ незнайно отде, отключилъ предъ жадния имъ за наука погледъ вълшебното видение на знанието. . .

Посрещатъ го тѣ съ радость, окръжаватъ го съ внимание и уважение, но му принасятъ въ даръ само своята беднота и чакатъ отъ него всичко, искатъ отъ него всичко!

Постои учителътъ день-два въ недоумение, почуди се, потюхка се, на събере сили, надвие своето разочарование и се запретне на работа. . . Тиха, скромна, къртовска работа, която въ година-две дава своитъ плодове. . .

Събрани първомъ въ нѣкоя одая, селянитъ слушатъ въдохновеното слово на учителя: тежъкъ мракъ пада отъ душитъ имъ, очитъ имъ се отключватъ за нова свѣтилина, задрѣмалитъ имъ воли се събуждатъ за ново усилие, пламва въ сърдцата имъ желание за новъ възходъ.

И ето — не чакатъ тѣ вече помощъ горе . . . Грабватъ кирки и лостове, напѣватъ яки мисци, разбиватъ кжсъ по кжсъ скалитъ, мъкнатъ надолу дърво и камъкъ — рѣдѣтъ строителенъ материалъ. Запрегнатъ после кола, на трѣгнатъ по дългитъ, стрѣмни, змиевидни пѣтеки отъ кжща въ кжща, събератъ даръ въ натура, обѣрнатъ го въ пари, дадатъ безвъзмездно своя трудъ и . . . ето — посрѣдъ малкитъ планински кжщици, покрити съ сиви плочи, току вижъ, издигнало се съ циглено-червения си покривъ, съ бѣлитъ си стени и кокетната си фигура ново училище! А не следъ много, основава се и читалище, създава се библиотека, образува се театръ . . . Сложени сж, значи, релситъ на единъ пѣтъ къмъ новъ възходъ на селцето, пѣтъ къмъ завоюване културата, дошло е ново време, събудилъ се е новъ духъ, изгрѣло е ново слѣнце за нашитъ планинци. Предъ очитъ имъ сж се открили нови хоризонти, въ сърдцата имъ е затрепѣла нова надежда за по-сигурно тѣржество надъ несгодитъ имъ въ живота, въ мисцитъ имъ се разгъватъ нови сили за по-упорита борба за животъ!

Това е дълото на скромния нашъ планински учителъ!

А колцина сж го разбрали? Колцина сж оценили неговитъ огромни усилия? Колцина отъ по-голѣмитъ фактори сж протегнали братска ржка да му помогнатъ? Колцина сж добили представа за лишенията, срѣдъ които е билъ той поставенъ да работи?

Далечъ отъ културнитъ и стопански центрове, лишенъ отъ връзки съ колеги отъ другитъ селца, пръснати далече едно отъ друго задъ върхове и чукари, почти единъ-единственъ образванъ чоткъ въ селото, учителтъ е принуденъ да сподѣля бедото жилище и черния хлѣбъ на своитъ селяни. Да отиде на учителска конференция или за заплата до нѣкой сръдщищенъ пунктъ, да си достави сръдства за прехрана, — той върви съ километри далече отъ селото си. И пакъ самъ, и въчно самъ, и винаги на работъ сръдъ коравата балканска цѣлина! . .

И ако не можемъ да му помогнемъ съ нѣщо, нека поне да му отдадемъ нашето съчувствие, да го насърдимъ, да го по-здравимъ!

Учителю, не губи куражъ! Ще дойдатъ по-добри дни и за тебе. Дълото ти е велико и търпението ти голямо.

Помогни си самъ, за да ти помогнатъ и другитъ!

Коста Финджиковъ,
Ихтиманъ.

Професионално съзнание.

На мнозина, които не сж съгласни да се бичуватъ нѣкои наши недъзи и слаби страни, не ще имъ харесатъ настоящитъ редове и може-би ще вдигнатъ малко шумъ. Азъ съмъ привърженикъ на това, че съ изнасянето на показъ и съ критиката ще постигнемъ много повече полза и съвършенство, отколкото ако премълчаваме и само се хвалимъ въ нашитъ списания. Защото, тамъ където има критика, има пробуждане, опомняне и стремежъ къмъ напредъкъ и прогресъ. Отъ друга пкъ страна, истината не бива да се премълчава и скрива. А напротивъ, колкото и горчива да бже, тя трѣбва да се изнесе на показъ, да се търсятъ причинитъ ѝ, да се разсждава по нея, за да може да стигне до така необходимото по-високо професионално съзнание на едно максимално число индивиди отъ нашата сръда.

Днешното ни окаяно материално положение, което вече ни души, и оная все повече растяща доза на подигравки и незачитане отъ страна на другитъ се дължи, ако не изключително, то поне въ една по-голяма частъ на самитъ насъ. Отъ нашето държане, мекушавостъ, податливостъ и липса на достатъчно професионално съзнание сме до-стигнали до това положение. Вѣрно е, че учителството работи съ идеализмъ и себеотрицание въ полето на просвѣтата. Но днешното му материално състояние вече рѣже страхотно неговитъ духовни интереси и крилетъ му, като културно-просвѣтенъ труженикъ. Всички просто недоумяваме, какъ е можало да се стигне до това плачевно състояние, да сме материално по-назадъ даже отъ горскитъ стражари. Това се дължи на обстоятелството, че всѣкога сме мислили за други, не сме работили задружно и не сме посещавали масово урежданитъ професионални събрания, които трѣбва да станатъ истински ковачници на нашето бждеще.

Имахъ възможността да говоря съ много колеги отъ различнитъ крайща на нашата страна. Положението навсѣкжде е еднакво и то

е, което страшно тормози онѣзи, които сж предадени на разуменъ професионаленъ животъ. Една голѣма частъ отъ учителството още не е достатъчно проникната отъ мисълта, че само професионално осъзналитѣ се могат да бждатъ силни, да предявяватъ искания и постигатъ резултати. Още не могат да разбератъ, че учителскиятъ дългъ ги зове да работятъ мощно, за да реализиратъ частъ по-скоро справдливитѣ си искания.

Поводъ за тѣзи ми мисли даватъ свикванитѣ учителски събрания. Дневниятъ редъ имъ е билъ всѣкога важенъ и отъ жизнено значение. Обаче тѣ се посещаватъ само отъ около 50—60 души при 200—300 учители отъ цѣла учебна околия. Това говори красноречиво за слабо проявенъ интересъ къмъ своята сждба и за неразбиране начина за подобрене хала на учителството. Съвсемъ другояче стои въпросътъ, когато се получи покана отъ инспекцията. Тогава почти всички се запжтватъ за центъра на конференцията. Това показва, че само страхътъ ги заставя да бждатъ редовни. Та нима все по този начинъ ще бждемъ посетители на нашитѣ културно-професионални събрания?

Колко лошо звучи, когато се прочете поканата за събрание и нѣкой отъ учителитѣ каже: „Е, не е задължително, нѣма да ходя“. А това, че тамъ ще се говори за учебното дѣло, за стабилитета, за материалното положение, че даже когато на поканитѣ нѣма да има „присжтствието“ на всички е задължително“, защото съзнаватъ, че тѣхното присжтствие е необходимо. Каква сплотена маса ще представлява тогава учителството и съ каква голѣма твърдостъ ще отстоява позицитѣ си! Колко много мисли ще се изкажатъ и какви здрави и мощни решения ще се взематъ! Тогава нашата сждба, вѣрвайте, ще бжде съвсемъ друга!

Много колеги се оправдаватъ, че се пилѣятъ срѣдства. Това е вѣрно, но се налагатъ жертви, за да се постигне и извоюва нашето искане. Колко пѣкъ е жално, че даже много учители, въ чийто селища ставатъ събранията, не ги посещаватъ. Или и тѣ сж икономически възпрепятствувани?

Хвала пѣкъ на онѣзи живоинтересуващи се учители отъ професионаленъ животъ, които минаватъ десетки километри презъ планини и долини, за да посетятъ професионалнитѣ си събрания и изпълнятъ достойно своятъ дългъ.

Впрочемъ, да работимъ съ най-голѣмъ стоицизмъ между нашата срѣда за високо професионално съзнание! Нито единъ учителъ да не остане чуждъ на дѣлото, за което трѣбва да координираме усилията си, за да се радваме на по-добри дни и успѣхи и да се похвалимъ съ високо професионално съзнание.

П. Д. Тимневски,
срѣдищенъ директоръ

Пенсия по болестъ

Всички учители иматъ право на пенсия, независимо отъ възрастта, ако сж изслужени 15 години и сж уволнени по болестъ, констатирана отъ специална медицинска комисия, назначена отъ областния директоръ, въ съставъ: двама лѣкари на държавна служба и представител на Министерството на народното просвѣщение (чл. 12 отъ закона за пенситѣ).

Въ чл. 14 отъ закона за пенситѣ отъ 1926 година се предвиждаше, щото болестъта на уволненитѣ учители да е констатирана отъ специална комисия, въ съставъ, опредѣленъ отъ правилника за прилагане на закона за пенситѣ. Обаче такъвъ правилникъ не се издаде и поради това пенсионниятъ съветъ приемаше за редовни тия

медицински актове, които се съставяха споредъ изискванията на закона за държавнитѣ служители. Сега, обаче, съставатъ на тая комисия е опредѣленъ отъ самия законъ. Затова днесъ всѣки медицински актъ, съставенъ отъ комисия, която е въ различенъ съставъ отъ тая, установена въ чл. 12, нѣма да има доказателствена сила, и ако възъ основа на него учителътъ би основалъ своето право за отпускане на пенсия по болестъ, такава нѣма да му се отпусне. Комисията трѣбва да бже назначена отъ областния директоръ въ съставъ: двама лѣкари на държавна служба (не областна, общинска или частна) и единъ представител на Министерството на народното просвѣщение, било то областниятъ училищенъ инспекторъ, околийскиятъ училищенъ инспекторъ, срѣдищниятъ директоръ и др.

За да се отпусне пенсия по болестъ, не е достатъчно да има само медицински протоколъ, но важно и необходимо е учителътъ да е уволненъ съ заповѣдъ по болестъ. Безъ да е съставенъ медицинския протоколъ, учителътъ не може да се ползува отъ облагитѣ на чл. 12 буква „а“.

Съставянето на медицинския протоколъ следъ издаване заповѣдта за уволнението не може да има доказателствена сила, понеже законътъ предвижда заповѣдта за уволнението да е издадено възъ основа на медицинския актъ, а не обратното.

Пропущането да се състави медицински актъ е фатално, защото той не може да се замѣня съ сѣдебни решения, както това става съ административнитѣ актове при отпускане пенсия за инвалидностъ. Въ медицинския протоколъ трѣбва ясно да е казано, дали учителътъ е билъ боленъ и негоденъ да продължава учителствуването си, или пъкъ е здравъ и годенъ за работа. Пенсионираниитѣ учители, чийто пенсии

сж отпуснати по болестъ съгласно буква „а“ на чл. 12 отъ Закона за пенсиитѣ, се преосвидетелствуватъ презъ всѣки три година отъ комисията, предвидена въ сжщата буква на чл. 12. Ако при преосвидетелствуването пенсионирания учителъ се окаже, че е оздравѣлъ, пенсията се прекратява. Така прекратената пенсия може да се възобнови, по поискване отъ лицето, следъ като навърши 50 годишна възраст (чл. 33 отъ закона за пенсиитѣ).

Съгласно чл. 12 буква „б“ и забележката отъ Закона за пенсиитѣ, се разбира, че на учителитѣ военно-инвалиди се следва пенсия за 15 изслужени години независимо отъ това; дали цѣлата служба е изслужена като инвалидъ или само частъ отъ нея. Този право иматъ само тия учители военно-инвалиди, които сж уволнени при действието на новия законъ.

Ако единъ учителъ военно-инвалидъ бжде пенсиониранъ за изслужено време при 15 годишна служба и като пенсионеръ оздравѣе, пенсията му не се прекратява, понеже въ закона нѣма текстъ, по силата на който да може да се прекрати една такава пенсия.

Едно важно условие, необходимо да се признае правото на пенсия на единъ учителъ, е начинътъ на уволнението. Причинитѣ на уволнението се доказватъ съ заповѣдта за уволнението. Ако въ заповѣдта за уволнението не сж посочени причинитѣ, поради които се уволнява, не може впоследствие тия причини да се установяватъ съ свидетелски показания (Р. № 2005 — 1931 год. В. А. С., О. С.), Уволнението на учителитѣ, става съгласно Закона за пенсиитѣ.

Уволнението на учителитѣ по болестъ съгласно чл. 73 отъ Закона за народното просвѣщение става направо отъ Министерството, но иматъ право на помощъ отъ бюджета на държавата равна на 1 месечна брутна заплата, ако сж прослужили отъ 1 до 3 години; на 1½ месечна заплата — отъ 3 до 25 години и на 3 месечна брутна заплата, ако иматъ по-вече отъ 25 прослужени години.

Книгоиздателство
СТ. АТАНАСОВЪ

ПРИКАЗКИ ОТЪ ЦѢЛЪ СВѢТЪ

Преразказани отъ Николай Райновъ

	лв.		лв.
1. Дървото на приказитѣ	30	18. Хубави стари приказки	30
2. Добрата фея, весели пр.	30	19. Северни приказки . . .	30
3. Кристалниятъ дворецъ	30	20. Стариятъ гарванъ и др.	30
4. Вълшебни приказки . .	30	21. Омагьосаното царство .	30
5. Златното гърне и др. .	30	22. Златни сърдца . . .	30
6. Царски приказки . . .	30	23. Морски деца и др. . .	30
7. Морската царица и др.	30	24. Седмтъ чудовища . .	30
8. Златната рибка и др. .	30	25. Алмазитъ на Изтокъ . .	30
9. Приказки за русалки. .	30	26. Бисерна огърлица . .	30
10. Книга на чудесата . .	30	27. Веселитѣ деца . . .	30
11. Магьосникътъ и др. . .	30	28-29. Най-хубавитѣ българ.	
12. Източни приказки . .	30	приказки	65
13. Зеленото джудже и др.	30	30. Най-хубавитѣ народни	
14. Индийски приказки . .	30	приказки	45
15. Царица Роза и др. . .	30	31. Юнакъ надъ юнаци . .	45
16. Персийски приказки . .	30	32. КНЯЗЪ И ЧУМА и др. .	50
17. Славянски приказки . .	30		

Цѣлата редица приказки се отстъпва за 700 лв. (вмѣсто 1015)

Десетъ, кои да сж номера, се отстъпватъ за 230 лв.

(Всички сж одобрени отъ М-вото на нар. просвѣщение съ № 14548, год. 1931)

Ето какъ трѣбва да бжде съставенъ медицинския актъ:

Образецъ

МЕДИЦИНСКИ АКТЪ

Днесъ 193 год. гр. медицинската
комисия, назначена съ заповѣдь № отъ 193 год.
на областниятъ директоръ, възъ основа на чл. 12
буква „а“ на закона за пенсиятъ за изслужено време, въ съставъ:

.....
като прегледа отъ гр. (с.)
околия учителъ въ и намѣри:

Субективни признаци:

Вѣпрси:	Отговори:
1. Отъ какво се оплаква?	
2. Кога е заболѣлъ и въ кои учебни заведения се е лѣкувалъ?	
3. Ползувалъ ли се е съ отпускъ по болестъ и колко?	
4. Каква работа е извършвалъ?	
Обективни признаци:	
5. Изчерпателно, но кратко и ясно описание на заболѣването?	

Заклучение

Комисията, като има предъ видъ гореизложеното, изказа мнение, че

6. Име, презиме и прѣкоръ на заболѣлия:	
7. Отъ какво страда (диагноза)?	
8. Прѣчи ли му или не болестъта да упражнява учителството си, въобще да изкарва прехраната си?	
9. Изгубена работоспособность на освидетелствуваня е:	 % словомъ
гр. 193 год.	

Комисия: { 1.
2.
3.

VI. УЧИЛИЩНИ ПРАЗДНИЦИ

Василь Стоицев,
Телишъ

Чарътъ на художествената наслада

1. Творческо обаяние

Когато прелестната мисъ Рутъ заговорва, Мартенъ Идънъ, макаръ и да не разбира думитъ й, изпада въ обаяние и мисли: „Ето, духовниятъ животъ тукъ е красотата, чудесната, ярка красота, за която всъкога трѣбва да се мечтае. Ето нѣщо, заради което струва да се живѣе, което има, защо да се стремишъ да добиешъ, за което има смисълъ да се боришъ — дори и да умрешъ. Книгитъ казватъ истината. Наистина има по свѣта хубави жени...“

И красотата, която той поглъща съ цѣлото си сжщество, дава криле на въображението му. За мигъ предъ очитъ му минаватъ огромни, свѣтли картини, които рисуватъ образа на романтична любовъ, за която копнѣе сърдцето му, сочатъ му героични дѣла за

една жена, „заради една бледна, прилична на златенъ цвѣтецъ жена“. После, отъ това трепетно видение израства сжщинската жена, която седи предъ него и му говори за литература и изкуство. Така наивниятъ, грубиятъ Идънъ изпада подъ обаянието на една краткопрехивѣна наслада.

Ето какъ „дивакътъ“ Мартинъ чувствува и разбира музиката на Рутъ: „Музиката го опияняваше като силно питье; като наркотикъ изцѣло завладѣваше въображението му и го отнасяше нѣкъде високо, въ небесата. Подъ нейно влияние душата му се изпълваше съ красотата, съ стремежъ къмъ всичко романтично, сякашъ се окриляваше.“

После: „Отново цѣлъ се отдаде на музиката. Краката му като че ли се отдѣлиха отъ земята; той не чувствуваше тѣлото си, струваше му се, че цѣлъ се е превърналъ на духъ; очитъ му блѣстѣха съ нѣкакво лжисто сияние; всичко наоколо изчезна и той се понесе нѣкъде далече, накрай земята, — родната, скжпата на сърдцето му земя. Познато и непознато се сплетоха въ дивенъ блѣтъ и се понесоха предъ мисления му погледъ. Той се пренесе въ непознати пристанища на нѣкакви слънчеви страни, блуждаеше по пазарища между тъмни, невиджани до сега диваци. Долитаха силни аромати, каквито се усещатъ при приближаване къмъ южнитъ острови въ топла, безвѣтрена нощъ; увѣнчани съ палмови горици кораловитъ острови изчезваха задъ кораба въ изумруднитъ вълни на морето, а пѣкъ отпредъ, изъ сжщо такива изумрудни вълни, изникваха нови коралови остров-

чета, увѣнчани сѣщо съ палми. Картинитѣ се носѣха предъ него по-бързо отъ мисль . . .“

Яхналь на сѣщото настроение, подъ влиянието на музиката на Рутъ, младиятъ герой потѣва въ бездната на съзерцанието и достига всичко недостигае, изживѣва съ истински реаленъ усѣтъ красотата на невиджани и несънувани свѣтове, дружи съ чудовища, възхищава се отъ тѣхната свѣрхестествена сила, преживѣва необикновени приключения, извършва благородни подвизи.

За никого да не е чудно, че подъ влияние на изкуството, настроението, като баснословната птица се ражда, за да възроди духа потиснатъ отъ житейскитѣ несполуки, да разходи мисльта къмъ непознатитѣ свѣтове на съзерцанието.

Колкото душевниятъ животъ на човѣка е по-богатъ, толкова облекчението на духа по-лесно дохожда. И ако горното настроение на недоудѣлания (отначало) герой на Джекъ Лондонъ, така хубаво описано, е можело да се създаде, то какво е влиянието на изкуството на голѣмитѣ творци върху настроението на културнитѣ хора? Безъ съмнение — творческо. Богато е съ образи, съ преживявания, съ странствувания, които при опитъ леко се възплѣтяватъ. Известни ни сѣ много случаи съ творци отъ първа величина, които сѣ описали въ произведенията си образи отъ астралния свѣтъ на съзерцанието, които сѣ замислили и творили подъ влияние на изкуството: отъ прочитане на книга, отъ гледане на театъръ, слушане на нѣкое поетично творение — пѣсень, музика, гледане на картина и пр.

Известната поетеса Багряна ни предупреждава съ едно свое поетично видение така: „Ще ти разкажа най-хубавитѣ си сѣнища, за да те приспя. И като заспишъ, ще омагьосамъ душата ти, за да бжде тя винаги при мене“. Има ли право поетесата? Съ хубавитѣ си сѣнища даровититѣ поети омагьосватъ, спечелватъ най-коравитѣ сърдца, взематъ ги при себе си, покоряватъ ги, водятъ ги по незримитѣ пѣтища на своитѣ видения и ги правятъ по-благородни и по-възвишени. Но, преди всичко, тѣ трѣбва да ни приспятъ, да ни упоятъ съ чара на произведението си — да ни омагьосватъ. Тогава нашата душа се слива съ душата на поета — съ неговата душа, сърдцето ни вибрира въ унисонъ съ неговото: ние сме негови, и той е нашъ, нашъ любимъ поетъ.

Подъ творческо обаяние изпадаме и изживѣваме чара на художествената наслада, когато гледаме, слушаме и четемъ велики произведения на изкуството. (Следва)

Литературна програма за Коледно утро (съ елха)

1. Коледарски хоръ—изпълнение коледарски пѣсни задъ сцената.
2. Коледна елха отъ Николай Райновъ (разказъ).
3. Къмъ Бога, отъ К. Величковъ.
4. Къмъ децата, поема отъ Д. Мережковски, свободенъ преводъ на Ас. Развѣтниковъ.
5. Дѣдо Коледа, отъ Веса Паспалеева.
6. Писмо, отъ Людмилъ Ст. Дриновъ.
7. Рождество Христово, отъ Елинъ-Пелинъ.

8. Дѣдо Коледа, отъ Пролѣтсинѣ.
 9. Рождество.
 10. Какъ те чакахъ, отъ Калина Малина.
 11. Дѣдо Коледа, отъ Трайко Симеоновъ.
 12. Дѣдо Коледа и децата (диалогъ-хорова декламация), отъ Ранъ-Босилекъ.
 13. Коледари, отъ Ст. Дриновъ.
 14. Коледна звезда, пиеса отъ В. Паспалеева.
 15. Коледарски хоръ и раздаване подаръци на „коледаритѣ“.
- Помагала : Смѣхурко — сборникъ за ученически утра и вечеринки отъ В. П. Нешевъ; Литературенъ сборникъ на Св. Синодъ; Рой звездици, музикаленъ сборникъ отъ Д. Бойчевъ, сб. Пауново перо и др.

Къмъ Бога

Не виждамъ Те, о Боже мили,
но тихо шепне ми душата,
че изворъ си на всички сили,
и Тебъ се кланятъ небесата.

Вредъ чудеса неизброими
разказватъ Твоята слава саяна
и величатъ Твоего име,
И Твоята добрина безкрайна.

Кжде очи си да обърна :
тукъ долу, или тамъ горе,
каквото, Боже, и да зърна,
за Тебе всичко ми говори.

Звездата, коя носемъ грѣе,
За Тебъ ми, Боже, наумява,
и птичката, що денемъ пѣе,
Тебъ, Боже, хвали и възпѣва.

К. Величковъ.

Рождество

Бимъ! Бамъ! Пѣсень пѣй камбана —
сладко носи се въ нощта,
че пакъ Коледа настана —
свѣтла радостъ на свѣта!

Всички въ църквата отиватъ,
свѣтятъ свѣщици безброй,
ангелчета химнъ разливатъ —
Тебе хвалятъ, Боже мой!

Бий камбана отдалече,
тупкатъ въ щастие сърдца,
че Христосъ роди се вече —
о, ликувайте, деца!

Елинъ-Пелинъ.

Какъ те чакахъ

Какъ те чакахъ, какъ те чакахъ,
дѣдо Коледа да спрешъ
и предъ малката ни кжца
свирчица да ми дадешъ...

Какъ те чакахъ, но напусто
цѣла нощъ не съмъ заспалъ,
пакъ край насъ си миналъ бързо,
пакъ въ съседитѣ си спрѣлъ...

Съ свирчица да си засвирия
рано, рано при зори,
та да скокнатъ заиграятъ
и снѣжинкитѣ дори.

Дали малката ни кжца
всрѣдъ снѣга не си позналъ?
Мойта свирчица защо ли
пакъ на другото си далъ?

Калина Малина

Дѣдо Коледа и децата

(диалогъ — хорова декламация)

Децата:

Дѣдо Коледа, кажи,
старъ човѣкъ си — не лжи:
тазъ година, що направи,
та безъ дари ни остави?
Праздна, скжсана торба
си премѣтналъ на гърба!
И защо си слабъ и сухъ?
Какъ си тръгналъ безъ кожухъ?

Дѣдо Коледа:

Ехъ, дечица, позглупихъ —
бѣлобродъ се задомихъ.
Случихъ баба проклетия
съ лошо име — Скжпотия.
Тя душичката ми вади,
тя кожуха ми продаде.
Тя ме мжчи и ме дразни,
тя торбата ми изпразни!

Рачънъ - Босилекъ.

Калчо х. Миневъ,
Свищовско

Новогодишна речъ

Нова година! Да! Старата, наистина, си отиде. Каква радостъ донесе тя на обществото, на народа, на човѣчеството? Защо страшнитѣ бръчки на мжката все още красятъ образа на човѣка? Защо главитѣ сж клюмнали и унили? Где е радостъ-та? Где е волността и детското безгрижие? Где останаха сладкитѣ народни пѣсни по сборове, по тлъки и седѣнки? . . . Защо младитѣ не сж весели, а грохнали и преждевременно остарѣли? Измама, сънь, заблуждение ли е това, или горчива действителность?

Да! Ето и Новата 1939 г. похлопва на вратитѣ, за да се погълне отъ вълнитѣ на вѣчността.

Хей, вие години, вѣкове и хилядолѣтия, защо се изтърколихте тъй бързо и не донесохте желаното отъ всички „Царство Божие“ тукъ на земята? Да бже миръ на земята между човѣцитѣ и радостъ подъ слънцето за всички люде на земята, всѣки въ своя роденъ кжтъ, пѣйки своитѣ народни пѣсни на свой майчинъ езикъ.

Хей, години черни, намръщени и страшни, защо се кискате везденъ надъ човѣшкитѣ неволи? Съ какво по-топло е станало човѣку отъ това, че въ небеснитѣ простори хвърчатъ аероплани и целелини, че кина, концерти, театри и радиоапарати гърмятъ отъ пѣсни и временни веселия, че желѣзници, трамваи, омнибуси и таксита сноватъ изъ улицитѣ на голѣмитѣ градове, когато той, човѣкътъ, е пакъ саминъ и скромнъ, ограднъ съ фалшъ, лицемѣрие, измама, користъ,

егоизъмъ, алчностъ, мъсть и ненаситна жажда за първенство. Каква полза за народитѣ отъ това, че „културниятъ“ човѣкъ съ своитѣ гениални изобретения обузда природата и стана нейнъ господарь, завладѣ времето и пространството, а безсиленъ бѣ да обуздае своитѣ низки страсти и животински инстинкти, за да направи живота си по-човѣченъ, по-красивъ и по-щастливъ? Нима всичко това не е вѣрно? Нима хиляди люде отъ различно положение и произхождение, при изгрѣва на Новата година, нѣмайки сили да понасятъ страданията и неволитѣ, не свѣршватъ съ самоубийство, или не се отдаватъ на азартни игри, пиянство, развратъ и падения?

Лъжа ли е това, или е суровата и неумолима логика на живота?
О! Какъ страшно боли сърдцето!

Къде сте, о вие интелигентни люде на моето любимо, но многотрадално отечество?

Виждате ли злото? О! Виждате ли, че новото време иска отъ насъ жертви и подвигъ, за да победимъ злото, докато още не е късно?

Да викаме ли духоветѣ на Паисий, Софроний, Ботевъ, Левски, Караджата, Каравелова? Не чувате ли, о братя, че тѣ отдавна ни проклинатъ, като недостойници? Тѣ ни молятъ да не се сраимъ отъ своя добъръ и трудолюбивъ народъ. Тѣ ни молятъ да слѣземъ долу въ низинитѣ и да му изречемъ нашата вѣрна клетва.

Да, братя! Да отидемъ при народа си! Да отидемъ въ села и градове! Тамъ е тъмно и мрачно! Тамъ ни чакатъ изжадняли братя и сестри, за да имъ занесемъ просвѣта, красота и упование.

Новата 1939 г. ще бжде действително нова, ако ние се върнемъ при народа си! Ако ние му хвърлимъ спасителното слънце на вѣрата въ утрешния день. Ако ние му се притечемъ на помощъ искрено и ако му дадемъ просвѣта, училища, читалища, кооперации, поминъкъ и кредитъ.

Не сторимъ ли това, Новата година ще бжде пакъ стара.

Новата година иска нови, върни и преданни хора на своя народъ.

Българскиятъ учитель бие тревога предъ изгрѣва на Новата година къмъ цѣлокупната родна интелигенция за сплотеностъ и единокрушие въ служба на своя народъ и неговото свѣтло бъдеще!

Българскиятъ учитель е на постъ и отдавна е изрекълъ своята вѣрна клетва къмъ своя народъ. Той върви и ще върви по златнитѣ пѣтеки на своитѣ възрожденци, защото върва въ тяхния свещенъ заветъ, който днесъ трѣбва да се издигне като идеалъ и знаме на младежъта!

Българскиятъ учитель посрѣща Новата 1939 година на постъ съ дълбоката вѣра, че само по пѣтя на широката народна просвѣта и пълното обединение на народната интелигенция въ служба на своя народъ и държава, за да се отвори, наистина, нова страница за националенъ, културенъ, стопански и мораленъ напредъкъ.

Иванъ П. Андреевъ,
гр. Габрово

Възпитание и въздържание

(Сказка по случай празника на въздържателитѣ)

„Ако лѣкарь, учителъ, или възпитателъ и при днешната наука допуща или съветва спиртни питиета — той върши престѣпление.“

Проф. Масарикъ

Първата и най-важна задача на дома и обществото е отгледата на детето. Свята задача. Да се сътвори и отпрати въ свѣта индивидъ здравъ, психическино добре сложенъ и хармонично развитъ — това е вѣковѣчниятъ идеалъ на възпитанието въ разнитѣ времена и епохи на човѣческата история. Отличенъ идеалъ, но и до сега останалъ недостижимъ; и днесъ възпитанието стои много далечъ отъ него. Нѣщо повече: новото поколѣние иде все по-негодно, нездраво и дефектно.

Причинитѣ сж твърде много и многообразни. Измежду имъ учениятъ свѣтъ, философи, социолози, педагози и учители сочатъ една причина твърде значителна, твърде силна и налагаща се съ своитѣ страшни последици за детето, — обекта на възпитателното въздействие. Тази голѣма причина, която поставя възпитанието и възпитателното въздействие далечъ отъ хубавия идеалъ на възпитанието е *Алкоголизмътъ*.

Отгледата или възпитанието на детето начева още съ зачеването. Кои, какви и какъ сж вложили семката, какъ сж сътворили? Още учителътъ отъ древността *Платонъ* е казалъ: „Пияницата е лошъ родителъ.“ Много съвременни учени доказно установиха това. Лоша почва — лошо семе — лошъ плодъ даватъ. Това е злокобното начало на лошо възпитание. Сътвореното или умира, или се мъртворожда или идва въ свѣта малоценно и душевно обременено. Дошлиятъ въ свѣта деца, останали живи, или рано завършватъ своя житейски пѣтъ, — констатирана е голѣма смъртностъ у децата на пиянитѣ, — или пѣкътъ шестуватъ изъ живота бавно, ленно и умѣрено, обременени съ разнородни недъзи и недостатъци. Д-ръ *Goddard* (американецъ, началникъ институтъ за ненормални деца) е намѣрилъ:

	нормални:	слабоумни:	мъртворедени:
Въ трезви семейства:	43·9%	17·9%	12%
„ алкохолни „	16·4%	31·3%	25·8%

Д-ръ *Кирсфелдъ* изследвалъ деца на пияници и намѣрилъ, че 63% отъ тѣхъ лошо схващали (не разбирали добре) и имали слаба паметъ; 172 не дочували и имали езикови недостатъци; у 712 отъ

тѣхъ мускулатурата била слаба. Нито едно дете не било съвършено здраво. „Нервно разстройство, глухонѣмота и престѣпностъ — ето каква участь очаква потомството на алкохолицитѣ“. (М. И. Покровска).

Отъ изродитѣ, идиотитѣ и епилептицитѣ до „невинната“ слабостъ, нервностъ, буйностъ, малопаметие и склонностъ къмъ порочностъ — ето брѣнкитѣ на веригата, що алкохолизмътъ и ковава и вие около човѣка, дома и обществото. Детската престѣпностъ, порочие, хилавина, недѣзи, болнавостъ и смъртностъ се дължатъ въ голѣма степенъ на наследственитѣ аномалии, що алкохолицитѣ внасятъ въ потомството си. Пакостното начало — *пие-нето* и пиещитѣ родители даватъ гибеленъ резултатъ: психопатологизъмъ, духовна беднота и малощенностъ у грядущитѣ поколѣния. Това не е нито здравъ, нито добре сложенъ психофизиченъ индивидъ, който е идеалъ на възпитанието; още тукъ, въ началото, е помърсенъ и порутенъ той.

Оцѣлѣлитѣ деца не сж по-добре отъ отходилитѣ въ небитието. Тѣ сж хилави, влачатъ хилаво, жалко сѣществуване. Неподатни или слабоподатни сж за възпитателно въздействие. Дишатъ отровната атмосфера на лошитѣ примѣри и дѣла въ дома. Въ пияшкия домъ нѣма ни добро, ни красиво, което да стопли и огрѣе душата на детето. Тамъ то лесно бива грабнато отъ алкохолната напасть: има и примѣра, а и наследствената склонностъ да пие. Дете, привикнало да пие, е загубено дете. То бързо губи тѣло и душа. Почва да тършува изъ бюфети и скритомъ да пие — първи грѣхъ. Хванато — то лъже. Обвинява други — клевета. Постепенно у него пиенето става навикъ, че и страсть. Дири всѣде и по всички, — най-често непозволенни лѣжтища, — срѣдства за пиене. Едно фатално хлѣзгане по страшно нанадолище: изнуда, лъжа, кражба и пр. Така и по този пѣтъ въ душата се наслагватъ семена и порастватъ трѣне и израсткы, които възпитанието пѣкъ иска да кърши и корени...

Нѣма добро за детето, девата и юношата при алкохола! Падението е сигурно, неудържимо. Отъ невинната калка, що майката поднася отъ любовъ на милата си рожба, чрезъ първата чашка се идва до дългъ низъ пороци, престѣпления и, въобще, черното въ душата на подрастника. Той следва възрастния. Примѣрътъ е бацилъ. Детето е това, що домътъ е. Азъ съмъ въ детето си — азъ живѣя въ него. Това, що азъ му дамъ съ примѣра си, — добро или зло, — това ще и въ него да бѣде. То ще ме следва по моя пѣтъ. Ще види всичко по него — ще върви тамъ, гдето азъ пристѣпямъ или спирамъ. Пия ли — ще пие. „Живѣя“ ли, гѣлтамъ ли до дѣно изъ житейската чаша — и то ще „живѣе“ и то ще гѣлта, — а може би, и по-стрѣвно и ненаситно, — насладитѣ на живота...

Има една много лека, но и много пакостна максима: „Нека си поживѣе! Младини се не връщатъ“ ... Този свѣтогледъ у баща, майка или възпитателъ, въобще, може да е съ красиво и „модерно“ начало, но има фаталенъ край: разгулна, безпѣтна, охиловена, ленива, недееспособна и негодна младежъ. Не твори, а само граби изъ живота. Носи последицитѣ на разпѣтния животъ: изсмукано тѣло, покрусена и слабоволна душа, изгубени сили, младостъ и свежестъ, похабени нерви, изсѣхнали чувства...

Не малка частъ отъ младежта се е понесла по мжтната и буйна вълна на насладитѣ безъ кормило и пристанъ. Пие, пуши, азартничи, че и развратничи, ако и не още въ западноевропейска степенъ. По този пжтъ е на всѣки случай. А тамъ мечти се ломятъ, изъ подмоліе и водовърти се плува и мнозина съмватъ съ поломено тѣло, духъ и воля. За много голѣмо съжаление, ние не знаемъ, какво точно тамъ остава. Младежта е скрита — за насъ тя е терра инкогнита. Всѣкога е збѣла пропасть между „бащи“ и „деца“. Едни, — ако и скромни, — данни много биха ни наговорили и разказали за оная трагедия, що се върши изъ срѣдитѣ на нашата „модерна“ младежъ. Малко указанийце въ това отношение ще ни дадатъ обезпокоителнитѣ цифри за децата самоубийци въ София — центъра на „модерния“ животъ въ нашата страна. Презъ 1929 година въ София сж посѣгнали на живота си 43 малолѣтни, на възраст отъ 10 до 18 години. Презъ 1930 година — 44. Не потръпвате ли? Децата изживѣли живота си, наживѣли се, нищо още не дали на живота, съ разбити мечти, не искатъ вече да го живѣятъ!... Това е тежъкъ укоръ върху възпитанието и силенъ песникъ по лицето на възпитателя. Въ случая, ние имаме най-мощния протестъ на *малкитѣ човѣци*, при който се дава най-ценното — животътъ. Това е екцесътъ, крайното, необикновеното въ живота на младежта. А какво е по срѣдината, т. е. онова, що е обхванала масата деца и юноши?

Тамъ примѣрътъ на голѣмитѣ е насадилъ голѣми лошотии, обикновени простжпѣци, невинни прегрѣшения, които нашето дете и младежъ грижливо прикриватъ и пазятъ отъ възрастнитѣ, като нѣща „срамни“, а за децата вредни и забранени. Дебела, непрозрачна маска е притулила лицето на възпитаника. И тукъ скритостъ! Възпитателътъ знае много малко отъ онова, що е задъ тази маска. Тамъ той не може да надзърне, а камо ли да спре погледъ, да види и пакостното да премахне. Младото си живѣе *само* съ тѣзи вредители. „Живѣе“ си, защото старитѣ „живѣятъ“. И, естествено, то пада, защото старото го е поставило на наклонна и хлъзгава — отъ насладния животъ — площъ. Би се унищожило нѣщо отъ зловредното въ душата на възпитаника, ако не би била тази маска и скритостъ. А тя е и не може да не е! Когато въздържанието е — тогава тя не ще да е! Когато младежта е *въздържна*, тогава тя не ще има нужда отъ тази маска, зашто нѣма какво да крие и потулва.

Въздържанието е предохрана. Въздържанието е предпазие. Не ще се явятъ тръне и бодили, които възпитанието трѣбва да чисти и изтръгва. *Въздържанието е предпазната медицина въ възпитанието: По-добре предпази, от олкоето да лѣкуваш!* Лѣкуването си е лѣкъ; то вече предполага болестъ, т. е. ненормалностъ въ организма, нарушено здраве. *Въздържанието е предпаз отъ много болести въ тѣлото и душата.* Въздържанието е особено полезно за децата и младежта, защото „Алкохолътъ действува 30 до 50 пжти по-силно върху детския организъмъ, отколкото върху този на възрастния“ (Комби). Алкохолътъ действува вредно върху бързорастящата и впечатлителна нервна система и мозъкъ на детето. И при най-малката доза алкохолъ — паметъ и схващателна способностъ бързо падатъ; настѣпва едно безразличие, заспалостъ, немарене и неспособностъ

за работа. Волята и характерът — угнетени. Тѣлото изнурено и въ всестраненъ отпадъ. Свежестъ и игривостъ — изгубени, здраве и апетитъ — понизени. Създадени отъ родителитѣ си негодни и съ дефекти, децата чрезъ пиенето си правятъ своята негодностъ и дефектностъ още по-голѣма. Лениви, неактивни, неподатни или слабоподатни, несхватливи, малопаметни, жестоки, буйни и буйстващи и всѣкога съ тояга, колъ или ножче въ ржка. Това сж мои констатации, основани на лично отъ мене направени наблюдения и изследвания надъ ученици въ едно село, гдето сждбата бѣ ме запратила учитель да бжда, село, въ което всички пиятъ — отъ пеленачето до грохналия старикъ. Щастливъ се считамъ, че бѣхъ тамъ, защото това село и тѣзи деца ме направиха въздържателъ. Отъ многото потресни факти на страшно израждане, порочностъ, негодностъ и психо-физично падение, които бѣха всѣки день предъ очитѣ ми, дойдохъ до непоколебимото, отъ нищо и отъ никого непоклонно убеждение, че *не може и дума да става за възпитание тамъ, гдето има пиене и пиянство!* Алкохолъ и възпитание — това сж антиподи; това сж два взаимоизключващи се фактори въ човѣшкото обществие.

Мнозина учени, учители, директори, педагози и възпитатели сж правили маса опити, изследвания и наблюдения за действието на алкохола върху детето и специално върху ученика. Всички идватъ до поразяващи резултати. Който милѣе за училище, домъ и дете, не може да не спре внимание и размисълъ надъ тѣхъ. Въ тѣзи резултати вследствие на пиенето, възпитателътъ ще види една голѣма прѣчка на дѣлото и задачата си — създаване хармонно развитъ индивидъ. *Емануелъ баръ* — директоръ на едно виенско училище, произвелъ анкета между 588 ученика и намира успѣхъ:

	отличенъ:	добъръ:	слабъ:
134 въздържатели ученици	42%	49%	9%
164 пиятъ само понѣкога	34%	57%	9%
219 пиятъ веднажъ дневно	28%	58%	14%
71 пиятъ два пжти дневно	24%	58%	18%

Д-ръ Демъ взема две групи пансионери. На едната наредилъ да се дава всѣки обѣдъ по 70—100 грама леко вино съ 10 грама алкохолно съдържание; на другата група давали само вода. Следъ два месеца направили обратния опитъ: на групата съ вино давали вода, а на тази съ вода — давали отъ сжщото вино и въ сжщото количество. Опитътъ билъ направенъ нѣколко пжти. При всѣка смѣна на групитѣ се установило, че тѣзи, които употребявали вино, били по-невнимателни, по-малко разположени къмъ работа, съ повече грѣшки въ извършеното, по-буйни и непокорни, а и съ по-неспокоенъ сънь, отколкото групата на чистата вода.

Д-ръ Демооръ, професоръ отъ Брюкселския университетъ, въ доклада си до Белгийската Медицинска Академия, — който докладъ Академията приела, — казва: „Алкохолътъ указва зловердно действие върху храносмилатната работа у детето. Той разстройва вътрешното хранене на растящото сжщество и така накрѣнява неговия првилень развой. Алкохолътъ действува напълно зловердно и върху нервната му система. Множество научни изследвания доказватъ, че даже твърде малки дози отъ тази отрова бързо разстройватъ у детето вниманието

и разсждъчността. Алкохолътъ разстройва всичкитъ мозъчни функции и съ това разслабя способността за правилна мозъчна дейностъ, поражда особена и болестна раздражаемостъ и предизвиква у детето постоянно или хронично вироглавие, та покрваря неговото поведение, характеръ и нравственостъ. *Изобщо алкохолътъ е премного вреденъ за детето*“. Ето една тежка присжда, — една отъ многото, — на единъ голѣмъ човѣкъ на науката за алкохола, като рушителъ на здравето и хубавото въ тѣлото и душата на детето и ученика!

Младото, грядущето линѣе и се дегенерира подъ ударитъ на алкохолизма. Едно тревожно състояние за настоящето и бждещето. Единъ страшенъ въпросъ за реда, племето и расата ни. Единъ ударъ и възспиръ въ дѣлото на възпитанието. Не всѣки го види. Това е въ особитостта на алкохолизма: увлича въ насладитъ до забрава, неразсждъчностъ, опиянено съзнание и потиснатъ разумъ. Тежка завеса прегражда взора и разума да може да види злото. Негде тази завеса е изтъкана отъ сласть, сладостъ и удоволствия. — „Живѣй! Мигъ е животътъ . . .“, негде пъкъ невежието и немарата сж я изтъкали.

Въздържанието е — да се справи съ този страшенъ въпросъ за детето, дома, рода и Родината. Указва злото — препрѣчва меговия пътъ и ходъ. Призовава къмъ трезвостъ и разуменъ, природосъобразенъ животъ. Не въ насладитъ и щастieto е смисъла на живота! Щастieto и смисълътъ на живота стоятъ въ добреизпълнения дългъ къмъ детето и бждещето. *Въздържанието е — да запази дома и детето*. А Достоевски съветва: „Човѣчеството трѣбва да даде на детето всичко най-добро, което притежава!“ Толстой пъкъ напѣтва: „Уважавай всѣки човѣкъ, чо сто пѣти уважавай *детето* и се пази да не нарушишъ девствената чистота на неговата душа!“ Най-доброто, което човѣчеството притежава, това е *трудътъ и трезвостта*. То е, което трѣбва да се дава и предава на детето! Всѣкога, всѣкжде и при всѣки случай: и въ дома, и въ училище, и въ забавачница, и въ детски градини, и въ лѣтовища, лагери и при излети. *Трудъ и въздържание трѣбва да облягъ душата на детето и ученика, съ трудъ и въздържание ще трѣбва да се залгъватъ всичкитъ български училища: отъ забавачницата до университета!* Гласъ срещу алкохола! Всѣкога! Не по програма и не въ рамкитъ ѝ! При всѣки удобенъ случай — по всѣки учебенъ предметъ! Злото е тъй голѣмо, тъй непомѣрно, че голѣми и смѣли трѣбва да бждатъ мѣр-китъ срещу него.

Чрезъ въздържанието се отмахватъ много отъ онѣзи пороци и лошотии, които кварятъ детската душа, хилавятъ неговото тѣло, — а съ това отмахване разчиставаме пътя на истинското възпитание. „Ако искате, щото децата ви да бждатъ действително деца, давайте имъ мѣлко; ако искате пъкъ, щото тѣ още отъ малки да бждатъ възбуждени, припрѣни и да се обърнатъ на старци, давайте имъ спиртни питиета!“ (Д-ръ Фр. Паулсенъ). Чрезъ въздържанието ние се явяваме предъ детето като *пълни възпитатели и цѣлостни личности*. Не ще има смутъ въ неговата душа вследствие противоречието между нашитъ думи и дѣла. „Детето ми, момче на 7 години, което винаги чете „Здравна просвѣта“, бѣ записано скаутъ. Единъ день то забелязало, че главатарътъ имъ пуши. Съ скръбъ то напусна любимата си игра, като ми заяви, че не желае да бжде воденъ отъ човѣка,

който пуши. За него човѣкъ, който пуши, не е добъръ“. (Една майка). Да! Съ единъ мълчаливъ протестъ — шумна плѣсница! Ние не знаемъ, що става и се върши като смутъ, ако не протестъ, въ масата малки деца. Тамъ, навѣрно, ние сме отречени като възпитатели, тамъ ние сме *недостатѣчни възпитатели*. Сочимъ върха, съ думи и морали напътваме къмъ чистене и кършене на лошото по него, а не вземаме сѣкирата, та да ударимъ *дълъмъ*, въ корена злото.

Докато е така, докато алкохолътъ е хвърлил въ робство и подчинение човѣка, злото волно ще се шири. *Безъ въздържание нѣма пълно, дълбоко, истинско възпитание!* Въздържанието внася доброто и добродетелитъ въ душата на ученика и училището. Трезвиятъ е и по-добъръ, и по-трудолюбивъ, и по-деенъ, и по-успѣшенъ. Съ трезви може да се иде по-добре, по-лесно и по-бързо къмъ *възраждане, възходъ и култура*. Трезвиятъ е по-податенъ на трудъ, добро и възпитание. *Трезвиятъ е най-добриятъ зидаръ на лично си и обществено щастие, най-добриятъ творецъ на лично и обществено здраве и бѣднини.*

Въздържанието е най-добро възпитание.

Въздържанието иде като спасителъ.

Проясва, издига, дава здраве, воля и духъ. Домъ и училище трѣбва да го посрещнатъ, приематъ и у себе настанятъ. Закжтали въ сърдцето си хубавия идеалъ на възпитанието, педагози, родители, учители и възпитатели трѣбва да спратъ при извора на човѣшкото израждане — *алкоголизма!* Той трѣбва да бже пресушенъ, за да се сътвори *новиятъ човѣкъ!* Поколѣние, безъ алкохолъ сътворено и безъ алкохолъ живѣло, ще даде съвършения човѣкъ и съвършеното възпитание . . .

Книгоиздателство
СТ. АТАНАСОВЪ

ИСТОРИЯ НА ИЗКУСТВОТО

СТАРО ИЗКУСТВО

1. Вѣчното въ изкуството — естетика и уводъ въ исторіята на изкуството.
2. Свѣтулки въ мрака — изкуство на първобитнитъ и най-стари народи.
3. Отъ Сфинкса до Дракона — художественъ животъ на стария изтокъ.
4. Мраморни богове — архитектура, живопись и скулптурна на асическитъ народи — елини и римени.
5. Църкви и дворци — старохристиянско, латинско и византийско изкуство.
6. Свѣтътъ на Мохамеда — творчество на мюсюлманскитъ народи.

МОДЕРНО ИЗКУСТВО

7. Вѣкътъ на великанитъ — майстори отъ епохата на Възраждането.
8. Царството на колорита — изкуството въ нова Европа.
9. При извора на красотата — възраждане въ Франция, Англия, Испания и Холандия.
10. Бунтътъ на Дьолакруа — лъжекласицизъмъ и романтизъмъ по цѣла Европа.
11. Слънчево творчество — реализъмъ, натурализъмъ, импресионизъмъ и др.
12. Последна тайна — съвременното изкуство въ цѣлъ свѣтъ.

Всѣки томъ струва по 150 лева. За абонатитъ томоветъ се отстъпватъ по 80 лв. Допуща се срочно или месечно изплащане. (Книгитъ сж одобрени отъ М-вото на нар. просвѣщение съ № 8228, год. 1931)

VII. КНИЖОВЕНЪ ПРЕГЛЕДЪ

„Писмата на единъ ученик“ — отъ Никола Моневъ.

София, издава к-во Ст. Атанасовъ, 1938 год. стр. 70, цена 15 лева.

Свѣтътъ е предъ странна неизвестностъ. Никой не е сигуренъ за утрешния день. Въ сърдцата на народитѣ, и въ сърдцето на отдѣлния човѣкъ, има нѣщо отъ „сатаната“.

Въ човѣка бушуватъ най-разнообразни сили: и мракъ и слънце, и дяволъ и Богъ, и Ормуздъ и Ариманъ, динамитъ и цементъ. Бушуватъ тѣ и открай време сж въ непрестанна война и изглежда, че „тъмнитѣ сили“ на човѣшкия духъ повече господствуватъ, затова нѣма равновесие въ отдѣлния човѣкъ, нѣма равновесие въ сжествуването на единъ народъ, нѣма равновесие и въ живота на цѣлото човѣчество.

Днесъ на образованието е възложена тежка задача — да извае духовния образъ на отдѣлния човѣкъ най-свършено, като окастри „тъмнитѣ сили“, тѣй както скулптура отдѣля непотрѣбнитѣ кжсове отъ мрамора, за да извае свършенна статуя. Тежка задача! Да се подчинятъ „тъмнитѣ сили“ на „свѣтлитѣ“ такива въ човѣшкия духъ! Да се дойдѣ до пълно равновесие, пълна концентрация на всички душевни сили, между които Гласътъ Божий, гласътъ на правдата и красотата, да бжде ръководителъ въ житейския пжтъ!

Не сж само знанията, които ще оформятъ свършено образа на човѣшката душа. Ами гласътъ на сърдцето? И той трѣбва да бжде чутъ. Детето, неговото сърдце е преизпълнено съ любовъ! „Човѣшината“, както казва 9 Литхартъ, ще трѣбва да влѣзе въ училищата. И той заговори за „педагогиката на сърдцето“.

Книгата на Никола Моневъ „Писмата на единъ ученик“ (разкази

за деца и юноши) е на тази база. Тя храни и ума и сърдцето.

Страницитѣ и сж преизпълнени съ художество, въ което нещо е вплетенъ социалния елементъ.

Още на първата ѝ страница, бедно дете, съ изкърпена рокличка, при първиятъ училищенъ камбаненъ звънъ трепва. Сърдцето му жадува за наука. То трѣгва съ свѣтнали очи къмъ училището, но въ сърдцето си носи тжгата по болния си майка и грижата за утрешния день.

Какъ хубаво рисува г-нъ Н. Моневъ и учителя; новия учителъ, скулптора на човѣшката душа! Той глади по главитѣ малкитѣ деца, на всѣко казва ласкава дума, стопля имъ загриженитѣ сърдца. Както трѣвитѣ и цвѣття цвѣтятъ подъ блѣсъка на слънцето, тѣй сжщо и човѣшката душа цвѣти и хубавѣе подъ лжжитѣ на любовта. И казва той мълчаливо, между редоветѣ на своята книга: „Учителю, разтвори сърдцето си за беднитѣ български деца! Тѣ иматъ нужда отъ твоето слънце, за да узрѣятъ. Но и спокойствието си жертвувай за бѣднитѣ деца. Дай вечеринки, забави, събери пари и облѣчи бѣднитѣ, нахрани гладнитѣ свои дечица, които ти сж повѣрени, за да направишъ отъ тѣхъ човѣци“. И виждаме какъ учителътъ въ неговата книга, раздава на бѣднитѣ свои ученици: тетрадки, моливи, цървулки, абички, купени съ цената на неговия трудъ.

Много наши ученици иматъ желание да се учатъ, но нѣматъ възможностъ да си куиятъ книги, тетрадки, моливи. Тѣ стоятъ въ същата като сломенни, по-скоро изживватъ мжката на своята нѣмотия, безъ да слушатъ учителя.

Само нахраненото, облѣченото,

обичаното дете може да бжде напълно свободно, и да реагира на познавателните дразнения. Само тамъ свободно играятъ неговитѣ душевни сили.

Не само любовъ къмъ детето лѣха изъ страницитѣ на тая книга, но любовъ и къмъ цѣлия околентъ свѣтъ: къмъ хората, животнитѣ, цвѣтята.

Въ малкото четиво „Жестокость“ се излива възмущението на едно малко дете отъ грубата обноски на единъ коларь, който жестоко бие съ камшика си конетѣ, когато колата е претоварена съ товаръ. Спуска се то и казва: „Чичо, имашъ ли умъ, имашъ ли сърдце, защо биешъ така немилостиво животнитѣ?“

И когато човѣкътъ продължава да бие конетѣ, то вика на помощ стражаря.

Ами четивото „Перошинко“? Тамъ пъкъ се излива възмущението на единъ врабецъ отъ жестокостта на хората! Още бури и хали вѣятъ, той напуска своето мѣстожителство и бѣга далечъ въ по-добъръ кѣтъ, кждето хората не сж тъй жестоки. „Лѣтото прекарвахъ царски, казва той, въ моето родно мѣсто, но зиме животътъ ми е невъзможенъ. Срещу доброто, което правимъ на земеделцитѣ, хората ни изтрѣбватъ найбѣзмилостно съ пушки, камъни, примки. Подъ гредитѣ на всѣка кѣща има забучено по едно желѣзно чекръчено вретено, а на него наши братя: ошипани, очистени, готови за печене. Ний сме най-добритѣ хвърковати граждани на България, а никой не ни щади. Въ Сѣвернитѣ държави не постѣжватъ така. По жѣтва за благодарностъ ни запазватъ по единъ снопъ и когато завѣятъ страшни фѣртуни, набучватъ ги на дълги върлини и ги забиватъ въ двороветѣ. Това сж птичи елхи. Идватъ изгладнѣлитѣ мои братя, къл-

ватъ и благославятъ, Това се казватъ културни хора!“

Тия статийки какъ неустѣно шепнатъ на детското сърдце. Тѣ го учатъ да гледа хуманно на свѣта, да гледа съ очитѣ на човѣщината.

Отлично четиво по нравоучение е и това: „Трудолюбивиятъ и пестеливъ Калчо“.

Художествениятъ елементъ е залѣлъ и четивото за годишнитѣ времена: пролѣтъ, лѣто, есенъ, зима. Дѣдо Мразъ, Малкъ Сѣчко, Баба Марта, Априлъ и най-после въ четивото за Исусъ Христосъ. Тамъ децата казватъ: „Исусе, има хиляди години, откакъ сж оповѣстили смъртъта ти, а ти си още живъ. И нѣма да умрешъ никога. Живѣй, въ насъ! Дай ни отъ меда на душата си, отъ слънцето на ума си! Дай миръ на земята, любовъ между хората!“

Това е книга, въ която учителитѣ ще намѣрятъ богатъ материалъ по нравоучение и предм. учение, а по-голѣмитѣ дечица — богата храна на душата. Този катехизисъ на красотата трѣбва да намѣри прилично мѣсто въ всѣка училищна и класна библиотека.

Дешка Райнова

Ржководство по предварителни упражнения по четене и писане въ I отдѣление отъ Райна Шарова и Никола Георгиевъ. Издава Тод. Атанасовъ, бул. „Хр. Ботевъ“, 124, София. Стр 176. Цена 40 лева.

Това хубаво и ново ржководство е съставено върху подобрени основи на аналитико-синтетичната метода. Като една отъ най-старитѣ четмописни методи за нейното подобрене сж работили видни педагози: Грасеръ (1766—1841 г. г.), Дистервегъ, (1740—1866 г. г.), Фогелъ (1795—1866 г. г.), Бьоме (1816—1882 г. г.), Ушинский (1824—1870 г. г.), Паулсенъ (1825—1898 г. г.) и пр. У насъ нейни представители

сж Д-ръ К. Чакъровъ, Д-ръ В. А. Мановъ, Гено Дочевъ, Георги Димитровъ, Коста Домусчиевъ, Петъръ Петровъ и пр., които на времето си излѣзоха съ доста добри ръководства.

До като чистиятъ аналитико-четмописенъ методъ чрезъ беседа изваждаше нѣкоя дума, предимно съ предметно съдържание, и се устно или графически разлагаше, като отдѣлнитѣ звукове се отбелязваха съ отдѣлни чертички, при новата фаза на сжщия методъ, както ни се предлага отъ горнитѣ автори, чрезъ беседа се изважда дума, която да изразява действие или чувство, предимно звукоподражание, което веднага се изразява съ буквени белези.

Ето какъвъ планъ на работата при откриване на гласъ ни се предлага отъ горнитѣ автори (стр. 79):

1. Народна приказка, въ която да има звукоподражание, което да послужи за откриване на гласа.

2. Преразказъ на приказката.

3. Фонетика на гласа: правилно поставяне на говорнитѣ органи: уста, езикъ, жбѣи.

4. Посочване предмети, въ името на които да има новия гласъ.

5. Показване на печатния белегъ и свързването му съ гласа.

6. Наредждане думи съ разрѣзната печатна азбука.

7. Моделиране на буквения белегъ, думи и изречения съ кибритени клечки, мокри конци и пр.

При сричането и разлагането авторитѣ си служатъ съ нѣколко вида игри (стр. 80—82).

Този начинъ на работа цели да облекчи първацитѣ въ прехода имъ отъ домашната обстановка къмъ училищната, да заинтересува децата съ предстоящитѣ занаятия въ училището, да се оближи учителтъ съ ученицитѣ, да се опредѣли степента на детското развитие и интереси и да се узнаятъ нѣкои не-

достатѣци въ детската речъ и какви именно (пелтечене, мѣнкане и пр.).

За развързване езика на децата, авторитѣ ни даватъ нѣколко цвѣтни и художествено нарисувани отъ известния художникъ Вл. Лазаркевичъ картини, съдържанието на които е близко на децата. Разглеждайки картината, тѣ свободно ще се изкажатъ, що виждатъ. Всички картини прекрасно могатъ да бждатъ употребени като пособия за ризвитие говора на малкитѣ и въ детскитѣ градини.

На стр. 83, като се изброяватъ преимуществата на аналитико-синтетичния звукоподражателенъ методъ, се твърди, че тоя методъ спазвалъ естествения исторически развой на човѣшката говорна способностъ и писмена речъ (п. 2). Човѣшката речъ наистина е започнала съ звукоподражания, но писмената речъ не е започнала съ тѣхъ, та отъ това да следва че съ тѣхъ трѣбвало да започне и началниятъ чермописъ, още повече, че децата въ I отдѣление идватъ вече съ развитъ говоръ. Писмената речъ не е започнала съ изобразяване на звукоподражания, а на думи съ предметно съдържание. Картиното писмо на египтянитѣ, финикинитѣ, асиро-вавилонцитѣ и пр. ни доказва това. Горната четмописна метода, ако бѣше си послужила при откриване на гласоветѣ съ думи, които иматъ предметно съдържание и особено пѣкъ такива, който наподобяватъ формата на новата буква, както това успѣшно бѣше направилъ г. Правдолюбовъ въ буквара си, методата щѣше да бжде поставена споредъ мене на още по-здрави основи. И тогава смѣло можеше да бжде представена точка 7 отъ преимуществата ѝ (стр. 83): „Писменото изразяване се започва съ рисуване на цѣлостни представи.“

Необяснимо е, защо авторитѣ не даватъ никакво значение на мотор-

ното схващане формитъ на буквитъ, което е три пжти по-силно отъ зрителното, и защо ржкописната буква се открива преди печатната, която по форма е по-лека за възприемане, тъй като тя наподобява формата на нѣкой предметъ. И щомъ въ тая метода анализата предшествува синтезата, неминуемо трѣбва да се изхожда отъ печатния шрифтъ, защото анализата при него по-лесно става, тъй като буквитъ не сж заловени една за друга. Впрочемъ, на практика авторите сж съгласни съ нашето схващане и печатния белегъ тамъ предшествува ржкописния (стр. 79 п. 5).

— Не бива да се пишатъ печатнитъ букви! — ни казватъ авторите. Но защо пъкъ не бива и да се рисуватъ, та по-лесно формата да имъ се запомни? Печатнитъ букви се състоятъ само отъ изправени черти, при писането на които взематъ участие най-главно мускулнитъ мускули. Ржкописнитъ букви иматъ много криви завъркулки. При тѣхното писане най-главно участие взиматъ мускулитъ на прѣститъ и китката, които сж надъ 130. Кржглитъ форми, отъ които главно се състоятъ ржкописнитъ букви, сж по-сложенъ процесъ за писане и затова новитъ методици ги пишатъ следъ като ржката достатъчно се упражни въ писане на прави линии. Но щомъ свикне ржката на печатнитъ форми, децата не ще може да научатъ ржкописнитъ, се възразява отъ авторите на стр. 96. Нима ржката на първачето, като се научи да рисува човѣчета, та все човѣчета ще рисува — не ще може да рисува и растения, животни, птици и пр. Съ постояннитъ упражнения при рисуването и писането се цели пълно подчинение мускулнитъ движения на волевитъ импулси. Постигне ли се това, нѣма

опасностъ, каквато ни се посочва по-горе.

Посоченитъ отъ насъ малки недостатѣци въ теоретическата частъ сж избѣгнати въ практическата. Тамъ лекциитъ сж много добре развити и могатъ да послужатъ за образецъ на ония учители, които работятъ по аналитико-синтетичната метода. Въобще, ржководството прави впечатление, че е работено отъ добри и опитни ржце и съ художнически усѣтъ. То стои най-високо отъ всички досегашни други ржководства по тая метода и затова го препорѣчваме. Нашиятъ учител има много нови нѣща да научи отъ това хубаво ржководство.

Дешка Райнова

„Какъ да работимъ въ часъ по тѣлесно възпитание при лошо време“ отъ Ст. Добревъ — Областен инспекторъ по тѣлесно възпитание — гр. Враца — цена 25 лв. Доставя автора.

Отъ нѣколко години усилено се работи за подобряване на условията и подготовката на учителството за провеждане резултатно тѣлесно възпитание въ народнитъ основни училища. Резултатитъ сж очибещи и трѣбва да радватъ всѣки добъръ българинъ, който мечтае за хармонично развито бждно поколение на утрешна България.

Чувствувахе се нужда отъ упжтвания, какъ да се работи въ часъ по тѣлесно възпитание при лошо време. Ето едно крайно необходимо и навременно помагало, съ което се запълня тази празнота. Ржководството е раздѣлено на две части — теория и учебенъ материалъ. Въ теорията въ сбита форма сж нахвърлени ценни мисли върху въпроси свързани съ практиката. Особено цени сж методическиятъ упжтвания. Въ втората частъ е да-

денъ отбранъ учебенъ материалъ : подготовителни и приложни упражнения и много увлекателни детски игри, чрезъ които се подпомага не-принудено раздвижването на всички части на детското тѣло и се създаватъ условия за закрепването му. Дадениятъ нѣколко показни уроци, какъ трѣбва да се разработва практически дадения материалъ, сж въ духътъ на методическиятъ упѣтвания и сочатъ за издържанъ методически постѣпкъ.

Приложенията отъ илюстрации на упражненията и игритъ и таблица за разпредѣлението имъ, въ коя възраст, кои да бждатъ застѣпени, правятъ ръководството още по-прегледно. Изобщо, ръководството е написано съ амбицията на добъръ познавачъ теорията и практиката на тѣлесно възпитание, въ духътъ и изискванията на ново-то време. Проведени методически, дадениятъ упражнения и игри ще оживятъ часоветъ по тѣлесно възпитание, ще ободрятъ тѣломъ и духомъ питомцитъ ни, презъ мъгливитъ и дъждовни дни, които не сж малко презъ течение на учебната година.

Препорѣчвамъ това малко, но ценно ръководство и вѣрвамъ, че то ще стане настолна книга на основния учителъ за провеждане приятна и ползотворна работа въ часоветъ по тѣлесно възпитание при лошо време.

Христо К. Мичевъ

Василь П. Нешевъ. „Детска сценка“, сборникъ за ученически утр и вечеринки съдържа: стихове, диалози, монолози, четива, разкази, хуморески, сценки и пр. Издание на книгоизд. Хр. Г. Дановъ, София; цена: часть I — 40 лв.,

часть II — 60 лв., а дветъ части заедно 80 лв.

Съставителътъ на този сборникъ г. В. Нешевъ, първоначаленъ учителъ, се е ровилъ доста много изъ съкровищницата на нашата детска литература, работилъ е доста много съ ученицитъ и ни дава най-хубавото, най-художественото, безъ всѣкаквъ дидактизмъ и дилетанство. Затова и сборникътъ „Детска сцена“ представлява букетъ отъ най-хубавитъ цвѣта, откъснати изъ градината на българската художествена и народна поезия.

„Детска сцена“ е едно необходимо помагало за всѣки учителъ. Дава въ изобилие и то отличенъ материалъ за устройване утр и вечеринки при отпразднуване празници и родителско-учителски срещи.

Сборникътъ съдържа: Часть първа: I. Детски животъ (83 номера); II. Бащинъ домъ и Родина (81); Часть втора: I. Животъ, природа и трудъ (175); II. Младъ въздържателъ (62); III. Четива (21) и IV. Сценки (12).

Препорѣчваме го на г. г. учителитъ.

Д. Правдолюбовъ

Вас. П. Нешевъ. Празнични речи, сборникъ сказки, за учители, офицери, свещеници и др. Издание на книгоизд. Хр. Г. Дановъ, София; цена 25 лв.

Единъ сборникъ, който съдържа отличенъ материалъ за всички празници презъ годината (52 статии) и който ще подпомогне най-много учителитъ въ тѣхната училищна и извънучилищна работа.

Препорѣчваме го на г. г. учителитъ.

Д. Правдолюбовъ

БЪЛГАРСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЯ

НЕБИВАЛИЯТЪ УСПЕХЪ

на „Българска енциклопедия“ показва, че тя е задоволрила една истинска нужда. Тази книга е единствена на нашия език, въ която е изложено всичко що е постигнато до сега въ света. Та е

НЕИЗЧЕРПАЕМО СЪКРОВИЩЕ

отъ идеи и знания, — паметникъ на човешкитѣ постижения, — мощно оръдие за поука и напредѣкъ. КАТАЛОГЪ БЕЗПЛАТНО при поискване

НАБАВЕТЕ СИ

„Българска енциклопедия“, защото тя ви подарява богатството на цяла библиотека въ рамките на единъ спретнатъ томъ. Всѣки който иска да има

УСПЕХЪ ВЪ ЖИВОТА

е длъженъ да не оставя неизползвано това богатство отъ факти и знания, — този незаменимъ домашенъ съветникъ и помагачъ въ живота.

Тя струва само 600 ле., поддържана 650 лв. При групово абониране — СРОЧНО ИЗПЛАЩАНЕ.

картини
и гравюри

248.000

реда

48.000

статии

3188
географски
описания

СТ. АТАНАСОВЪ-СОФИЯ

УЛ. НЕОФИТЪ РИЛСКИ, 30. — ТЕЛ. 2-19-02

ПОЛУЧИХА СЕ ВЪ РЕДАКЦИЯТА СЛЕДНИТЪ НОВИ КНИГИ НА СТО-
ЛИЧНОТО КНИГОИЗДАТЕЛСТВО

СТ. АТАНАСОВЪ

ИЗДАДЕНИ ПО СЛУЧАЙ ЮБИЛЕЯ НА НИКОЛАЙ РАЙНОВЪ

1) Модерно изкуство (Бунтът на Дьолакруа), томъ 10 отъ „История на изкуството“. Цена за абонати 80 лева. Съдържа: Лжжекласицизъмъ. — Народни школи. — Битова живопись. — Стилъ на Дьолакруа. — Романтизъмъ. — Историческа живопись. — Пейзажътъ въ цѣла Европа. — Нѣмска живопись. — Чехско изкуство. — Скандинавска живопись. — Италианска романтика. — Руски романтизъмъ и др.

Книгата е написана на чистъ и образенъ езикъ, илюстрирана е богато, издадена е луксозно. Чете се, като другитъ книги отъ „История на изкуството“, съ увлѣчение. Тя запълва широка празнина въ нашата художествено-критична книжнина.

2) Богомолски легенди, страници изъ лѣтописитъ на свѣта. Цена 120 лева.

Новото издание на тази Райнова книга е трето по редъ. То е юбилейно, коренно преработено, печатано на скъпа холандска хартия, украсено съ цвѣтни художествени виньетки. Книгата е броширана съ изящни корици. Съ „Богомилски легенди“ Николай Райновъ става извесенъ у насъ и въ чужбина. Разкази отъ тая книга сж преведени на турски, нѣмски, френски, английски, есперанто и др.

3) Ступени стѣкла, разкази отъ съвремения животъ. Цена 50 лева.

Въ тия разкази поличава дълбокото Райново наблюдение и неговото чисто художествено съзерцание. Съ помощта на точенъ психологиченъ анализъ въ книгата се освѣтляватъ редица съвременни проблеми отъ личния и общественъ животъ. Написана е съ динамиченъ изразителенъ езикъ, отговарящъ на нашето време.

4) Отдавна, много отдавна . . . — исторически разкази и легенди. Цена 50 лева.

Тия разкази сж написани съ безукорния Райновски стилъ. Въ тѣхъ се раздухва прахътъ на миналото, за да блеснатъ ценности, оставени намъ отъ ония, които сж били много отдавна преди насъ, но още живеятъ въ духовнитъ съкровища, които сж ни оставили. Въ увлѣкателна форма се възкресяватъ предъ насъ великитъ призраци на миналото, за да ни разкриятъ загаднитъ, които сж тревожили духа на всички времена — отъ предисторичното минало до тъмното срѣдневѣковие.

5) Сърдеченъ огънь — сказания, дамаскини и притчи. Цена 50 лева.

Съ тия книги Райновъ ни води къмъ пламналитъ сърдца на велики духовни водачи, оставили пѣтека, по която човѣчеството още върви. Въ тая своеобразна книга сж повдигнати пламтащи въпроси отъ обществения животъ, и въ редица живи картини е изобразенъ развитието на общочовѣшкитъ идеалъ.

6) Самодивско царство — сказания, притчи и поеми въ проза. Цена 50 лева.

Въ тия разкази проличава силата на Райновото прозрение въ областта на личнитъ и общонародни преживѣвания. Разказитъ сж написани съ топлина. Въ тѣхъ е отразена духовната сжщностъ на българина, която го обособява отъ другитъ народи.

7) Князъ и чума, приказка-повестъ за юноши. Второ издание. цена 50 лв.

Въ тая повестъ, илюстрирана отъ самия авторъ, Николай Райновъ повежда душитъ на крехкитъ създания изъ лабиринта на старитъ повѣрия, за да ги окжне въ чародейнитъ води на приказното творчество. Тая книга, чрезъ ярки образи, неусѣтно увлича душата на юноша къмъ царството на идеала и му посочва предимството на доброто предъ злото. Тя не проповѣдва, не поучава, а внушава. Нейната сила е въ прѣкото въздействие, което преобразява.

До Госп.....

2889 ПЛОВДИВЪ КНИГОИЗДАТЕЛСТВО
"Хр. Г. Дановъ"

Градъ (или село)

Околия

сп. „Педагогическа практика“ цѣли 17 години ратува за напредъка на нашето училище, като дава статии върху приложбата на съвременнитѣ педагогически искания въ основното училище и поднася отборъ практически материали, съ които се подпомага учителовото творчество въ училищното обучение и възпитание. Всѣка книжка съдържа: педагогическа теория, училищна практика, белетристика, музикални страници, статии изъ общественно-училищния животъ, литературни програми и речи за училищни празници, книжовен прегледъ и пр.

Сп. „Педагогическа практика“ се списва отъ видни наши педагогически писатели и учители практики.

Годишенъ абонаментъ: 80 лева за учителитѣ и 100 лева за училищнитѣ и читалищнитѣ библиотеки. При групово абониране, най-малко на 5 абонати, списанието се отпуща за 64 лв., безъ никакви други удръжки.

Сумитѣ се изпращатъ на ЧЕНОВА СМѢТКА 39-90

Внимание! Да се прочете!

Отъ желание всички наши абонати да получатъ премията **Вѣкътъ на детето** отъ шведската писателка — педагожка **Еленъ Кей**, редакцията ни продължава срока за изплащане на абонамента отъ **31. XII. 1938 г. до 15. II. 1939 г.**

Молимъ г. г. абонатитѣ, ценете времето и труда ни! Изпратете навреме и направо въ редакцията ни абонамента си за да не става нужда да пращаме чрезъ пощенскитѣ писалища квитанции за осребряване, което е придружено съ голѣми разноски.

Всичко що се отнася до списанието — писма, пари и ръкописи — се изпращатъ на адресъ; Димъ Правдолюбовъ, бул. Фритъофъ Хансенъ, 25, София